

HIF-Rapport

2007:5

Rapport II fra evaluering av LOSA

Nærstudier i tre kommuner og ved
moderskolen i Nordkapp kommune

Sidsel Germeten, Helene Jakobsen,
Aksel Pedersen, Torill Solheim

Rapport II fra evaluering av LOSA

Nærstudier i tre kommuner og ved moderskolen i Nordkapp kommune

av

Sidsel Germeten,

Helene Jakobsen,

Aksel Pedersen,

Torill Solheim.

Forord

Dette er den andre rapporten skrevet om evaluering av Lokal Opplæring i Samarbeid med Arbeidslivet - LOSA i Finnmark, på oppdrag fra Finnmark fylkeskommune.

Den første rapporten (Germeten & Solheim, 2007) ble publisert i mars 2007. Den handlet om resultatene fra spørreskjemaundersøkelser som ble besvart av elever i LOSA, lokale veiledere ute i kommunene og de veiledere som har oppgaver og ansvar for LOSA-elevene når de er ute i bedriftsopplæring. Målet med den delen av evalueringen var å skaffe bred oversikt over alle relasjoner i LOSA, sett gjennom elevenes, lokale veilederes og bedriftenes øyne. Gjennom den første delen av evalueringen fikk vi vite mye om *systemet* LOSA, og i hvor stor grad elever og de andre vurderte dette opplæringssystemet som vellykket. Vi fikk også vite noe om kritiske punkter som har et forbedringspotensial, og på den måten kunne vi gå videre med evalueringens del II, som omhandler *relasjonene* mellom elever, skoleopplæring og bedrift lokalt. I tillegg ville vi trekke inn skoleledelsen, LOSA-administrasjonen og lærernes røst i denne delen av evalueringen.

LOSA er altså en ny måte å organisere Vg1-opplæring på lokalt, på steder der det ikke finnes ordinære videregående skoler. Målsettingen er at elevene skal kunne bo et år lenger på sitt hjemsted og på den måten hindre at elever, av faglige eller sosiale årsaker, ikke fullfører det første året på videregående. Rapport II, som her foreligger, har gått nærmere inn på hvordan opplæringen organiseres, struktureres og følges opp i tre utvalgte kommuner: Berlevåg, Loppa og Måsøy. I tillegg handler rapporten også om hvordan opplæringen i LOSA er administrert og ledet fra Nordkapp maritime fagskole og videregående skole, kalt moderskolen.

Vi vil med denne rapporten få takke alle elever, lærere, administrasjon, veiledere og ansatte i bedrifter som har latt seg intervju og observere i sin virksomhet knyttet til LOSA-opplæringen. Vi er takknemlige for at de har fortalt oss om sine synspunkter på denne unike opplæringsformen, som vi tror bare er i sin spede begynnelse og utbredelse. Takk for at dere tok godt i mot oss forskere som har reist rundt på feltarbeid, og takk for all informasjon vi har fått.

Vi vil også benytte anledningen til å takke resten av prosjektgruppa, Mikkel Anders Bongo, Alf Gunnar Mehus og Anne Stokke for fine diskusjoner og nyttige innspill underveis. Til slutt vil vi takke Hanne Utvik for at hun har lest korrektur for oss.

Alta, 20. juni 2007

Sidsel Germeten (prosjektleder for evalueringen)

Innholdsfortegnelse

FORORD	2
INNHOLDSFORTEGNELSE	4
KAP. 1 INNLEDNING TIL FELTARBEIDET	6
1.1 BAKGRUNN OG OPPSTART	6
1.2 SENTRALE BEGREPER I KUNNSKAPSLØFTET OG LOSA	7
1.3 HVILKE OMRÅDER SKAL VI SE SPESIELT ETTER I FELTARBEIDET?	11
KAP. 2 FRAMGANGSMÅTE I FELTARBEIDET	14
2.1 OM VALG AV METODE	14
2.2 UTVALG AV LOSA-KOMMUNER I FELTARBEIDET	15
KAP. 3 MODERSKOLEN I LOSA, NORDKAPP KOMMUNE	17
3.1 OM SKOLEN	17
3.2 KORT HISTORIKK OM LOSA-PROSJEKTET VED SKOLEN	17
3.3 OPPLÆRINGENS MÅL OG STRUKTUR	20
3.4 OPPLÆRINGENS INNHOLD OG ARBEIDSMÅTER	24
3.5 ELEVER MED SÆRSKILTE OPPLÆRINGSBEHOV	28
3.6 LÆRERSAMARBEID SETT FRA MODERSKOLENS SIDE	33
3.7 REKTOR OG LÆRERE OM LOSA OG FRAMTIDEN	36
KAP. 4 LOSA I MÅSØY KOMMUNE	38
4.1 OM SKOLEN	38
4.2 KORT HISTORIKK OM ETABLERING AV LOSA I MÅSØY	39
4.3 ORGANISERING AV SKOLEDAGEN OG PRAKSISOPPLÆRINGEN	40
4.3.1 Skolen	40
4.3.2 <i>Praksisopplæring i bedriftene</i>	42
4.4 INNHOLD I OPPLÆRINGSAKTIVITETENE	45
4.5 ELEVER MED SÆRSKILTE OPPLÆRINGSBEHOV	49
4.6 SAMARBEIDET I LOSA-OPPLÆRINGEN	50
4.7 HVORDAN AKTØRENE OPPLEVER LOSA	55
4.8 FRAMTIDEN FOR LOSA I MÅSØY KOMMUNE	57
KAP. 5 LOSA I LOPPA KOMMUNE	60
5.1 LOPPA KOMMUNE	60
5.2 KORT HISTORIKK OM ETABLERINGEN AV LOSA I LOPPA KOMMUNE	61
5.3 ORGANISERINGEN AV SKOLEDAGEN OG PRAKSISOPPLÆRINGEN	62
5.4 PRAKSISOPPLÆRING I BEDRIFTENE	65
5.5 OPPLÆRINGSAKTIVITETENE PÅ SKOLEN	68
5.6 ELEVER MED SÆRSKILTE OPPLÆRINGSBEHOV	70
5.7 SAMARBEIDET I LOSA-OPPLÆRINGEN	71
5.8 HVORDAN AKTØRENE OPPLEVER LOSA SOM UTDANNINGSPROSJEKT	74
5.9 FRAMTIDEN FOR LOSA I LOPPA KOMMUNE	76
KAP. 6 LOSA I BERLEVÅG KOMMUNE	79
6.1 OM KOMMUNEN OG SKOLEN	79
6.2 KORT HISTORIKK OM ETABLERINGEN AV LOSA I BERLEVÅG	79
6.3.1 Skolen	80
6.3.2 <i>Praksisopplæring i bedriftene</i>	81
6.4 OPPLÆRINGSAKTIVITETENE	83
6.5 ELEVER MED SÆRSKILTE OPPLÆRINGSBEHOV	87

6.6 SAMARBEIDET I LOSA-OPPLÆRINGEN.....	90
6.7 HVORDAN AKTØRENE OPPLEVER LOSA	93
6.8 FRAMTIDEN FOR LOSA I BERLEVÅG KOMMUNE.....	95
KAP. 7 OPPSUMMERINGER AV FELTARBEIDET OG LOSA-EVALUERINGEN	97
REFERANSER	107
OVERSIKT OVER VEDLEGG	109

Kap. 1 Innledning til feltarbeidet

1.1 Bakgrunn og oppstart

Feltarbeidet, som er del II i LOSA-evalueringen, ble innledet i februar, da flere av oss som forsker i LOSA ble invitert til å holde kurs for LOSA-medarbeidere i Honningsvåg (vedlegg 1). Henvendelsen var kommet til oss fra ”moderskolen” i LOSA, Nordkapp maritime fagskole og videregående skole, gjennom prosjektleder i LOSA, Heidi Tveide. På dette kurset møtte vi representanter for noen av de lokale veilederne i LOSA-kommunene, faglærere som underviser LOSA-elevene og de som veileder elevene ute i bedriftene eller i virksomhetene, det vil si de vi kalte for bedriftsinstruktører i vår første rapport (Germeten & Solheim, 2007)¹. Det vil si at vi møtte to av de gruppene som vår spørreskjemaundersøkelse i evalueringens første del handlet om. Den tredje gruppen, elevene, traff vi ikke på dette kurset. De to første dagene i samme uke som kurset varte, hadde det vært en felles samling mellom alle elevene og deres lærere og lokale veiledere i LOSA, men elevene var reist hjem da vi ankom. Gjennom de to møtedagene i Honningsvåg fikk vi bedre kjennskap til de problemstillinger som var aktuelle å diskutere i LOSA-systemet, gjennom blant annet de spørsmål som ble reist fra deltakerne, både til oss og til ledelsen av LOSA-prosjektet.

På dette kurset deltok noe over tretti representanter for LOSA, hvorav 5 var lokale veiledere, 8 var tilsatt på Nordkapp videregående og 19 var tilsatt i en av de bedriftene eller virksomhetene som LOSA-elevene hadde vært utplassert i gjennom skoleåret 2006/2007. Både det å forelese for LOSA-medarbeidere og det å få være med på diskusjoner, måltider og samvær, har bidratt til at vi har lagt opp feltarbeidet slik vi har gjort (se avsnitt om metode) og videre valgt ut de kommunene vi har undersøkt. Gjennom de to dagene kurset varte, så vi også at det kom nye og andre problemstillinger opp enn de vi hadde adressert i vår LOSA-evalueringsrapport I (Germeten & Solheim, 2007). Selv om vi allerede i vår første rapport hadde pekt på et kritisk punkt i LOSA som handlet om triangelet elev-skole-bedrift, så vi tydeligere nå hva dette punktet dreide seg om. Det var blant annet knyttet til opplæringsansvar, operasjonalisering av læreplaner, Kunnskapsløftets kompetansemål og

¹ Den funksjonen vi her skriver om, er de som er ansvarlige for LOSA-elevene når de er ute i arbeidspraksis i ulike bedrifter, institusjoner eller virksomheter. Vi har hørt ulike benevelser på denne gruppen: ”bedriftsveiledere”, ”bedriftsinstruktører” og ”praksisveiledere”.

informasjonsflyt i systemet. Det siste gjaldt for eksempel informasjon om elever med særskilte opplæringsbehov. Videre fikk vi bekreftet våre antagelser om at bedriftene var usikre på sine oppgaver og funksjoner i opplæringen, og at lokale veiledere ofte følte at de var i en mellomposisjon mellom lokal oppfølging og moderskolens opplæringsansvar. Vi noterte oss at det også ble reist spørsmål om hva som er god veiledning til elever i den aldersgruppen. Slike og andre områder fikk vi vite mer om, og vi har videre knyttet denne informasjonen direkte opp mot utvikling av intervjuguider og observasjonspunkter for feltarbeidet (vedlegg 2 og vedlegg 8). Feltarbeidet startet dermed i februar 2007, og varte fram til mai samme år. Da hadde vi besøkt både moderskolen i Honningsvåg, Nordkapp kommune og de tre LOSA-kommunene som utgjør vårt utvalg.

1.2 Sentrale begreper i Kunnskapsløftet og LOSA

Da LOSA startet opp høsten 2005, var videregående opplæring styrt av læreplanen L94, samtidig som skolene visste at en ny læreplan og en ny organisering av fag og studieprogram var rett rundt hjørnet. Det var varslet i Stortingsmelding nr. 30 (2003-2004), "Kultur for læring". Foran skoleåret 2006 ble læreplanen Kunnskapsløftet innført, samtidig som generell del av L94 ble videreført. Som et mellomledd mellom gammel og ny plan ble det først introdusert en "Læringsplakat", bestående av 11 prikkpunkter med prinsipper for hva "*Skolen og bedriften skal...*". Et eksempel på et slikt prinsipp i læringsplakaten er at "*Skolen og bedriften skal gi alle elever, lærlinger og lære kandidater like muligheter til å utvikle sine evner og talenter individuelt og i samarbeid med andre.*" Et annet prinsipp er at "*Skolen og bedriften skal fremme tilpasset opplæring og varierte arbeidsmåter.*" Senere har punktene i Læringsplakaten blitt supplert med et eget kapittel i Kunnskapsløftet, kalt "Prinsipper for opplæringen". Vi kommer tilbake til noen av disse prinsippene nedenfor. Vi vil derfor støtte oss til det en LOSA-veileder ute i en av de kommunene vi hadde feltarbeid i, uttalte: "*Egentlig så har LOSA startet to ganger, først etter L94, så etter Kunnskapsløftet*". Denne overgangsperioden, som vi vil kalle den, gjør at både elever, lærere, veiledere, skoleadministrasjon og vi som forskere bruker både gamle og nye betegnelser om hverandre.

Vi har allerede i en fotnote bemerket at vi har hørt minst tre ulike betegnelser på den funksjonen de har som er ansvarlige for LOSA-elevene når de er ute i arbeidspraksis. Vi har hørt om "bedriftsveiledere", "bedriftsinstruktører" og "praksisveiledere", og de brukes om hverandre i ulike kommuner og ved moderskolen. Vi har her valgt å bruke betegnelsen

bedriftsinstruktører, fordi det er den samme betegnelsen vi brukte i rapport I fra LOSA-evalueringen. Om LOSA skal finne fram til en ny felles betegnelse på den gruppen som veileder elever som ikke er lærlinger, men nettopp elever i videregående opplæring, bør ledelsen ved skolen utforme begrepet sterkt og tydelig i den informasjonen som går fra moderskolen og til bedriftene og de virksomhetene elevene utplasseres i. Elevene har praksisopplæring som del av sine programfag, og det er noen der i arbeidslivet som har funksjonen med å ta vare på, veilede og lære opp elevene ute på de ulike praksisplassene. Kanskje praksislærere kunne være en god og funksjonell betegnelse? Det ville kunne understreke sterkere betydningen av å se opplæring i arbeidslivet og opplæring i skolen i en sammenheng.

Etter den nye læreplanen Kunnskapsløftet går elevene på videregående skole på tre nivå: Vg1, Vg2 og Vg3. I offentlige dokumenter har vi funnet at dette skrives både med liten og stor forbokstav, men vi har valgt stor forbokstav, også når begrepet finnes inne i en setning, slik det brukes i heftet "Kunnskapsløftet" (UFD, 2005) og i de retningslinjer for videregående opplæring som ligger ute på nettstedet til Utdanningsdirektoratet. LOSA omfatter kun Vg1 i den evalueringen vi har foretatt her, og elevene i LOSA er knyttet til ulike *utdanningsprogram* (www.udir.no), både studieforberevende utdanningsprogram og yrkesforberedende utdanningsprogram. I Kunnskapsløftet finnes det også noen gjennomgående fag fra grunnskolen og opp til videregående. Det er norsk, matematikk, naturfag, engelsk, samfunnsfag og kroppsøving². Disse fagene er felles for alle elever på videregående og uavhengig av utdanningsprogram. I tillegg organiseres opplæringen på studieforberevende utdanningsprogram etter noen flere fellesfag, som historie, religion og etikk og geografi. De yrkesforberedende studieprogram omfattes av ni hovedløp: Medier og kommunikasjon, Service og samferdsel, Bygg- og anleggsteknikk, Teknikk og industriell produksjon, Naturbruk, Design og håndverk, Restaurant- og matfag, Helse- og sosialfag og Elektrofag. I LOSA går det elever på de fleste av disse ni utdanningsprogrammene, med unntak av Elektrofag og Design og håndverk. Innenfor de ulike yrkesforberedende utdanningsprogrammene på Vg1 finnes det i tillegg til fellesfagene, som er de gjennomgående fagene fra grunnskolen, et ulikt antall fag og fagområder som er knyttet til den grunnleggende kompetansen innenfor de ulike utdanningsprogrammene.

² Samt 2.fremmedspråk og finsk som 2.språk

Prinsipper for opplæringen utdyper bestemmelser i opplæringsloven, forskrift til loven, og læreplanverket for opplæringen, og må vurderes i lys av et samlet regelverk. Prinsippene skal bidra til å tydeliggjøre skoleeiers ansvar for at opplæringen er i samsvar med lov og forskrift, i tråd med menneskerettighetene og videre tilpasset lokale og individuelle forutsetninger og behov. På den måten er prinsipper for opplæringen overordnet alle læreplaner for fagene og skal være styrende for hvordan opplæringen i fagene organiseres og iverksettes, og de skal *”inngå i grunnlaget for å videreutvikle kvaliteten i grunnopplæringen og for systematisk vurdering av skole og lærebedrift”*, slik det står i ”Prinsipper for opplæringen”. Et slikt overordnet prinsipp er tilpasset opplæring. Tilpasset opplæring handler om at opplæringen skal bygge på og ivareta mangfoldet i elevenes bakgrunn og forutsetninger. Samtidig skal skolen og lærebedriften ta hensyn til elevenes ulike forutsetninger og progresjon, slik at alle kan oppleve gleden ved å mestre og å nå sine mål. I ”Prinsipper for opplæringen ” står det at alle elever i arbeidet med fagene skal møte utfordringer de kan strekke seg mot, og som de kan mestre på egen hånd eller sammen med andre. Det gjelder også elever med særlige vansker eller særlige evner og talenter på ulike områder. Videre presiseres det at når elever arbeider sammen med voksne og med hverandre, kan mangfoldet av evner og talenter bidra til å styrke både fellesskapets og den enkeltes læring og utvikling.

Et annet prinsipp handler om utvikling av elevenes sosiale og kulturelle kompetanse. Her står det: *”Et tydelig verdigrunnlag og en bred kulturforståelse er grunnleggende for et inkluderende sosialt fellesskap og for et læringsfellesskap der mangfoldet anerkjennes og respekteres. I et slikt læringsmiljø gis det rom for samarbeid, dialog og meningsbrytninger.”* For å oppøve elevenes sosiale og kulturelle kompetanse skal elevene delta i demokratiske prosesser, og engasjere seg og delta i *”et mangfoldig samfunn”* (begge sitat er fra ”Prinsipper for opplæringen”). For å utvikle elevenes sosiale kompetanse skal skolen og lærebedriften legge til rette for at de i arbeidet med fagene, og i virksomheten ellers, får øve seg i ulike former for samhandling og problem- og konflikthåndtering. Elevene skal utvikle seg som selvstendige individer, som vurderer konsekvensene av og tar ansvaret for egne handlinger. Opplæringen skal bidra til utvikling av sosial tilhørighet og mestring av ulike roller i samfunns- og arbeidslivet.

Dette leder oss over til det neste prinsippet som handler om elevmedvirkning.

Elevmedvirkning innebærer deltakelse i beslutninger som gjelder egen og gruppens læring. I ”Prinsipper for opplæringen” understrekes det, at i et inkluderende læringsmiljø er

elevmedvirkning positivt for utviklingen av sosiale relasjoner og motivasjon for læring på alle trinn i opplæringen. I arbeidet med fagene bidrar elevmedvirkning til at elevene blir mer bevisst egne læringsprosesser, og det skal gi større innflytelse på egen læring. Et annet prinsipp for opplæringen handler nettopp om motivasjon for læring og elevenes muligheter til å benytte ulike læringsstrategier.

De tre siste prinsippene handler om foreldresamarbeid, lærere og instruktørers ulike ansvar og oppgaver og opplæringens samarbeid med og tilhørighet til lokalsamfunnet for øvrig. I det siste prinsippet her ligger noe av kjernen i LOSA-opplæringen, som vektlegger samarbeid med lokalt næringsliv og lokale arbeidsplasser. I ”Prinsipper for opplæringen” pekes det på at tilrettelagt samarbeid med lokalt nærings- og arbeidsliv kan gi elever innsyn i ulike arbeidsprosesser, praktisk arbeidserfaring, kunnskap om arbeidslivet og bidra til arbeidet med entreprenørskap i opplæringen. Videre vil innsyn i de endringer som skjer i nærings- og arbeidslivet kunne synliggjøre deltakelse i nyskapende aktiviteter og entreprenørskap. Erfaringer fra lokalt nærings-, og arbeidsliv kan bidra til at elevene får et bedre grunnlag for bevisst valg av utdanning og yrke. I tillegg kan samspillet bidra til at opplæringen blir oppdatert i forhold til behovene i arbeidslivet. Kunnskap om arbeidslivets organisasjoner kan bidra til utvikling av samfunnsengasjement og demokratisk deltakelse, står det også. Opplæringens samarbeid med arbeidslivet vil derfor kunne ha en utvidet betydning både for skole og lokalsamfunn. Her mener vi å finne noe av styrken i LOSAs målsettinger.

Læreplanene for de ulike fagene i Kunnskapsløftet er organisert etter hovedområder knyttet til ulike steg eller trinn. På den måten vil samme fag (for eksempel norsk som gjennomgående fag) vektlegge ulike deler av faget på ulike nivå, og også ha ulike antall lærertimer til disposisjon. Videre er fagene knyttet til grunnleggende ferdigheter som omfatter det å kunne uttrykke seg skriftlig og muntlig, kunne lese, kunne regne og kunne bruke digitale verktøy (UFD, 2005). Elevene skal vurderes etter oppnådd *kompetansemål* i faget, noen mål etter ulike trinn i grunnskolen, andre mål etter for eksempel Vg1 eller Vg2. Dette avhenger av om det er felles gjennomgående fag eller utdanningsprogramfag. Kompetansemålene er formulert på bakgrunn av hovedområdene i fagene, det vil for eksempel si innenfor norskfaget: ”Skriftlige tekster, muntlige tekster, sammensatte tekster og språk og kultur”. Disse er presisert som: ”*mål for opplæringen er at elevene skal kunne...*” for eksempel³ ”gjøre rede

³ Eksemplet er hentet fra kompetansemål etter Vg1 studieforbereende program og kompetansemål for Vg2 yrkesfaglige utdanningsprogram.

for et bredt register av språklige virkemidler og forklare hvilken funksjon de har” (fra kompetansemål innenfor hovedområdet ”Skriftlige tekster”). Ved å vurdere hvert enkelt kompetansemål på denne måten, i lys av prinsippene for opplæringen, skulle innholdet i opplæringen i LOSA kunne finne fram til ulike modeller og måter å dele ansvaret for opplæringen på mellom skole og arbeidsliv. Det er etter vår vurdering ikke ett, men mange riktige svar på denne oppgavefordelingen. Hovedmålet er at elevene styres i retning av å oppnå kompetansemålene, enten det skjer som oppgaver gitt i form av undervisning inne på skolen eller oppgaver elevene kan erfare og utføre ute i de bedriftene, institusjonene eller virksomhetene der de har sin praksisopplæring. På den måten kan opplæringen også tilpasses den enkelte elevs forutsetninger, interesser og behov.

1.3 Hvilke områder skal vi se spesielt etter i feltarbeidet?

Evalueringsoppdraget vårt tar utgangspunkt i undertegnet kontrakt inngått mellom Høgskolen i Finnmark og Finnmark fylkeskommune (HIF, 2006). I den første delen av evalueringen publiserte vi en rapport basert på spørreskjemaundersøkelser som ble besvart av LOSA-elever skoleåret 2006/2007, lokale veiledere og veiledere i bedrifter og virksomheter. Der presenterte vi noen konklusjonspunkter. Noen av de områdene vi fant, og som vi syntes var viktige å adressere i konklusjonen av vår første rapport, var blant annet dette:

- Det første punktet handlet om forutsetninger for å si om et utdanningstiltak er vellykket eller ikke. LOSA-medarbeidere og sekretariatsledelse hadde gått ut i media og uttalt at LOSA var vellykket fordi det er ”null frafall”. Dette oppfattet vi som et svakt grunnlag å vurdere utdanningstiltak på, da det er andre variabler som påvirker både resultater i form av karakterer og prosentvis frafall. Vi fikk i den første delen av evalueringen forskningsbasert kunnskap om at det er flere områder i LOSA-evalueringen som får kritikk fra veiledere, bedriftsinstruktører og elever. På flere spørsmål kom det fram at LOSA ikke svarte til alles forventninger, og at det kunne være vanskelig å gjennomføre LOSA som et selvstudium.
- Det andre området handlet om organisering av LOSA som et selvstudium der mye av kommunikasjon og oppgaver knyttet til skolefagene går gjennom LMS-systemet Classfrontier. Hvis dette systemet skal fungere godt, må det være både en teknisk forutsetning og en menneskelig forutsetning til stede. Det kan se ut som om begge disse

forholdene har svakheter i LOSA-opplæringen. Vi fikk også vite at det kan være vanskelig å holde fast ved *det strategiske triangel* mellom elev-skole-bedrift i opplæringen. Videre fikk vi vite om svakheter i dataopplæring hos lokale veiledere og lærere som gjør at de kun utfører det aller mest nødvendige på Classfronter, og ikke ser de utvidede mulighetene som ligger i LMS-systemet, som gruppe-chat, felles dokumentskriving, utvikling av kriterier for å gi medstudentrespons på nettet og lignende områder.

- Forbindelsen mellom opplæring i bedrift og opplæring i skolefag så også ut til å være svak og lite sammenhengende. En side av dette handlet om at flere bedriftsinstruktører ikke var knyttet opp til internett på arbeidsplassen, og dermed var de utenfor den informasjonen som ligger på Classfronter. Det innebærer at bedriften ikke formelt holder kontakt med elevene utenom de ukene de er i arbeid i bedriften eller virksomheten. Her er det sikkert noen læringskulturelle forskjeller som gjør at det ikke har vært så "naturlig" å se de to opplæringsdelene i sammenheng, men for at utplassering i virksomhet/bedrift skal være meningsbærende for elevene på Vg1, bør en helhetlig tenkning legges til grunn for det individuelle opplæringsløpet. Da vil det kanskje bli lettere for elevene å se sammenhengen mellom de utdanningsprogram de har valgt og den opplæringen de får i bedriften.
- Elevenes kontakt med lokale veiledere og faglærere kunne også se ut til å være et kritisk punkt. Et stort antall elever klaget over dårlig og manglende kontakt med og oppfølging fra sine faglærere. Dette kan både henge sammen med elevenes forutsetninger og behov og de begrensninger LOSA gir lærere og veiledere. I tillegg er en stor andel (1/3) av LOSA-elevene tatt inn på særskilte vilkår, noe som forutsetter en tettere oppfølging, og kanskje spesialundervisning, av enkelte elever. Ingen av elevene nevnte at de får spesialundervisning, men flere lokale veiledere svarer at de har flere elever som er tatt inn på særskilte vilkår. Alle elever i videregående opplæring har rett til tilpasset opplæring ifølge prinsipper for opplæringen i Kunnskapsløftet, mens 1/3 av elevene i denne spørreundersøkelsen svarte at opplæringen ikke var tilpasset deres forutsetninger og behov.
- Det siste punktet handlet om LOSA som et Vg1-tilbud og elevenes videre opplæring på videregående. Det er et spennende initiativ som er satt i gang med LOSA-prosjektet, og det kan være nyttig å få vurdert visse sider ved LOSA før opplæringsmodellen eventuelt videreutvikles og utvides. For det første ser det ut til at det bare er ca. halvparten av

elevene som trives og synes at opplæringen passer for dem. Noen er eksplisitt negative til LOSA, mens en relativt stor gruppe svarer ”vet ikke” på mange spørsmål. Vi diskuterte i evalueringsrapport I (Germeten & Solheim, 2007) at gruppen ”vet ikke”-svar kan bety at elevene kanskje ikke har forstått vårt spørsmål, men det kan også være en stor gruppe elever i denne undersøkelsen som virker umotiverte, likegyldige og ikke særlig interesserte i å påvirke sin egen opplæring. Er dette noe spesielt med LOSA-opplæringen? Det har vi ikke belegg for å påstå, men likegyldighet kan føre til fare for spredning av negativ informasjon. Om det ryktes at LOSA er lett å gjennomføre, vil det få konsekvenser for hvilke arbeidsvaner elevene legger opp til, og det vil da vise seg at det blir vanskeligere å gjennomføre Vg2 og Vg3. Da vil LOSA kun være et års utsettelse av det store frafallet vi allerede har i videregående skole i Finnmark og andre steder i landet.

Alle konklusjonspunktene ovenfor var hentet fra Germeten & Solheim (2007), som var den første rapporten fra LOSA-evalueringen. Med disse punktene som bakteppe startet vi arbeidet med å utvikle redskaper og metoder for vårt feltarbeid og med å skissere de områdene del II av evalueringen skulle fokusere på.

Kap. 2 Framgangsmåte i feltarbeidet

2.1 Om valg av metode

Med utgangspunkt i den økonomiske og tidsmessige rammen denne evalueringen har fått (se kontrakt, HIF 2006), fikk vi som er ansvarlige for evalueringen gjennomslag for å dele den i to faser. Første fase ble gjennomført høsten 2006/vinteren 2007 gjennom bruk av spørreskjema knyttet til databasen Questback. Spørreskjema ble sendt ut til elever i skoleåret 2006/2007, til lokale veiledere og bedriftsinstruktører, det vil si de personene som har hatt til oppgave å veilede LOSA-elever i deres arbeidspraksis (Germeten & Solheim, 2007). Andre fase skulle ifølge kontrakten utføres som feltarbeid i utvalgte LOSA-kommuner i tillegg til intervju og observasjoner ved ”moderskolen” i Nordkapp kommune.

Kombinasjonen av breddeperspektivet gjennom spørreskjemaundersøkelsene og dybdeperspektivet gjennom observasjoner og intervju kalles *metodetriangulering* (Johannesen & Tufte, 2003). Slik triangulering skal, bokstavelig talt, gi kryssende informasjon, og vil dekke et større spekter av berøringspunkter, her gjeldende LOSA-opplæringen, enn ensidig bruk av bare én utvalgt metode. Breddeperspektivet vil kunne gi oversikt over og kunnskap om generelle problemstillinger i LOSA. Dybdeperspektivet vil, gjennom feltarbeidet, kunne eksemplifisere om og hvordan LOSA har hatt effekt på kommunal planlegging av opplæring og arbeidsliv og unge menneskers liv, i utvalgte kommuner som *case*. Casestudier vil aldri kunne generaliseres til å bli overførbart til andre steder og opplæringssituasjoner, men har til hensikt å forstå prosesser kontekstuellt.

I casestudier som også knyttes an til begrepet klasseromsforskning, er det vanlig å bruke observasjoner og intervju som metode. Dette for å få tak i de praksisnære prosesser av selve det relasjonelle, og studier som har som mål å forstå det relasjonelle. Klasseromsforskning og annen praksisnær forskning er først og fremst kvalitative studier. Kvalitative studier fastholder et nært og perspektivert fokus, og bygger ikke opp argumentasjon for “generalisering” av data. Vi må heller ikke falle for fristelsen til å trekke ut “gjennomsnittet” av hva vi har sett, lest eller blitt fortalt, men fastholde det unike ved hvert case. Det relasjonelle er alltid fullt av motsetninger, motsigelser, mangfold og variasjon, som alle er “normale”, men ulike i sin måloppnåelse.

Vi kan dermed slå fast at valg av metode både handler om kjennskap til hva som er tilgjengelige og gode måter å innhente informasjon på, men også om pragmatiske og praktiske avgrensninger. I vårt tilfelle hadde vi en budsjettert ramme av penger, vi hadde et skoleår å utføre evalueringen på og vi hadde tilgang på navngitte forskere fra Høgskolen i Finnmark. Ikke minst har tidsaspektet vært avgjørende her. For å kunne gjennomføre evalueringen, måtte vi starte tidlig i et skoleår, med alt hva det medfører av usikkerhet, manglende oversikt og uklarheter i både oppgaver og framtidsutsikter for de som er informanter. Dette vet vi som skoleforskere har stor betydning for hva folk svarer, for eksempel på spørsmål i et spørreskjema. Det vil derfor kunne være stor forskjell på hva vi får vite når vi sender ut et spørreskjema i oktober sammenlignet med å sende det ut i mai. På samme måte ville det vært ”ulike LOSA-kommuner” vi møter om feltarbeid hadde vært i desember og ikke i mars-april. Både spørreskjemaundersøkelsen og feltarbeidet ville derfor fortonet seg annerledes om vi hadde reversert bruken av de ulike forskningsmetodene. Begge tilnærminger og framgangsmåter vil ha sine fordeler og sine ulemper. Vi valgte å gjøre breddeperspektivet først, og dybdeperspektivet fikk da en rikere dimensjon, ved at vi visste mye om LOSA-kommunene og opplæringen før vi gikk ut i feltarbeidet. Hadde vi gjort omvendt, ville spørreskjemaet kunnet være mer presist, mens feltarbeidet kanskje ville blitt mer ufullstendig. Derfor er det viktig å kontekstualisere og forstå de data som er innsamlet ut fra den realitet som ligger til grunn. Det er også viktig å presisere at det ofte er den økonomiske rammen som er avgjørende for valget mellom det ideelle og det mulige. Hadde vi hatt mer penger til rådighet i evalueringen, kunne vi gjort flere runder med datainnsamling gjennom spørreskjema, vi kunne komparert flere informasjonsperspektiv og flere kommuner kunne vært fokus i feltarbeidet. Men slik har det altså ikke blitt, og vi får alle diskutere og betrakte de begrensninger som ligger i et gitt utvalg av informasjon.

2.2 Utvalg av LOSA-kommuner i feltarbeidet

Utgangspunktet for feltarbeidet har vært å kartlegge hvilke prosesser som foregår i enkelte LOSA-kommuner. Vår utgangsposisjon har vært å *forstå* slike prosesser, og dermed er utgangspunktet å fokusere på både ”likheter” og ”ulikheter”. Som nevnt, casestudier benyttes ikke ut fra en målsetting om sammenligning og komparasjon, men for å belyse det unike ved hvert case. Case-studier handler om å finne fram til og beskrive hvert enkelt tilfelles posisjon, forutsetninger, ressurser, relasjoner og særtrekk. Videre kan en eventuell sammenligning trekkes på konklusjonsnivå, ut fra målet om å fokusere på gode og eventuelt mindre gode

løsningsmodeller. Siden data i nærstudier er særdeles kontekstuelle, vil det aldri kunne dreie seg om å bevise kausale forbindelser og generaliserte fakta på sammenligningsnivå.

Da vi skulle foreta feltarbeid som nærstudier eller *case* i LOSA-opplæringen, ønsket vi derfor å velge ut kommuner som var både ”like” og ”ulike”. Det første utvelgelseskriteriet handler om antall LOSA-elever i kommunene. Vi ønsket å belyse kommuner med både få og mange elever. Valget falt da på å foreta feltarbeid i Berlevåg med 19 elever og i Loppa med 6 elever. Den andre dimensjonen som bestemte kriterier for utvelgelse var ønsket spredning i studieprogram. Her ville vi da støtte oss til en annen stor kommune i LOSA, nemlig Måsøy, som har like mange elever i LOSA som Berlevåg. Med de tre kommunene i utvalget ville vi få spredning i elever både fra studiespesialiserende og yrkesfaglige utdanningsprogram. Utvalget av kommuner samlet vil gi oss ulike kommunestørrelser og antall innbyggere, vil gi oss spredning i antall og omfang av LOSA-opplæringen, og vil gi oss muligheter til å møte en variasjon av bedrifter som har LOSA-elever i praksisopplæring og lokale veiledere som arbeider under ulike betingelser.

Kap. 3 Moderskolen i LOSA, Nordkapp kommune

3.1 Om skolen

Nordkapp maritime fagskole og videregående skole har i løpet av den perioden LOSA har eksistert skiftet navn fra Honningsvåg videregående skole. Derfor opererer vi med begge betegnelser og internettadresser i vår første rapport fra LOSA-evalueringen. I denne rapporten vil vi være konsekvente med hva vi kaller skolen, og de fleste steder forkorter vi tittelen på skolen til Nordkapp videregående eller moderskolen.

3.2 Kort historikk om LOSA-prosjektet ved skolen

LOSA er blitt organisert som et *prosjekt* liggende til Nordkapp videregående. Det vil si at LOSA til nå har hatt en tidsavgrenset varighet og vært knyttet til organisasjonen på skolen på en bestemt og valgt måte. LOSAs øverste leder er rektor ved skolen. Nåværende rektor har vært i denne stillingen i litt over et år. Han kom inn i arbeidet med LOSA via den tidligere rektor ved skolen, som fungerte som spesialkonsulent og ”mentor” for nåværende rektor, fra han ble tilsatt i mars 2006 og ut skoleåret. På det tidspunktet hadde skolen hatt erfaring med LOSA nesten et skoleår, men LOSA har historiske røtter lenger tilbake i tid, ble vi fortalt av rektor i intervju.

Ønsket om å starte opp med LOSA var et utdanningspolitisk initiativ fra Finnmark fylke, inspirert av lignende utprøvinger som har funnet sted i Nordland, og senere også i Troms fylke (Bongo, 2007). Rektor forteller i intervju at mange trodde det var ”los-utdanning” det handlet om da de hørte ordet LOSA for første gang. Så ukjent var det at videregående skoler samarbeidet med arbeidslivet. Rektor forteller at den daværende opplæringssjefen i Finnmark henvendte seg til Honningsvåg videregående (nå Nordkapp videregående), og spurte om de ville lede et slikt prosjekt. Skolen hadde tidligere erfaring med å lede fjernundervisning på ulike kurs ”nesten for hele Norge”, som han uttrykte det, og hadde hatt erfaring med å lede filialklassene på videregående i ulike kommuner fra midten av 1980-tallet og nesten fram til dags dato. Derfor anså rektor det som naturlig at skolen fikk henvendelse fra fylket om å lede LOSA i Finnmark. ”Vi er god på slike prosjekter”, legger han til.

Til forskjell fra forsøkene i Nordland og Troms, som omhandlet utdanning innenfor kun yrkesfaglige studieretninger, har LOSA i Finnmark også inkludert allmenne fag og studiespesialiserende utdanningsprogram. Men fordi LOSA kun omfatter Vg1, er det ikke alle fag som forekommer eller gis i regi av LOSA-systemet. Nordkapp videregående dekker det meste av opplæringen selv, ved at faste lærere ved skolen underviser LOSA-elever ute i kommunene via nett eller via lyd/bilde-overføringer. Kun ved program for Teknikk og industriell produksjon (TIP) og Media og kommunikasjon kjøpes tjenester ved Lakselv videregående, forteller rektor. Så lenge opplæringen foregår lokalt, og så lenge lærerne har kontakt med sine elever via lyd/bilde-opplæring eller internett, kan både elever og lærere egentlig ha sin arbeidsplass hvor som helst bare det tekniske utstyret er tilgjengelig og i orden, forteller han.

LOSA-prosjektet blir i dag administrert av en LOSA-inspektør og en person som er ansvarlig for bedriftsopplæringen. Rektor og LOSA-inspektør forteller begge i intervju at inspektøren i dag har status som ”avdelingsleder” på linje med andre studieretningsansvarlige. Det som er forskjell på andre ”avdelinger” og LOSA, er at LOSA ikke har det faglige opplæringsansvaret direkte med egne lærere, men at LOSA-elever er tilknyttet ulike utdanningsprogram, og gjennom det er opplæringsansvaret lagt til studieretningsansvarlige (som også er lærere i programfag). I tillegg har LOSA-elever lærere i allmenne fag ved Nordkapp videregående eller lærere tilsatt i fylkeskommunen på andre skoler eller filialer. Vi kommer tilbake og eksemplifiserer dette nedenfor i beskrivelser av opplæring knyttet til feltarbeidet i tre utvalgte kommuner, der for eksempel lærere i naturfag og samfunnsfag var bosatt i Berlevåg og jobbet med opplæring av LOSA-elever.

Kun kroppsøving er et fellesfag som organiseres utenfor Nordkapp videregående. Rektor forteller at skolen kjøper ”tjenester” knyttet til kroppsøvingsfaget lokalt, og at opplæringen organiseres lokalt. Det er altså kommunalt tilsatte kroppsøvingslærere som er ansvarlige for å realisere læreplanens faglige kompetansemål for alle elever i LOSA innenfor en og samme kommune, uavhengig av utdanningsprogram. Rektor forteller at kroppsøving ofte er lagt til fredager, og at timene kan akkumuleres for å kunne gjennomføre utflukter, idrettsdager og turer.

LOSA-organisasjonen fordrer et tett samarbeid mellom Finnmark fylkeskommune ved Nordkapp videregående og den enkelte kommune, forteller rektor. Det er for tiden 6 LOSA-

kommuner: Berlevåg, Måsøy og Loppa, der vi har hatt feltarbeid, og Hasvik, Gamvik og Lebesby kommuner. Rektor forteller i intervju at det i hver kommune er en LOSA-ansvarlig tilsatt, for eksempel en næringssjef eller en annen sentralt ansatt i kommunen; dette med unntak av en av kommunene, der LOSA-ansvaret er lagt til et privat investeringsselskap.

I hver kommune skal det også være en IT-ansvarlig, som ideelt sett skal ha et tett samarbeid med IT-ansvarlige i Finnmark fylkeskommune (FFK, udatert). Den ene av de to i prosjektledelsen i LOSA, som også er ansvarlig for opplæringen i bedriftene, forteller i intervju at hun også har det daglige ansvaret for å motta meldinger fra lokalt hold om noe av det tekniske utstyret ikke fungerer. Da har hun til oppgave å sørge for at utstyr blir reparert via det dataselskapet som har levert maskinparken, eller rette opp noe som ikke fungerer på LMS-systemet Classfrontier.

Den tredje part som er involvert i LOSA og stasjonert i hver kommune, er den lokale veilederen, som er tilsatt ved Nordkapp videregående skole, men som er bosatt og har sitt virke ute i LOSA-kommunene. De lokale veilederne har ifølge rektors beskrivelse et "*utvidet kontaktlæreransvar*", noe som innebærer at de har et sosialpedagogisk ansvar for elevenes opplæring, daglig kontroll av oppmøte og de skal svare på spørsmål om permisjoner, fravær og andre lignende saker knyttet til elevenes "ve og vel". De lokale veilederne har derfor ikke et direkte ansvar for den faglige opplæringen, men alle de lokale veilederne har pedagogisk bakgrunn (jf. Germeten & Solheim, 2007), og flere har lang erfaring med opplæring innenfor grunnskole og videregående skole, det vil si hele *grunnopplæringen*, som det kalles i den nye læreplanen Kunnskapsløftet (UFD, 2005). Sett fra moderskolens side er oppgave- og ansvarsfordelingen mellom lokale veiledere og faglærere tydelig. Dette kom fram gjennom intervjuer med rektor, LOSA-inspektør og faglærere. Det er moderskolen som er ansvarlig for alle elevers opplæring i alle fag, også den delen av opplæringen som foregår ute i LOSA-bedriftene.

I dag ledes LOSA formelt av rektor ved Nordkapp videregående, og organiseres både som et prosjekt og en avdeling, der prosjektleder også har funksjonen som avdelingsleder. Så lenge LOSA organiseres som et prosjekt fram til høsten 2007, er det flere medarbeidere i prosjektet, både en merkantilt ansatt og en medarbeider i deltidsstilling i prosjektledelsen, forteller rektor. I tillegg "*instruerer*" rektor de lærerne som til enhver tid skal undervise LOSA-elevne. Både avdelingsleder/LOSA-inspektør og den andre i prosjektledelsen er lærere for

LOSA-elevene på Service og samferdsel i om lag 20 % av hver sin stilling. Dette innebærer at de begge deler administrasjonen sammen med rektor, i tillegg til at de har kontakt med LOSA-elever gjennom de fagene og de områdene de underviser i. Mens avdelingsleder er rektors "høyre hånd" i LOSA, er det den andre i LOSA-administrasjonen som har primæransvaret for å holde oversikt over bedriftsutplasseringen og det tekniske utstyret. Hun som er ansvarlig for bedriftsutplasseringen, forteller i intervju at hun om sommeren og høsten bruker mye tid til å skaffe seg oversikt over tilgjengelige bedrifter, institusjoner og virksomheter for praksisutplassinger, mens hun videre gjennom studieåret har oppgaven med å vedlikeholde det tekniske utstyret, og ikke minst oppdatere datautstyret.

Rektor forteller at LOSA skal inn i skolens ordinære drift fra høsten av, og det kommer til å bli en omorganisering av driften. Det er mange sider ved denne omleggingen som skal diskuteres utover våren 2007, og det er mange brikker som ennå ikke er på plass. Fra å ha vært et relativt lite og avgrenset prosjekt organisert og administrert gjennom OPUS (oppdragsavdelingen ved Nordkapp videregående), er LOSA nå plassert som en egen avdeling ved skolen. Det var gjennom arbeidsoppgaver i OPUS at prosjektledelsen i LOSA ble rekruttert, mens andre faglærere er blitt rekruttert ved at de er blitt spurt om å undervise LOSA-elever, eller ved å være de eneste lærere innenfor sitt fagområde på skolen. Rektor understreker at lærere er blitt "byttet ut" underveis. Han presiserer at det kan være mer pedagogisk krevende å undervise i LOSA enn å undervise stasjonære elever, og derfor er det ikke sikkert at alle lærere egner seg til den jobben. Det samme bekrefter en av lærerne vi intervjuet. Han beskriver hvordan "LOSA-pedagogikken" fungerer, og sier at for å få god opplæring, må lærere både være fortrolige med det tekniske, men også interesserte i digital pedagogikk, og det kan være vanskelig for mange. Nedenfor kommer vi tilbake til undervisningens struktur og innhold.

3.3 Opplæringens mål og struktur

Gjennom intervju ser vi at både lærere, LOSA-administrasjon, skoleledelse og PPT-rådgiver er samstemte om hva som er LOSA sin målsetting: elever som bor i kommuner der det ikke finnes videregående skoler, skal kunne bo hjemme et år ekstra og på den måten kunne starte sin videregående opplæring i kjente omgivelser. Dette har et utvidet perspektiv ved å hindre at elever som 15-16 åringer flytter til Alta, Hammerfest, Kirkenes eller andre steder med

videregående skoler, kanskje ikke finner seg til rette, mistrives og slutter skolen. Det er altså *bortvalget*, som Markussen (m.fl. 2006) kaller det, som skal forhindres. Statistisk sett har det primært vært flere gutter som slutter på videregående opplæring enn jenter, og det er flere innenfor yrkesfag som velger bort videregående enn elever innenfor studiespesialiserende utdanningprogrammer.

Idéen om LOSA er altså at opplæringen skal foregå lokalt på hjemmestaden til elevene på Vg1, og at opplæringen skal være individuelt tilpasset den enkelte elev gjennom det utdanningsprogrammet eleven velger. Den utvidede målsettingen er også at opplæringen skal stimulere til kontakt mellom skole og lokalt næringsliv, og at elevene gjennom det skal få nytt blikk på muligheter til jobb i sin egen hjemkommune (jf. LOSA på nettet).

Alle elever i LOSA er innskrevet ved Nordkapp videregående og teller med i elevtallet der, men danner lokale "klasser" ute i de seks LOSA-kommunene. Kommunene skal ifølge rektor stille lokaler til disposisjon for klassen, stille med kontor for lokale veiledere, stille lyd/bilde-studio til disposisjon og ellers holde ved like det tekniske utstyret som både lærere og elever trenger for å følge opplæringen. Videre har kommunen ansvar for å skaffe bedrifter, institusjoner og virksomheter tilgjengelig for praksisopplæringen i LOSA. Ifølge rektor har kommunene et stort ansvar og mange oppgaver i forbindelse med LOSA-opplæringen lokalt. Ute i kommunene er det varierende antall elever, fra 3-19, som kan dekke flere studieretninger, både innenfor yrkesfaglige og studiespesialiserende utdanningsprogrammer. Det kan for eksempel i en klasse være kun én elev som går på Service og samferdsel, én elev som går på Helse- og sosialfag, men flere elever som tar samme fag innenfor studiespesialisering. Det fysiske klasserommet er altså et felles læringsmiljø, men det sier seg selv at det vil være ulike vilkår og miljø for opplæring i hver enkelt kommune. Hver elev har sin egen PC som mye av arbeidet organiseres rundt. Her kommer LMS-systemet Classfrontier inn som en viktig del. Elevene er, på tvers av "klassen", registrert som elever i et virtuelt klasserom sammen med andre elever i andre kommuner som leser samme fag eller går på felles utdanningsprogram. Det vil si at alle elever som for eksempel går på studiespesialisering/tidligere allmennfag, i alle LOSA-kommuner, tilhører en og samme gruppe inne på Nordkapp videregående i et enkelt fag. Hver faglærer på moderskolen henvender seg til "sine elever" både gjennom det virtuelle klasserommet i Classfrontier og gjennom lyd/bilde-sendinger. Det er altså stor grad av autonomi den enkelte faglærer har i opplæringen på sine fagområder.

Målsettingen med det fysiske klasserommet er at elevene skal møte andre elever på Vg1 og ha et sosialt fellesskap, samtidig som de lokale veilederne skal kunne ha kontroll med det sosialpedagogiske læringsmiljøet og med egne øyne kunne sjekke at elever er til stede i undervisningen. Det er en formulert målsetting, forteller rektor i intervju, at elevene fysisk skal være til stede i klasserommet ca. 6-7 timer hver dag. Unntaket gjøres når timer akkumuleres til andre aktiviteter, utflukter og lignende og/eller når elevene skal lese til tentamen eller eksamener. Elever som har valgt yrkesfaglige studieprogram er utplassert i arbeidslivet ca. halvparten av skoleukene i året. Utplasseringen er ulikt organisert fra kommune til kommune og fra en studieretning til en annen, forteller rektor. Det henger blant annet sammen med utplasseringens målsetting om én eller flere arbeidsplasser i løpet av et år, med innretningen på og organiseringen av de arbeidsoppgavene elevene kan utføre ute i bedrift, og med hvilke arbeidsplasser som finnes lokalt. Innenfor noen studieprogram må elever dra til andre kommuner enn hjemkommunen for å få tilstrekkelig variasjon i og utbytte av praksisopplæringen på de fagområdene elevene skal lære noe om. Elever som er knyttet til studiespesialiserende utdanningsprogram⁴ er ikke utplassert i arbeidslivet i dag.

Både rektor og LOSA-administrasjonen er enige om at elever som er tilknyttet LOSA og velger studiespesialisering innenfor det som tidligere kaltes allmennfaglig studieretning, er en stor utfordring. Det handler om mange sider ved opplæringen. For det første handler LOSA i bunn og grunn om ”lokal opplæring og samarbeid med arbeidslivet”, men dette prinsippet om samarbeid realiseres ikke for elever som velger studiespesialisering, og dermed er det brudd i en kjede i LOSA her. For det andre kan det være utfordrende og krevende for elever ”å lese teorifag og Ibsen på nett”, som rektor sier, alle dagene hele uka igjennom. Det krever initiativ, selvdisiplin og egenkontroll. For elever med studiespesialisering er alle fag ”lagt ut” på timeplanen, og elevene har tett oppfølging av sine faglærere med både kontrolloppgaver og innleveringsoppgaver hver uke. Disse elevene følger stort sett studieprogresjonen til stasjonære elever inne på Nordkapp videregående i tilsvarende fag. Likevel understreker flere lærere i intervjuene at LOSA-elevene har flere innleveringsoppgaver og mer skriftlig arbeid

⁴ I LOSA er selve grunnidéen lokal opplæring i samarbeid med arbeidslivet. Vi trodde da vi startet vår evaluering, at elever på utdanningsprogram for studiespesialisering også hadde utplassering i praksis. Men vi forstod etter svarene vi fikk på spørreskjemaundersøkelsen blant elevene at dette ikke var tilfelle. Vi vil likevel rette spørsmålet videre: Hvorfor er det ikke mulig å trekke arbeidslivet inn i opplæringen også blant elever som velger studiespesialiserende utdanningsprogrammer? Hvorfor kan ikke de jobbe prosjektorientert mot en arbeidsplass i kommunen der det for eksempel kreves utdanning fra høyskole eller universitet? Da ville LOSA få en utvidet betydning og et større rekrutteringsgrunnlag for arbeidsplasser lokalt.

enn stasjonære elever. For eksempel understreker en av lærerne i engelsk at det kan være krevende og utfordrende med muntlige øvelser når elevene skal trene på uttale i et språkfag. Her stilles det store krav både til eleven selv og til læreren når det gjelder individuell oppfølging via lyd/bilde-kontakt, og ikke minst fordrer det teknisk god kvalitet på utstyret.

Ifølge rektor ønsker LOSA fra høsten av å bruke mer web-kamera tilknyttet hver elev, slik at lærere kan gå inn i direkte kontakt med elevene og ha kontroll med hva hver enkelt elev bruker skoletiden til. Rektor innrømmer at det kan være vanskelig å holde fullstendig kontroll med hva elevene bruker skoletiden til ut over de rutinemessige ”kontrollpostene” de har hver dag, og de oppgaver som gis for innlevering hver uke. Det med stadig tilbakevendende kontroll kan vurderes fra minst to sider. I LOSA er det lagt opp til mye selvstendig arbeid, særlig for elever på studiespesialisering. Å studere på egen hånd fordrer at elevene får tillit fra lærerne til å utføre oppgaver på egen hånd, i eget tempo og ut fra eget initiativ. Dermed skulle det kanskje være unødvendig med fysisk overvåking hele tiden? Vi stiller kun spørsmålet.

Elever innenfor yrkesfaglige studieprogram får avbrekk i sine studiefag når de har utplassering i arbeidslivet. Ut fra vår vurdering kan utplasseringen ikke sammenlignes med det å være lærling og ha undertegnet kontrakt for å ta fagbrev. Både rektor og faglærere ved Nordkapp videregående understreker at utplassering på Vg1 handler om alternativ opplæring, og det er skolens studieretningsansvarlige som også har hovedansvaret for opplæringen i arbeidslivet. Når LOSA-elevne fra yrkesfag er ute i praksis, får de elevene som går på studiespesialisering mer undervisning og mer dialog via lyd/bilde. Da ”eier” de studioet helt alene. Rektor forteller også at det har vært en økende interesse for lyd/bilde-undervisning fra faglærernes side. De to lyd/bilde-studioene skolen har i Honningsvåg brukes ”*hele tiden*”, sier han. Rektor tror at dette henger sammen med erfaringer, og at lærere nå i LOSA-prosjektets andre år har blitt mer sikre på hvordan opplæringen skal legges opp pedagogisk. ”*Det legges mer vekt på dialogen*”, tilføyer han, ”*for det å bruke Fronter mangler noe pedagogisk sett*”. Rektor selv har tilgang på alle rom i Classfronter, og han sier at han ofte er inne og ser på og vurderer aktivitetene og virksomheten, men at han sjelden griper inn eller kommenterer det lærere og elever utveksler av informasjon.

Slik det fortelles fra rektor, LOSA-administrasjon og lærere ved Nordkapp videregående, samles alle LOSA-elevne til undervisning hver dag i et klasserom/lokale i sin hjemkommune. Der møter de andre LOSA-elever og sin lokale veileder, som har som

hovedansvar å følge opp elevenes velferd og sosialpedagogiske utfordringer, føre fravær og holde kontroll på opplæringen. LOSA-elevene åpner videre sine digitale klasserom, kobler seg på ”rommet” til det faget de har på timeplanen og starter dagens oppgaver. Noen elever kan utover dagen ha kontakt med sine lærere via lyd/bilde-studio. Ikke alle elever møter sine lærere hver dag, men til avtalte tidspunkt på timeplanen. Lokal veileder har til oppgave å se til at elevene møter opp, følger undervisningen og er til stede utover dagen. Men langt fra alle veiledere har dette som sin eneste arbeidsoppgave, de er ikke fysisk til stede i alle skoletimene. Elevene kontrolleres verken for mental eller fysisk tilstedeværelse i 100 % av avsatt skoletid. Både rektor, lærere og LOSA-administrasjon er samstemmige om at det krever mye selvdisciplin å være LOSA-elev.

Timeplaner for LOSA-elevene legges av timeplanansvarlige på Nordkapp videregående i samarbeid med prosjektleder for LOSA og studieretningsansvarlige. Det er et stort ”puslespill” som skal legges. Et eksempel på hvor komplisert et slikt puslespill kan være, fikk vi erfare under feltarbeidet i Honningsvåg. Der fikk vi være til stede på et lærermøte som ble arrangert som lyd/bilde-overføring mellom i alt sju steder (seks LOSA-kommuner og Nordkapp videregående). Slike lærermøter arrangeres hver mandag, ble vi fortalt. Denne gangen var det neste års skolerute som skulle diskuteres, og da fikk vi et lite innblikk i timeplanleggingen også. For det første skal LOSA-elevenes timeplaner og skolerute stemme overens med det som er læreplanens bestemmelser om fag- og timefordeling i ulike skoleår. Videre skal timeplanen koordineres for elever på tvers av kommuner og utdanningsprogram knyttet til noen fellesfag, for eksempel norsk, matematikk eller engelsk. Så skal skoleruta og timeplanen være åpen nok for lokale variasjoner m.h.t. ferie- og fridager som andre elever i kommunen har. Sist, men ikke minst, skal timeplanen fylles med undervisning, og da skal LOSA-elevens timeplan koordineres med lærekrefter, lærerlogistikk, ressurser og timer knyttet til stasjonære klasser og undervisning inne på moderskolen. Derfor vil en diskusjon om når vinterferiedagene skal ligge i skoleruta 2007/2008, være en diskusjon som involverer mange parter, og som ikke bare har et enkelt ”svar”.

3.4 Opplæringens innhold og arbeidsmåter

LOSA-elevene går på Vg1 innenfor ulike utdanningsprogram og følger ordinær plan- og timefordeling i ulike fag (Utdanningsdirektoratet, 2006). Det er en formulert målsetting i

LOSA at elevene skal gjennomføre første året på videregående gjennom LOSA, og videre få veiledning til å søke seg inn på Vg2 et sted i Finnmark der de har de studieretninger som den enkelte elev ønsker. Videregående opplæring er en rettighet den enkelte elev har, og denne retten varer inntil sju år, og eleven kan være opptil 23 år. Det omtales som en ”rettighetselev”. Det finnes elever i LOSA som ikke er ”rettighets elever”, det vil si de er over 23 år, men ønsker å ta videregående opplæring. Disse elever har ikke prioritet ved opptak, men tas inn der det er plass. I LOSA finnes det også elever som har et utvidet opplæringsløp, det vil si at det først planlegges et Vg1-løp over to år, og videre skal det legges en opplæringsplan tilpasset disse elevenes forutsetninger og behov, gjerne i samarbeid med arbeidslivet lokalt. Rektor og PPT-rådgiver anslår at det kommer til å gjelde opptil fire elever i det kullet som startet LOSA-opplæringen høsten 2006. Vi kommer tilbake til mer diskusjon om opplæringen av elever med særskilte behov i neste underkapittel i denne rapporten.

Elevene i LOSA følger altså et kollektivt løp etter læreplanen Kunnskapsløftet, samtidig som de følger et individuelt skoleløp ved at opplæringen er mer individualisert for LOSA-elevene enn for elever ved stasjonær opplæring. Mye av det individualiserte løpet er knyttet til ulike former for individuelle planer, som emneplaner, ukeplaner for den enkelte, eller IP og IOP. Med dette vil vi si at LOSA-systemet følger opp læreplanens intensjoner om et innhold tilpasset den enkeltes behov. Dette skjer som en kombinasjon av å tilpasse faget i læreplanen til den elevgruppen som læreren skal undervise og til utdanningsprogrammet.

Vi vil her eksemplifisere slik tilpassing til et utdanningsprogram ved å vise hvordan innholdet i et fag, her engelsk, organiseres og presenteres for elevene, det vil si 18 elever innenfor tre ulike yrkesfaglige studieretninger som TIP, Naturbruk og Service og samferdsel. Først vil vi vise til vedlegg 4, som synliggjør *navigasjonstreet*, som klassen bruker i faget engelsk på Classfronter, og videre til vedlegg 3, som gir oversikt over årsplanen i engelsk 2006/2007. Dette viser det digitale klasserommets muligheter. Videre viser vi til vedlegg 6, som gir en oversikt over timeplanen for uke 11, 2007 på Teknisk, industri og produksjon (TIP), til vedlegg 5, som viser forslag til leselister i faget og til vedlegg 7, som gir oversikt over lyd/bilde-veiledning og samtale i muntlig engelsk.

Tilpasset opplæring i dette faget skjer for det første ved at engelsklæreren legger ut planer for opplæringen på Classfronter. Der får elevene oversikt over og innblikk i hva som skal skje i løpet av uka, ikke bare i forhold til sine egne oppgaver, men også i forhold til hva alle de 17

andre elevene skal holde på med. Neste nivå er tilpasning av fagets innhold knyttet til utdanningsprogram og studieretninger. Dette skjer gjennom differensiering av ulike tekster for ulike studieløp, tekster som er relevante, interessante eller knytter seg tematisk opp til bruk av engelsk innenfor det yrket elevene tar sikte på. Ut fra vedlegg 3 ser vi at "*Safety on Board*" er valgt som tekst for elevene på Naturbruk, og "*How to E-commerce your Works*" er valgt ut som tekst for elever på program Service og samferdsel. Videre tilpasses innholdet i opplæringen, som denne gangen handlet om "*muntlig samtale/prøve*", til det mediet eller den arbeidsmåten som er valgt, nemlig lyd/bilde-kommunikasjon. Gjennom individuell veiledning får hver enkelt av elevene tildelt personlig tid med læreren for å øve og samtale på engelsk.

Eksemplet her fra engelsk illustrerer hvordan tilpasset opplæring kan praktiseres og videreutvikles i de media som er tilgjengelige for LOSA-elevene. Selv om hver enkelt elev kanskje tidsmessig har mindre kontakt med sin lærer i løpet av en uke enn ved stasjonær undervisning, er opplæringen spesialisert og individualisert, samtidig som eleven også ser at han/hun er del av en klasse på Vg1 i det samme faget. Dette handler om å tilpasse opplæringen til den enkelte elevs behov, for eksempel behovet for å snakke med læreren direkte og få trene muntlig uttale med ham uten andres påhør. Det handler også om at innholdet i oppgaven er knyttet til engelsk språk, begreper og uttrykk innenfor det feltet de arbeider på ute i bedriftene eller til et område de sannsynligvis skal utdanne seg videre innenfor. Det som kanskje mangler her, er en ytterligere variasjon og differensiering ut fra individuelt faglig nivå. Som blant stasjonære elever, vil LOSA-elever ha ulike faglige forutsetninger innenfor engelsk når de begynner på videregående. Den læreren som underviser i engelsk for LOSA-elevene forteller i intervju, at dette virkelig er en utfordring. Det er heller ikke slik at elever på yrkesfaglige utdanningsprogram er mindre motiverte eller det han klassifiserer som "*mindre flink i faget*" enn elever på studiespesialisering. Av det kullet av LOSA-elever som han underviser i år, er det omtrent likt fordelt med én til to virkelig motiverte elever i begge studieretninger. Det som er mest karakteristisk for LOSA-elevene er faktisk at de er så forskjellige, sier han, og det gir store utfordringer når det gjelder å tilpasse innholdet til den enkelte elevs forutsetninger og behov.

Læreren vi her har vist til som et eksempel har nesten 20 års erfaring med å undervise i faget engelsk, og han har i tillegg videreutdanning i IKT for lærere. Det ser han selv som en stor fordel når han skal undervise LOSA-elevene. Han har både kunnskaper i faget, erfaring med ulike arbeidsmåter og interesse for "*IKT-pedagogikk*", som han uttrykker det. Han synes det

er mer krevende å undervise LOSA-elever enn stasjonære elever. Å være lærer i en stasjonær klasse, sier han, gir bedre muligheter til å være fleksibel og kunne ta ting mer ”på sparket”, se an dagsformen til elevene og balansere mellom det som er ideelt og det som er mulig. I LOSA må du hele tiden være veldig strukturert og planlagt, og alt må være styrt ned til minste detalj den tiden lærer møter elevene digitalt. Ut over det kan læreren oppmuntre, inspirere og legge til rette, men vil aldri kunne få den samme feedback av LOSA-elever som man får i et fysisk klasserom. Etter hvert vil likevel elev og lærer kjenne hverandre, og da understreker denne læreren at han ikke har problemer med å vite hva eleven har behov for, kan og mestrer. Det tar bare litt lengre tid enn når lærer og elev møtes ofte i et fysisk klasserom. For å kunne følge opp ”sine elever” i engelsk, bruker læreren å sende en oversikt over elevenes aktiviteter på nettet og over elevenes innleveringer til lokal veileder, slik at vedkommende kan følge med på den aktiviteten elevene viser på nettet. Han sier: ”*Det går an å registrere at elever er på nett og har logget seg på, men dette er ingen garanti for at eleven virkelig gjør skolearbeidet.*” Derfor har denne læreren utarbeidet en del ”test-deg-selv-oppgaver”, som forutsetter at eleven har lest de tekstene som står på ukeplanen. Samtidig oppmuntres elevene til å øve sammen.

LOSA-elevne bruker både vanlige bøker av papir og digitale lærebøker og læremidler. Det igjen fordrer at læreren ”*vet mer*” om hvor det er bra å hente læremateriell fra nettet, hvor det kan være inspirerende for elevene å lese tekster og hvor det er nettstedene elevene ikke bør oppsøke. Derfor bruker den engelsklæreren vi intervjuet å utgi ”leselister” til elevene, der de kan finne gode oppgaver og tekster. Et eksempel på dette er fra uke 5 i 2007, der han har gitt TIP-elevne en oversikt over nettsteder han anbefaler og oppgaver de skal utføre (vedlegg 6). For øvrig er alle LOSA-lærere tilgjengelige etter en oppsatt fast timeplan med kontortid. Dette gjør at elevene vet når den enkelte lærer er å treffe på telefon eller til *chat* på nettet.

LOSA-lærerne har ulike praksiser og ulike erfaringer med å arbeide på tvers av fag og studieretninger og utdanningsprogram. Det er kun i noen spredte tilfeller at LOSA-elever har fått erfare prosjektarbeid på tvers av fag og områder, det vil si prosjekt som involverer både fellesfag og studieretningsfag. Men innenfor en studieretning kan det ofte legges opp til oppgaver eller arbeid der et fag, et fagområde eller flere delområder er involvert. Vi ble fortalt gjennom intervju at elever fikk prøve seg i såkalte *enfaglige prosjekter*, som for eksempel i engelsk, men også i prosjekter der flere fagområder innenfor Service og samferdsel var involvert, for eksempel i prosjekt om bedriftsetablering. Da kunne både skolefag som markedsanalyse, økonomi og logistikk være deler av samme oppgave elevene skulle utføre.

Vi fikk også vite at mappevurdering er utbredt i LOSA. Det vil si at elever får både en formativ, det vil si veiledende vurdering underveis på sine tekster, og en summativ vurdering. Den summative vurderingen er knyttet til utvalgte tekster som skal danne grunnlag for terminkarakterer eller avsluttende karakter. I ”mappa” til den enkelte elev kan det ligge mange ulike tekster: Logg, kontrolloppgaver, hjemmelekser, og *opplæringsark* knyttet til opplæringen ute i bedrift. Flere mappetekster ligger der bare midlertidig, og brukes ikke til noe annet enn å gi lærerne oversikt over det som er gjennomgått. Terminkarakteren settes ifølge rektor av klasselærerråd i felleskap. Mappetekstene som danner grunnlag for summativ vurdering varierer fra 4 til 8 tekster i de ulike fagene. Ikke alle fag bruker mappevurdering, fikk vi vite. Noen fag oppfattes som lettere å kontrollere via vanlige innleveringsoppgaver, for eksempel matematikkfaget. De ulike praksiser som eksisterer her, vil vi undersøke og eksemplifisere gjennom de tre kommunene vi skal belyse som *case*.

3.5 Elever med særskilte opplæringsbehov

De 63 LOSA-elevene som går i kullet 2006/2007, danner en svært ulikt sammensatt elevgruppe. For det første er de spredt på seks LOSA-kommuner med ulike kulturer og oppvekstmiljø. Dessuten er de rekruttert til LOSA ut fra ulike motiver, interesser og behov, jf. elevenes svar i den første delen av vår evaluering (Germeten & Solheim, 2007). Det er et faktum at 21 elever av de 63 er søkt inn på særskilte vilkår, og at flere elever ut over det er søkt inn med merknader på søknadskjemaet. Alle elevene følger et individuelt opplæringsløp med IP, men de elevene som er tatt inn på særskilte vilkår har i tillegg en egen individuell opplæringsplan (IOP). Nordkapp videregående har en lærer tilsatt i funksjonen som PP-rådgiver. LOSA-elevene er bare en liten del av hennes ansvar som PP-rådgiver i 70 % stilling, men vi valgte likevel å intervjuer henne for å få vite hvordan opplæringen organiseres og tilrettelegges for elevene med særskilt behov. I tillegg fikk både rektor, LOSA-administrasjon og faglærere spørsmål om samme tema.

Nordkapp videregående kjøper spesialpedagogiske tjenester av LOSA-kommunene. Dette gjelder både spesialpedagog og eventuelle assistenter til praktiske oppgaver. PP-rådgiver uttrykker at vilkårene for å få tak i spesialpedagoger for elever i LOSA har vært ulik fra kommune til kommune. Hun er også av den oppfatning at en assistent aldri kan erstatte det

rettslige krav elever har på spesialpedagogisk opplæring. Dersom en assistent tilsettes, bør det avsettes tid på denne assistentens arbeidsplan til å få veiledning og supervisjon, sier hun. Det er spesialpedagogen lokalt som i samarbeid med PP-rådgiver på Nordkapp videregående utformer IOP etter innstilling fra elever og/eller foresatte. I hvor stor grad foreldre/foresatte er involvert, avhenger av hvor godt eleven selv kommuniserer sine ønsker og behov. I LOSA-opplæringen finnes det både elever som er klassifisert med såkalte medisinske diagnoser som "ADHD", "Asbergers syndrom", elever med sjeldnere fysiske eller sansemessige skader og elever med generelle lærevansker. Ulike elever vil gi læreren ulike pedagogiske utfordringer i tillegg til at mange andre elever *uten* diagnoser vil ha ulik motivasjon og ulike interesser. For elever med IOP kan det være snakk om å konstruere et eget Vg1-løp, der skolen plukker ut relevante kompetansemål fra ulike utdanningsprogram og setter dem sammen til en lokalt tilpasset opplæringsplan. Det kan for eksempel arbeides med kun noen utvalgte fagområder om gangen. I tillegg vil det være viktig å skreddersy en praksisopplæring knyttet til utvalgte delmål i læreplanen og til en bestemt arbeidsplass i hjemkommunen.

Rektor fortalte i intervju at de erfaringene han har, er at mange foreldre har vanskeligheter med å godta at deres sønn eller datter ikke vil kunne ta fagbrev som for eksempel kokk, og dermed har foreldrene også problemer med å redusere ambisjonene allerede på Vg1. Derfor er bruk av delkompetanse ikke særlig utstrakt blant elever på Vg1. Det individualiserte opplæringsløpet som LOSA-elevene har, muliggjør tilpasset opplæring slik at elever får prøve seg på ulike yrkeserfaringer og ulike arbeidsoppgaver i løpet av det første året på videregående. Sånn sett er LOSA i seg selv en opplæringsform som egner seg svært godt til å realisere individuelle opplæringsløp. Vi vil også legge til at på denne måten kan LOSA være med på å planlegge et helt treårig videregående løp for dem som trenger ekstra stor hjelp og støtte.

IOP lages altså lokalt i den enkelte kommune, og baserer seg på en sakkyndighetsvurdering som er utført på elevene i løpet av våren før de begynner på videregående. Den individuelle opplæringsplanen (IOP) er spesialpedagogens hovedansvar, den lages i samarbeid med lokale veiledere og PP-rådgiver på moderskolen og den skal godkjennes av hjemmet før den settes i verk. Etter hvert blir også flere instanser involvert i dette arbeidet. Rektor forteller at han har som målsetting å reise rundt og hilse på alle elevene en gang hvert halvår, og på den måten kan han også i neste omgang bli premissleverandør i utvikling av IOP. Likedan vil LOSA-administrasjonen kunne være det, etter hvert som de også blir kjent med elevene. Men det

som er aller viktigst, understreker PP-rådgiver, er at de lokale ansvarsgruppene fungerer, for det er de som på sikt kan være med på å stake opp et opplæringsløp for elevene i årene som kommer. Hun snakker om å få *”systemet til å tenke systemisk”*.

Elever med særskilte behov finnes på alle utdanningsprogram, men rektor forteller at i år er det særlig mange innenfor program for Helse- og sosialfag. Det kan være tilfeldig, men det kan også være at noen sider ved yrker innenfor denne sektoren vil kunne tilpasses elever som ikke vil kunne oppnå fullt fagbrev som for eksempel hjelpepleier eller barne- og ungdomsarbeider. Det å lære deloppgaver innenfor ulike arbeidsplasser kan være bedriftenes opplæringsoppgave, noe som kan realiseres dersom det er et godt samarbeid mellom LOSA og bedriftene lokalt. Her er vi igjen inne på relasjonen mellom opplæring gitt av skolen og opplæring i bedrift.

Da vi deltok og foreleste på kurs i Honningsvåg for lokale veiledere og bedriftsinstruktører/veiledere, ble spørsmålet om taushetsplikt versus opplysningsplikt reist av en representant for en arbeidsplass som hadde LOSA-elever i opplæring. Dette er klart et spørsmål om grenseoppgang mellom det å beskytte eleven og det å opplyse om det som er nødvendig for at eleven skal kunne få både relevant og tilpasset opplæring. Her ser vi at den lokale veilederen har en stor og viktig oppgave. Men vi vil understreke at denne oppgaven er for stor og viktig til at den bare kan finne sin lokale form eller *”saksgang”*. Taushetsplikt eller opplysningsplikt er et for viktig punkt i det å tilpasse opplæringen til den enkelte elev til at informasjonsrutiner kun kan utarbeides lokalt. Her bør PP-rådgiver kunne bidra med faglig ekspertise og skjønn for å finne ut hva som er riktig å si, og hva det er viktig å tie om. Ut fra vår vurdering handler dette om faglig skjønn, og må alltid tenkes i perspektivet hva som er *”barnets beste”* (jf. Barnekonvensjonen).

Som beskrevet ovenfor, er LOSA i seg selv et individuelt opplæringsløp, og egner seg godt som modell for å planlegge individuelle opplæringsløp generelt. Det har også vist seg at elever som i løpet av den første høsten på stasjonær videregående skole ikke mestret alle de krav og forventninger en borteboertilværelse, nye omgivelser og nytt utdanningsløp utgjør, videre er blitt fanget opp av LOSA, om deres hjemkommune allerede er inne i LOSA. I LOSA-kommuner vil de derfor ha et *”sikkerhetsnett”* for slike elever. I år har LOSA hatt et frafall på tre elever i forhold til de som opprinnelig ble innskrevet i LOSA, men de har hatt et

tilskudd på fem elever som er flyttet tilbake til sine hjemplasser etter noen måneders hybeltilværelse, og dermed er LOSA i pluss med to elever.

PP-rådgiver ved Nordkapp videregående er som beskrevet tilsatt i 70 % stilling, og den stillingen skal dekke alle innskrevne elevers behov for pedagogisk-psykologisk rådgivning ved Nordkapp videregående. Likevel oppfatter vi at PP-rådgiver viste god oversikt generelt over LOSA, både målsettinger og prinsipper for opplæringen. Når det gjelder elevene med særskilte behov, gav hun oss nyttig informasjon og kunnskap om hvordan opplæringen ble organisert. Hun fortalte at hun i år ville prioritere å reise rundt til LOSA-kommunene og kalle inn til ansvarsgruppemøter. Hun vil møte eleven og deres foreldrene, de lokale veilederne, spesialpedagoger og eventuelt andre som arbeider med hver enkelt elev. Hun sier at hun selv vil ta initiativ til å få i gang disse prosessene ut fra et systemisk perspektiv, der eleven (og foresatte) settes i fokus. De som er berørt, skal bli hørt, er prinsipper i systemisk tenkning (Germeten, Jensen og Johannesen, 2007), og det er disse prinsipper PP-rådgiver forteller at hun er opptatt av. Derfor vil hun se til at systemet rundt eleven fungerer lokalt, slik at ikke *”foreldrene, som sikkert har hatt mange tunge stunder oppgjennom elevenes skolegang, skal slippe å være den som maser”*, sier hun.

Det er et viktig prinsipp at opplæringen fungerer lokalt. Det første PP-rådgiver gjorde da hun ble tilsatt, var å ta en ringerunde til alle lokale veiledere for å skaffe seg oversikt over hva som var gjort, og hvordan opplæringssituasjonen fungerte for den enkelte. I tillegg leste hun alle de sakkyndige rapportene som var utarbeidet det siste halvåret elevene gikk på ungdomsskolen, rapportene som dannet grunnlag for enkeltvedtakene om spesialundervisning. Hun sier at grunnlaget for spesialundervisning ofte var faglige vansker som hadde eskalert i slutten av grunnskolen, og som elevene *”bar med seg”* inn på videregående. Det var ofte en tradisjonell måte å vurdere lærevansker på, oppfattet PP-rådgiver. Hun gir videre eksempel på utredninger og videre enkeltvedtak som spesifiserer *”en time ekstra til matematikk”*. Ut fra hennes syn burde opplæringen på videregående ta utgangspunkt i hva eleven har som *”drømmer og mål”*, og videre legge til rette for at eleven skulle kunne realisere dette i en lokal kontekst, for eksempel knyttet til en bestemt arbeidsplass. Noen ganger kan det være viktig å planlegge et opplæringsløp med den målsettingen at eleven skal finne sin plass i arbeidslivet, sier PP-rådgiver. Hun sier: *”Det er viktig å ha en fleksibel innstilling til opplæringen. (...) Her er ennå mykje ugjort”*.

Det vil alltid være en stor overgang for alle elever å gå fra ungdomsskolen til videregående, og denne overgangen fortøner seg vanskeligere for noen elever enn for andre. Erfaringer viser også, sier hun i intervju, at noen elever trenger mindre spesialundervisning i videregående enn de trengte på ungdomsskolen. Dette fordi videregående, særlig på yrkesfaglige utdanningsprogram byr på nye fag, nye arbeidsmåter og i LOSA også muligheter til å lære gjennom praksisopplæring. For andre elever blir bare gapet mellom det som er forventet at de skulle kunne og det de får til enda større med årene. Det finnes om lag fire elever i LOSA som har særskilte opplæringsbehov av denne art, og med det også stort omfang av ekstra hjelp og støtte. I den sammenheng planlegges Vg1 over minimum to år. Med lokale spesialpedagoger, og eventuelt fysioterapeuter, assistenter og andre medhjelpere, ligger det godt til rette i LOSA for å kunne følge opp elevene både faglig og sosialpedagogisk. Dette fordrer et fleksibelt system, raske avgjørelser og rutiner lokalt. Derfor vil PP-rådgiver sette sin energi inn på å støtte det lokale hjelpeapparatet.

Akkurat for tiden (mars 2007) holder hun på med å vurdere sakkyndige vurderinger av dette års LOSA-elever, som forberedelse til de enkeltvedtak som skal gjøres i forkant av neste skoleår, når elevene skal over på Vg2 og kanskje flytte til Alta, Hammerfest, Kirkenes eller andre steder med videregående skoler. Vi spurte om hun syntes det hadde vært enklere om alle elever med særskilte opplæringsbehov som hun nå kjente i LOSA, søkte seg til Vg2 i Honningsvåg? Kanskje det ville være enklere for eleven med lærere, ledelse og rådgivere de allerede kjente fra før? PP-rådgiver svarer at det med skolevalg er mer sammensatt og komplisert. Det handler ofte om å ville reise til den nærmeste skolen, eller til den som kommunikasjonsmessig ligger best til i forhold til hjemreiser i helgene, og det handler også om hvilke skoler som har hvilke kurs på Vg2. Her ser PP-rådgiver at hun har en viktig jobb vis-à-vis de lokale veilederne i kommunene. Hun ser for seg at dersom elever og foreldre ønsker det, kan hun sende kopi av den sakkyndige vurderingen hun utarbeider til elevenes nye skole så tidlig som mulig, slik at den nye skolen ikke blir for sent ute med å skaffe spesialpedagogisk hjelp eller ekstra støtte. Det som kan være problematisk er elever i ”gråsonen”, det vil si de elevene som ikke har enkeltvedtak, men som sliter med faglige, sosiale eller psykiske problemer. Her er det ingen selvfølge at PP-rådgiver eller lokal veileder som kjenner eleven godt skal bringe opplysninger videre til den nye skolen. Det blir derfor ofte disse elevene som blir mest sårbare for å feile på Vg2, også selv om det har gått bra i LOSA det første året på videregående. Her ligger muligheter for flere ”drop out”-elever.

Det som kan være det største problemet i forhold til elever som trenger spesialundervisning, er synkronisering av ressurser i forhold til tidspunkt og behov for støtte, understreker PP-rådgiver. Særlig kan dette være vanskelig ved overganger fra et skolesystem til det neste, som fra ungdomsskolen og over til videregående. Det er ikke noen garanti for at ekstra ressurser er til stede den dagen de trengs, og dessuten kan det være et stort problem i Finnmark å finne kvalifiserte lærere og spesialpedagoger dersom stillinger lyses ut for sent foran et nytt skoleår. Siden spesialundervisningen er et kommunalt ansvar i LOSA, er det viktig å være tidlig ute med den sakkyndige vurderingen før et nytt skoleår i LOSA, også når LOSA-elever skal over på andre skoler på Vg2. I denne overgangen blir det viktig å arbeide videre med elevenes kompetansemål. Studieretningsansvarlige og PP-rådgiver må i samarbeid med eleven og eventuelt foresatte diskutere seg fram til om eleven ville kunne klare et fagbrev eller alternativt delkompetanse, og videre finne fram til hva dette eventuelt skal innebære. Men PP-rådgiver presiserer at hun ikke ønsker å bruke delkompetanse som en lettveit "utvei". Det er viktigere å stille kvalitative krav til opplærings organisering og innhold og spørre seg: Hvorfor er opplæringen vanskelig for akkurat denne eleven? Hvordan har opplæringen vært tilrettelagt? Hva er gjort lokalt for å finne fram til en god opplæringsmåte? Hva er gjort for å tilpasse opplæringen til den enkelte? Hva kan bli bedre? "*Alle kan bli gode på noe!*" avslutter hun, og tilføyer at det er viktig å fokusere på at alle må prøve så godt de kan.

3.6 Lærersamarbeid sett fra moderskolens side

På moderskolen Nordkapp videregående skal lærere og ledelse samarbeide med flere instanser og personer i LOSA enn det lærere og ledelse ved en annen stasjonær videregående skole gjør. Vi har kommet inn på noen av disse relasjonene tidligere, når vi har beskrevet hvem som har ansvar for ulike oppgaver knyttet til LOSA-elevenes opplæring. Rektor er øverste leder ved Nordkapp videregående, og er budsjettansvarlig for LOSA og resten av virksomheten på skolen. Han er formelt "skolens ansikt" utad, selv om det ikke er han som til daglig fronter presseoppslagene om LOSA (se eksempler fra Altaposten og avisen Finnmarken). I presseomtalen er det stort sett prosjektledelsen som figurerer. Vi går derfor ut fra at dette er en arbeidsdeling og en delegering partene er innforstått med. Rektor forteller i intervju at prosjektadministrasjonen er de som "*kjenner detaljene*", men at han har direkte kontakt med LOSA-ansvarlige i hver kommune. Videre forteller han at han har reist rundt til alle kommunene og snakket med både rådmenn, bedriftsledere og næringsansvarlige personer. Hans samarbeid med LOSA-kommunene går direkte fra ham til kommunen på et overordnet

administrativt nivå. De tre som jobber i LOSA-avdelingsadministrasjonen har kun deler av sine stillinger knyttet til selve administrasjonen av prosjektet, men det er disse tre som har mest kontakt med de lokale veilederne. Veilederne på sin side er alle utdannede lærere og har et klassestyreransvar for LOSA-elevene i hver kommune. Rektor kalte dette for *”en utvidet kontaktlærerfunksjon”*. LOSA-avdelingsadministrasjonen i Honningsvåg kommer derfor i en mellomposisjon: De har ikke det overordnede budsjettmessige eller timeplanmessige ansvaret for LOSA, men arbeider på fullmakter fra rektor. I samarbeidet med andre faglærere inne på Nordkapp videregående er de, på linje med andre faglærere, instruert av rektor til å ta den undervisningsoppgaven som rektor til en hver tid utformer i sin logistikk og fordeler på fag og timer. Det er faglærerne som også er ansvarlige for opplæringen i bedrift, og skal *”passe på at bedriftene følger Kunnskapsløftet”*, slik rektor formulerte det. LOSA-avdelingsadministrasjonen på sin side kan ikke instruere lærere, men leder likevel lærermøter og tar opp saker med, til og fra lærerne og de lokale veilederne ute i kommunene og inne på skolen. Det lærermøtet vi fikk delta på, samlet alle sju kommunene på lyd/bilde-sending, men det var kun fem faglærere fra Nordkapp videregående til stede i studioet i Honningsvåg, inkludert LOSA-avdelingsadministrasjonen (som i tillegg er faglærere i LOSA). Ute i kommunene satt lokale veiledere og faglærere, der det fantes faglærere lokalt som underviste LOSA-elevene. Ut fra vår vurdering blir LOSAs formelle ledelse nokså uklar i sin struktur og sin posisjon.

Videre er det de studieretningsansvarlige faglærere inne på moderskolen som har hovedansvaret for å gjennomføre undervisningen i ulike fag. Rektor forteller i intervju at det i dag er totalt 14 årsverk knyttet til 63 LOSA-elever, men at disse årsverkene er fordelt på mange flere personer. Da er bedriftsopplæringen ikke medregnet. Alle faglærerne i LOSA har kun en prosentandel av sin *”leseplikt”* knyttet til LOSA, da det er mange fag og områder i den nye læreplanen Kunnskapsløftet for relativt få elever fordelt på mange studieretninger. Derfor er LOSA- prosjektet slik det er organisert i dag et innfløkt system. Det er mange mennesker involvert, det er både kommunalt tilsatte og tilsatte i Finnmark fylkeskommune. Det er noen som har formelt lederansvar, og andre som har utøvende lederansvar. Det er noen som har overordnet ansvar for opplæringen til den enkelte elev som faglærere, men en stor andel av denne opplæringen er også lagt til praksisarbeidsplasser i bedrifter, institusjoner eller virksomheter. Det er noen inne på moderskolen som har ansvar for at innholdet i det digitale klasserommet fungerer pedagogisk og teknisk ansvarlig, men det sitter en IKT-ansvarlig person ute i hver kommune som skal sørge for at elevenes og de lokale veiledernes digitale

verktøy fungerer som det skal. Alle instanser, personer og funksjoner skal samarbeide, og arbeidet koordineres til elevenes beste. Som vi fikk vite gjennom vår første del av evalueringen (Germeten & Solheim, 2007), er også dette et av de mest kritiske punktene ved LOSA-opplæringen, der vi som forskere vurderer at det er et stort forbedringspotensial.

Samarbeid har alltid både en form og en innholdsside. Formsiden handler om hvem som styrer hvilke samarbeidsrelasjoner, eller rettere sagt hvor det formelle lederansvaret for samarbeidet er lagt. Innholdssiden handler om hvem eller hva som bestemmer ulike sider ved LOSA-opplæringen, og i hvilke fora dette avgjøres. Om for eksempel et lærermøte skal gi synspunkter på eller "være med på å bestemme" for eksempel strukturen på et årshjul, en timeplan eller skolerute, sier det seg selv at det vil være motstridende interesser eller synspunkter i slike saker. Som en av lærerne uttrykte det vedrørende sin egen undervisning: *"Ukeplaner og undervisning må være planlagt og styrt til minste detalj"*. Vi som forskere vurderer også at LOSA-opplæringen krever gode rutiner og klare ansvars- og funksjonsfordelinger om det store hjulet skal kunne fungere.

Faglærerne som arbeider og har sin arbeidsplass på Nordkapp videregående treffes ofte og har mye kontakt. Som en av lærerne uttrykte det: *"Vi har faktisk mest kontakt på spiserommet hver dag. Da er det helt naturlig å snakke om LOSA"*. Rektor fortalte at de *"faste lærerne"* på LOSA også hadde kontorer i nærheten av hverandre for å kunne lette samarbeidet dem i mellom. Med så mange personer som har en liten del av sin stilling i LOSA og resten i stasjonær undervisning, kan det være vanskelig å identifisere *"faste lærere"* som egen gruppe. Og det er vel ikke hensiktsmessig heller, ettersom LOSA etter planen skal inngå i ordinær drift på skolen fra neste høst. Da vil det kanskje ikke falle like "naturlig" å ha en ekstra planleggingsdag for LOSA-lærerne i forkant av felles planleggingsdager for hele skolen? Og som vi ble fortalt, LOSA-lærerne brukte å danne en egen gruppe på planleggingsdager og personalseminar. Det er mye og mange personer som skal koordineres i LOSA, ikke minst det digitale rommet og bruk av lyd/bilde-studioer, og dette må finne sin faste form og sin struktur. Så lenge LOSA er en egen *utdanningsmodell* ved moderskolen ved siden av stasjonær utdanning, vil det likevel være viktig å få rutiner på plass, slik at utdanningen ikke lider om noen skulle slutte i jobben sin, enten det er ledelse, lærere eller veiledere. Dette punktet gjelder altså både lokalt og på moderskolen. Rutiner som del av en fast, formell struktur er ikke minst viktig i små kommuner, der personlig kjennskap dominerer og opererer.

3.7 Rektor og lærere om LOSA og fremtiden

LOSA har vært organisert som et prosjekt fra 2005–2007. Gjennom to skoleår har omtrent 100 elever til sammen gjennomført første året på videregående gjennom denne utdanningsmodellen. Rektor omtaler LOSA som *”et stort utviklingsprosjekt”*, der mange brikker må på plass for at det skal fungere. Ikke minst peker han på kompetanseutviklingen og opplæringen av alle LOSA-medarbeidere, både de inne på skolen og de ute i bedriften. *”Der har vi flere utfordringer”*, understreker han, *”ikke minst gjelde dette det pedagogiske innholdet i LOSA”*. Det samme synspunktet kommer flere av lærerne inn på. LOSA handler om en annen måte å undervise på enn når en lærer har klassen foran seg hele tiden. Pedagogikken i LOSA krever mye av lærere, så vel som av elever.

Siden denne rapporten omhandler en vurdering av LOSA som opplæringsmodell, var det viktig for oss å spørre rektor, lærere, LOSA-administrasjon og PP-rådgiver om hva de tenker om LOSA i fremtiden. Slik rektor uttrykker det, er det bestemt at LOSA skal fortsette i det omfanget av elever og i de kommunene som er med i LOSA i dag. Forskjellen er, slik det er beskrevet før, at LOSA skal inngå i vanlig drift av Nordkapp videregående. Hva det reelt fører med seg av endringer, er det ingen av lærerne eller LOSA-administrasjonen som helt sikkert vet. Rektor har tenkt en del på det, forteller han, men det er ennå noen brikker som ikke er på plass. Rektor vet om at *”noen”* kanskje ønsker å utvide LOSA til å gjelde flere kommuner, for eksempel Tana, Nesseby og steder i kommuner med videregående skole der det er dårlig kommunikasjon mellom sentrum og periferi. Rektor mener at Nordkapp videregående kan ha både kapasitet og interesse for utvidelse, men at det perspektivet tilhører en utdanningspolitisk diskusjon i fremtiden.

Det er særlig bruk av det tekniske utstyret lærere og ledelse nevner som et svakt punkt i LOSA, og som det er viktig fungerer godt om det skal være tale om en eventuell utvidelse av LOSA. Det er fortsatt noen kommuner som ikke har bredbånd. Lærere forteller om problemer som kan oppstå når det ikke er god nok forbindelse mellom studio i Honningsvåg og LOSA-kommunene. Likevel er ikke problemet større enn at elev og lærer kan snakke sammen på *”gamlemåten”* via en ISDN-linje om den *”nye”* teknikken svikter.

Slik vi tolker de svarene vi fikk på dette temaet, er det samstemmighet blant ansatte på Nordkapp videregående om at dette er en utdanningsmodell som er kommet for å bli. Det er også enighet om at det er viktig å gå framover med små skritt, slik at "alt" kommer på plass og fungerer godt før det kan være aktuelt med en eventuell utvidelse. PP-rådgiver ser på dette som et godt tiltak for elever som trenger ekstra hjelp og støtte og for elever som trenger spesialundervisning, men som hun sier: *"Det er naturlig å se for seg et helt videregående løp (...) Målet er at flest mulige skal få den utdanningen de vil ha, men det er et stort problem at noen elever slutter etter noen måneder, etter jul eller etter et år. Vi har for eksempel elever her på skolen som akkurat har slutta nå, når nesten det første året er ferdig. Da er LOSA et godt system å kunne gå tilbake til."* Hennes nærmeste målsetting for LOSA er å utvikle gode rutiner med meldeskjema, og sørge for at kommunene arbeider godt og systemretta for elever med særskilte behov. Derfor mener hun at tiden ikke er inne til å utvide LOSA ytterligere. LOSA er på vei, men har ikke helt kommet fram til det endelige målet.

Kap. 4 LOSA i Måsøy Kommune

4.1 Om skolen

Måsøy kommune har ca. 1320 innbyggere og ligger i Vest-Finnmark. Havøysund er kommunesenter og har 1084 innbyggere. Næringsgrunnlaget er fiskerirelaterte virksomheter. I tillegg er kommuneadministrasjonen en stor og viktig arbeidsplass for innbyggerne. Stedet har også ”slippen”, bøteri, hotellet, noen butikker og kiosker. Alle disse, inkludert kommunens servicetilbud, er aktuelle praksisplasser for LOSA-elevne. Det satses videre på turisme og på et klippfisktørkeri, som er under etablering. LOSA disponerer lokaler på Havøysund skole. Det er en 1–10 -skole med 165 elever og 24 lærere. SFO har lokaler på barneskolen, og har 4 ansatte. I tillegg kommer renholdere og vaktmestere. Måsøy kulturskole har egen rektor og er delvis integrert i grunnskolens virksomhet. De aktiviserer rundt hundre av grunnskolens elever. Alt av skolens pedagogiske personale har godkjent utdanning.

Havøysund skole har lang tradisjon med å inkludere videregående skole i sin virksomhet. Fra 1983 har det vært filial i Havøysund, først under administrasjon av Hammerfest videregående skole, senere under Honningsvåg fiskarfagskole og videregående skole. Filialen disponerte lokaler på ungdomsskolen, og mange av lærerne på ungdomsskolen hadde også undervisning på filialskolen. Grunnkurs allmenne fag var hovedtilbudet på filialen. Det har også vært gjennomført Grunnkurs mekaniske fag og Grunnkurs helse- og sosialfag.

Våren 2006 var det 18 avgangselever, av disse går nå 13 på LOSA. Totalt er det 19 LOSA-elever dette skoleåret fordelt på 6 programfag. To elever er kommet tilbake fra videregående opplæring andre steder i Finnmark, mens én elev har fått utsatt skolegang på grunn av sykdom. To av elevne har alternativ opplæring. Våren 2007 er det 15 elever som avslutter grunnskolen, og av dem er det 11 elever som har søkt LOSA-tilbudet høsten 2007. I alt er det 19 søkere totalt. Derav er det en søker som ikke er såkalt ”rettighetselev”. Denne eleven har ikke rett til videregående opplæring på grunn av alder, men vil få plass til neste år. Den lokale veileder framhever at de prioriterer de unge, men at de kan fylle opp klassen med andre typer elever når det er plass.

LOSA-elevene i Måsøy kommune kan velge mellom sju ulike utdanningsprogram innenfor Studiespesialisering, Restaurant- og matfag, Teknikk og industriell produksjon, Helse- og sosialfag, Service og samferdsel, Naturbruk og Elektrofag. I inneværende år var det ingen søkere til Elektrofag.

4.2 Kort historikk om etablering av LOSA i Måsøy

LOSA som opplæringstilbud ble etablert høsten 2005. Den lokale veilederen forteller at hun har vært med helt fra den spede begynnelse da tankene om et opplæringstilbud på videregående nivå var på idéplanet, og hun sier videre: *"Idéen om LOSA ble vel født litt her i Havøysund"*. Måsøy kommune har hatt et videregående tilbud siden 1983. Det var lenge et ønske fra kommunen, lokalt arbeidsliv og skolen om å utvikle og utvide dette tilbudet. I 2004 ble skolen og sentrale personer i kommunen kjent med LOSA-prosjektet som var startet i Nordland. Næringskonsulenten i Måsøy kommune tok kontakt med Arvid Mathisen, som satt i yrkesopplæringsavdelingen ved fylkesadministrasjonen. Han innhentet informasjon, og arrangerte en studietur til Nordland. På denne turen deltok Heidi Tveide fra Honningsvåg fiskarfagskole og videregående skole, Alfred Stabell fra Måsøy kommune, Arvid Mathisen, fylkesråd Inger Lise Balandin og filialleder Frid Mikalsen. Denne studiereisen resulterte i et samarbeid med fylket, slik at LOSA-prosjektet ble satt i gang høsten 2005 i Finnmark. Våren 2005 var det informasjonsmøte i Havøysund om LOSA, med representanter fra Nordkapp maritime fagskole og videregående skole. På dette møtet deltok personer fra Måsøy kommune, fra skolen, foreldre, næringslivet og elever. Høsten 2005 startet LOSA opp. LOSA-skolen fikk disponere de samme lokalene som filialen hadde brukt. Det ene rommet ble omgjort til lyd/bilde-studio. Kommunen har ansvar for å gi LOSA-elevene tilfredsstillende lokaler.

Den lokale veileder forteller videre at det var god oppslutning om LOSA blant foreldre, elever, bedrifter og kommunen i arbeidet med å få etablert tilbud om LOSA. To av bedriftsinstruktørene vi intervjuet sier at det er andre året de har LOSA-elever. I den ene bedriften hadde de tre elever det første året, og dette året har de to elever. En annen av instruktørene kan fortelle at de også hadde sagt seg villige til å ta imot elever det første året med LOSA, men da var det ingen elever som hadde Service og samferdsel som valg. Dette året har de en LOSA-elev som har valgt dette studieprogrammet. Alle bedriftsinstruktørene hadde fått høre om LOSA fra den lokale veilederen. En av instruktørene forteller at han ble kontaktet av en i kommunen som var med i arbeidet for å få starte opp LOSA i Havøysund.

Gjennom denne personen fikk han informasjon om LOSA, og han ble samtidig forespurt om å være med som instruktør. I tillegg til at de hadde fått informasjon fra den lokale veilederen, hadde bedriftene også besøk på bedriften av en lærer fra Nordkapp maritime fagskole og videregående skole og den lokale veilederen, der de fikk ytterligere informasjon om LOSA.

Elevene fra årets kull forteller i intervjuene at de fikk informasjon om LOSA fra den lokale veilederen, som også er rådgiver ved grunnskolen, men de fikk også informasjon av elever som tidligere var med i LOSA. De forteller videre at det var lærere fra Honningsvåg som var i Måsøy og hadde *"Powerpoint-oppvisning"*. På spørsmål om hva som ble sagt om LOSA-tilbudet, svarte alle elevene at de hadde fått vite at dette var et tilbud for de som ville bo hjemme det første året på videregående skole, og at det hadde gått godt med de elevene som nå var ferdige med første året som LOSA-elev. Videre kunne de spare penger og slippe å ta opp lån. En elev forteller at hans mor visste mye om LOSA, og at hun hadde sagt at han kunne spare penger ved å være hjemme det første året, *"men de hjemme sa jeg kunne velge selv"*. Det siste utsagnet ble også bekreftet av alle elevene vi snakket med.

4.3 Organisering av skoledagen og praksisopplæringen

4.3.1 Skolen

LOSA-elevene møter til vanlig skoletid ved Havøysund (grunn)skole. Skoledagen i LOSA starter som ordinære tilbud klokka 08.30 og varer til 15.00. Fredagen avslutter elevene skoledagen klokka 14.00. LOSA-elevene har sitt klasserom og studio i en av skolebygningene. De har tilgang til kantine, pauserom og utearealer, og er slik en del av skolesamfunnet ved Havøysund skole. Alle LOSA-elevene er samlet i et klasserom, men er plassert gruppevis etter hvilke studieprogramfag de har valgt. De fysiske rammefaktorene synes å være gode, og elevene gav uttrykk for at de stort sett var fornøyde med disse forholdene. Den lokale veilederen møter elevene hver morgen, og hjelper dem med å organisere og planlegge skolehverdagen. Hver mandag morgen hjelper hun elevene med å lage ukeplan, slik at de bedre kan organisere og fordele skolearbeidet i løpet av uka. *"Ho Frid hjelper oss med ukeplanen. Ho minne oss på hva vi skal gjøre"*, fortalte en elev. Da vi møtte klassen, var alle elevene på plass i god tid før skolestart, og det virket som om de var pliktoppfyllende i forhold til oppmøte og avvikling av pausene. Den lokale veilederen kan

fortelle at elevene er pliktoppfyllende, og de gir alltid beskjed når de ikke kan møte til fastsatt skoletid, samt gi grunner for fravær.

En annen del av organiseringen som den lokale veilederen har ansvar for, er å samordne tidspunktene for sendingene på lyd/bilde. Elevene får hver morgen informasjon om hvem som har sendinger og til hvilke tidspunkter. Den lokale veilederen deltar imidlertid aldri på sendingene i studio. De ulike studieprogrammene er i studio på ulike tidspunkter. Dette avhenger av hvilke programfag elevene er på, og hvilke lærere som benytter lyd/bildesendinger. For de fleste programfag er det avsatt timer i studio fra tre til fire undervisningsøkter i uka. Elevene som tar studiespesialisering forteller at de har mer undervisning i studio de ukene elevene på yrkesfag er ute i praksis.

En viktig side ved opplæringstilbudet i Måsøy er at den lokale veilederen kjenner foreldrene og elevene godt, siden hun er rådgiver på skolen og har jobbet som lærer i grunnskolen i mange år. Stillingen som lokal veileder i LOSA utgjør 60 %, og i tillegg har hun også en liten ressurs både i Oppfølgingstjenesten (OT) og som koordinator for tilrettelagt opplæring. Av utdanningsbakgrunn har hun lærerutdanning, en årsenhet i biologi og ett års videreutdanning i heimkunnskap. Hun har mange og omfattende arbeidsoppgaver, og opplever at det til tider blir veldig travelt. Det er ofte hun må ta med seg arbeidsoppgaver hjem, og hun sier hun ofte har dårlig samvittighet for at hun ikke rekker å gjøre alt så godt som hun skulle ønske. Hun bruker nok mer en 60 % på LOSA, og kunne nok tenke seg å ha en større ressurs. Samtidig mener hun at rådgiverfunksjonen og arbeidet i OT gir henne mye kunnskap som kommer til nytte i arbeidet som lokal veileder. Den lokale veilederen presiserer betydningen av å være kjent i systemet, slik at hun som koordinator kan bistå elevene og foreldrene når det er behov for hjelp og veiledning. I perioder flytter hun kontoret sitt til klasserommet, slik at hun kan jobbe der samtidig som hun kan være sammen med elevene. Hun forteller videre at elevene ikke alltid er like flinke til å styre dagen sin, og at det lett kan oppstå litt uro når det ikke er en voksen til stede. Noen elever må ha mer ro enn andre for å kunne gjøre skolearbeidet. En elev forteller blant annet at han sliter litt med konsentrasjonen, og at det blir litt støy når hele klassen sitter og arbeider med PC, og at han bruker *headset* for å koble ut lydene.

Den lokale veilederen beskriver noen av de viktigste arbeidsoppgavene som å lage rammen for skoledagen, å hjelpe elevene med planlegging av skoledagen og å føre oppmøteprotokoll. På spørsmål om hvordan hun tror elevene og foreldrene oppfatter hennes funksjon og rolle,

sier hun at hun håper at de oppfatter henne som en koordinator, som skal hjelpe dem med det de trenger og ivareta deres interesser, *”at jeg kan være bindeleddet mellom elevene her og Honningsvåg, slik at de ikke behøver å forholde seg så mye til en administrasjon som er så langt borte”*. Videre er det viktig å være kontaktleddet mellom elevene og arbeidsplassene, slik at elevene får kontakt med arbeidsplassen, samt følge dem opp ute på praksisstedene. Hun forteller videre at det betyr mye for de unge at de har en voksen som kan hjelpe dem. *”De er jo unge, og det er mye de treng en voksen å snakke med om”*. Hun forteller videre at hun får vite mye om dem, at det er mye de unge sliter med og at det ikke er alt det er så enkelt å snakke med foreldrene om. Det handler om elevenes ve og vel, sier hun.

Den lokale veilederen beskriver sin arbeidsoppgave som også å veilede og hjelpe elevene, slik at de kan ta kontakt med helsesøster eller andre i systemet. *”Jeg kan ikke løse problemer for dem, men jeg kan hjelpe dem med å finne fram til kontakter der de kan få hjelp.”* Hun presiserer også at hun trives med denne funksjonen, og at hennes rolle er å være både sosiallærer og rådgiver. *”Jeg har jo vært lærer lenge, men der er vi vel mest opptatt av fag, mens her blir det noe annet. Det blir en annen rolle og andre utfordringer”*, avslutter hun.

4.3.2 Praksisopplæring i bedriftene

Elevene som har valgt yrkesfaglige programfag er utplassert i forskjellige bedrifter og virksomheter. Utplasseringen er noe ulikt organisert innenfor de forskjellige virksomheter. Det henger sammen med hvilket programfag elevene velger og målsettingen for utplasseringen (en eller flere arbeidsplasser i løpet av skoleåret), og hva elevene kan utføre av arbeidsoppgaver på de aktuelle arbeidsplassene. Målet for noen elever kan, ifølge lokal veileder, være at elevene skal få smakebiter fra forskjellige yrker, slik at de bedre er i stand til å foreta sine yrkesfaglige valg til neste år. I Måsøy kommune har elevene flere valgmuligheter når det gjelder utplassering i arbeidslivet. Som eksempel kan nevnes at i Helse- og sosialfag kan elevene velge å ha sin praksis innenfor skolefritidsordningen, barnehage, helsesenter, eldresenter, ungdomsklubb osv. I Naturbruk kan elevene ha sin utplassering på fiskeribedrift, oppdrettsanlegg og bøteri. Restaurant- og matfag har praksisplass for elevene på hotellet og på kjøkkenet på helsesenteret. Service og samferdselsfag kan tilby elevene praksisplasser innenfor ulike kommunale virksomheter, hotellet, butikker, kiosker og Finnmark Fylkesrederi, for å nevne noen. Innenfor Teknisk og industriell produksjon er elevene utplassert på Slippen Transport.

Når elevene er ute i praksisopplæring på arbeidsplassene, skal de følge den vanlige arbeidstiden som gjelder for den aktuelle bedriften. På slippen, for eksempel, er arbeidstiden fra klokka 07.00 til 15.00. Ifølge teknisk leder og medeier på slippen er det andre året de har elever, og arbeidsplassen har tidligere hatt lærlinger i flere år. Dette året har de tre lærlinger og to elever. *"Vi er vant med å ha elever her"*, sier han. Han forteller videre at bedriften ble forespurt om å ta imot elevene, og at han som leder av bedriften har hovedansvaret for dem, men det er fagarbeiderne på verkstedet som har ansvaret for den daglige opplæringen. Det stilles andre krav til bedriften når de har elever enn når de har lærlinger, fordi det er så stor forskjell på det faglige nivået og modenheten. Utfordringene er større, for elevene må ha mer og tettere oppfølging enn lærlinger. Elevene må ha en grunnleggende opplæring i alle vanlige arbeidsoppgaver som bedriften skal ha utført. Bedriftene får forskjellige typer bestillingsoppdrag fra sine kunder, og de må levere kvalitet og til riktig tid. Elevene skal følge en fagarbeider og delta i de aktuelle arbeidsoppgavene som vedkommende fagarbeider har. Det er ikke alltid at fagarbeideren har tid til opplæring, og da blir det ofte til at elevene går og setter seg ned i stedet for å følge med på hva som blir gjort. Det kan være et problem at de ikke selv tar initiativ til å delta, og at de ikke helt ser nytten av at det å observere arbeidsprosesser er en del av opplæringen. Elevene ønsker helst å få arbeide så mye som mulig, blir vi fortalt.

Instruktøren er ikke helt fornøyd med den praktiske organiseringen av praksisperiodene. Elevene er fire dager annenhver uke på slippen, og dette blir for oppstykket, mener han. Han er opptatt av at elevene skal ha et yrkesfaglig utbytte av praksisen, og mener at de får ikke lært flere arbeidsprosesser og oppgaver som går over lengre tid. Han forklarer det med at de får være med på starten av et arbeid, som for eksempel sveising og maskinarbeid, men så går det en uke til elevene er tilbake, og da har de ikke fått med seg slutføringen av hele arbeidsprosessen. Når de er tilbake, er vi i gang med en helt annen type arbeidsoppdrag, og elevene får dermed ikke være med på å se at arbeidsoppgaven er ferdig. *"Det er ugunstig"*, sier han, og tilføyer at en annen måte å organisere praksisen på kunne *"vært bedre læring for dem"*. Han foreslår at elevene kanskje kunne vært halv dag på slippen og halv dag på skolen, for da kunne bedriften tilpasse arbeidsoppgavene og opplæringen på en bedre måte.

De elevene som er i praksis på slippen (alle er gutter), får delta i de fleste arbeidsoppgavene, og elevene forteller at de har lært ganske mye, men at det noen ganger er lite å gjøre. De vil

gjærne arbeide, men det er ikke alltid at den de skal følge har tid til å sette dem i arbeid. Men som den ene eleven sier, så har de lært mer enn det som var meningen med utplasseringen. *"Mesteparten skal vi bare se, men vi har fått deltatt"*. De forteller også at de har en fast fagarbeider som de skal følge i løpet av arbeidsdagen, men de får veiledning og opplæring hos *"alle de andre også"*. Noen dager kan de dra litt tidligere hjem fra arbeidet hvis det er lite eller ingenting for dem å gjøre. I intervjuet med instruktøren forklarer han det med at de må forholde seg til kundene, og at de ikke alltid har tid eller ressurser til å sette en fagarbeider til å ivareta opplæringen av elevene. Elevene skal følge de forskjellige fagarbeidere rundt på jobbene, men noen ganger er det så travelt, *"og kanskje føler de seg i veien, og da går de bare og setter seg"*. Han sier at elevene har lett for å gå og sette seg ned, eller de kommer til hans kontor og forteller at de ikke har noe å gjøre. De klarer ikke helt å forstå at man kan lære ved å se på en arbeidsprosess utført av andre. Elevene ønsker å jobbe, og når de får konkrete arbeidsoppgaver, er de arbeidsomme og ivrige. Instruktøren gir eksempler på flere arbeidsoppgaver der elevene har stått på og arbeidet like godt som fagarbeiderne. Han forteller om et oppdrag bedriften hadde fått, og at de hadde kort tid på seg for å ferdigstille oppdraget. Elevene hadde fått konkrete arbeidsoppgaver, og de skulle da jobbe ved dreiebenken. *"De arbeidet og dreide og var så stolte av det de hadde gjort"*, sier han.

Elevene på Helse- og sosialfag har, som tidligere vist til, flere valgmuligheter når det gjelder praksisplasser. De fleste elevene har hatt praksis både på helsesenteret, i barnehage og i skolefritidsordningen. Elevene har hatt praksis på tre og fire forskjellige arbeidsplasser, og forteller at de synes det er fint at de selv får velge praksissted. Elevene er en uke på skolen og en uke ute i praksis, eller på jobb, som noen sier. Uavhengig av arbeidsplass følger elevene vanlig arbeidstid. Alle elevene vi snakket med forteller at de har fått oppleve og se hva de forskjellige yrkene innebærer, og hva som kreves av en ansatt på disse arbeidsplassene. En av elevene forteller at han ikke var helt fornøyd med en av arbeidsplassene fordi enkelte av instruktørene der ikke var så flinke til å gi opplæring. *"Ble sittende der uten å få noe opplæring"*, og han tilføyer at de fleste har et opplegg for praksisopplæringen, og at han ikke vil si noe negativt, for han har fått være med på mye. Han har fått *"smakebit"* på veier å gå ved valg av framtidig yrke og har allerede bestemt seg for hva han ønsker å utdanne seg til, fordi der han nå har sin praksis, blir han behandlet som en ansatt på lik linje med de andre som jobber der. Elevene forteller også om positive tilbakemeldinger fra bedriftene, og at de har fått tegninger fra ungene i barnehagen og SFO.

En av bedriftsinstruktørene forteller at det er første året de har elev i hans bedrift, men han har hatt ansvaret for elever og lærlinger på tidligere arbeidsplasser som ikke ligger i Havøysund. På denne bedriften er det flere som har delt på oppgaven og på eleven. Eleven får være med på ulike arbeidsoppgaver på forskjellige avdelinger på butikken. Bedriften har fått en plan fra moderskolen i Honningsvåg som de følger opp så godt de kan. Det er ikke alle arbeidsoppgaver eleven kan delta i, på grunn av 18 års aldersgrense, men eleven kan observere og lære av dette. Eleven følger vanlig arbeidstid, og skal så langt det lar seg gjøre innenfor praksisperioden lære seg mest mulig om yrket. Ifølge instruktøren hendte det at eleven stod med hendene i lomma til å begynne med, men eleven lærte etter hvert å ta ansvar for egen læring, og instruktøren tilføyer flere ganger hvor imponert han er over hva denne eleven har klart, og hvor flink vedkommende er blitt.

Innenfor LOSA kan ikke arbeidsgiver velge elever. Det er elevene som velger, men alle bedriftene er forespurt om å ha elever. Av de spurte bedriftsinstruktørene er alle enige om at opplæring i samarbeid med arbeidslivet er en god ting for elevenes læring og utvikling. En av instruktørene gav uttrykk for noe misnøye med hensyn til en spesiell elev. Misnøyen knytter seg til elevens valg av programfag, der instruktøren mente at eleven verken hadde forutsetninger eller helse til å ha et framtidig yrke verken som kokk eller baker. Dette var en elev som var liten og spinkel, og i tillegg var hun plaget med leddene. På et storkjøkken er det ofte store og tunge arbeidsoperasjoner, og eleven hadde ikke fysisk helse for å utføre slikt arbeid, og ble av den grunn *"sittende på krakken"*. Den lokale veilederen peker på at bedriftene stort sett er flinke til å gi positive tilbakemeldinger til elevene, og at det er mange elever som kommer fra bedriftene og er glade og oppløftet. De har fått vise at de kan noe, og det styrker selvtilliten.

4.4 Innhold i opplæringsaktivitetene

I forrige kapittel så vi på hvordan skoledagen og praksisen ble organisert. Vi skal nå se på de ulike aktivitetene som blir organisert gjennom skoledagene.

Det er moderskolen i Honningsvåg som er faglig ansvarlig for elevenes opplæring i alle fag, både den som foregår i skolen og i LOSA-bedriftene. I Måsøy er det tilsatt lokale timelærere i matematikk, samfunnsfag, naturfag, laboratoriearbeid i naturfag, og i kroppsøving. All

undervisning foregår på elevenes faste klasserom og på spesialrom for naturfag. Kroppsøving er lagt til fredager og foregår i svømmehall og Polarhallen. Timene i kroppsøvingsfaget akkumuleres ofte for å kunne gjennomføre utflukter, idrettsdager og turer. Den ene dagen vi var i Havøysund, arrangerte skolen aktivitetsdag ute i et mye brukt turområde. Ikke alle LOSA-elevne var med ut den dagen, fordi de mente at det viktigste for dem var å avslutte skriftlige innleveringsoppgaver som de hadde tidsfrister på.

Elevene opplever at det er forskjellig oppfølging fra de ulike faglærerne i LOSA. Flere av elevene gir uttrykk for at de først søker hjelp hos den lokale veileder og de lokale lærerne framfor å ta kontakt med faglærerne som sitter i Honningsvåg, Kjøllefjord og Lakselv. Alle elevene er meget fornøyde med den hjelpen og veiledningen som den lokale veilederen yter. Et par elever uttrykker det slik: *"Ho Frid. Ho hjelper oss med alt, unntatt matte."* (...) *"Ho skjemmer oss kanskje litt bort, også."* Vårt inntrykk gjennom samtale med elevene og observasjon i klassen er at elevene er flinke til å hjelpe hverandre når det er behov for faglig hjelp. På den måten kan de utnytte hverandres sterke sider og lære av hverandre. I en slik klasse er elevene like forskjellige som i en vanlig klasse, og de har dermed også ulike behov for hjelp når det er faglige oppgaver eller spørsmål som de ikke klarer å løse uten hjelp fra en lærer. Den lokale veilederen forteller at elevene er flinke til å diskutere faglige spørsmål seg imellom, og at de arbeider konsentrert med oppgavene hele dagen, kun avbrutt av fastsatt undervisning og pauser. Alle elevene er nok ikke like flinke til å søke faglig hjelp hos de faglærerne som ikke er fysisk til stede i Havøysund. Det kan synes som om noen elever har et større behov for en voksen som hjelper dem til å ta den nødvendige kontakten for å få løst faglige problemer.

Elevene er meget fornøyde med den faglige hjelpen og undervisningen som de får av de lokale lærerne på stedet, og de forteller at det er lett å be om hjelp, siden de kjenner lærerne fra grunnskolen og lærerne kjenner dem. De framhever særlig lærer i matematikk. De har faste timer med lokal lærer i matematikk, og forteller at de får all den hjelp de trenger her: *"Vi har mattelærer her. Det står på timeplanen at han skal være her. Vi trenger ikke hjelp over internett. Han er en del av LOSA."* Begrunnelsene de gir er at de opplever undervisning i matematikk i studio som vanskelig. De opplever det som vanskelig å se og få med seg alt, og særlig når lærer benytter seg av tavleundervisning. På samme tid som den tekniske kvaliteten på sendingen ikke alltid er god, så opplever elevene at det blir så mange forstyrrelser når de samtidig skal følge med på skjermen og tavla og har egen PC foran seg. En elev sier:

”Kanskje noen ikke tør å be om hjelp når vi er i studio, og da særlig i matte.” Elevene gir klart uttrykk for at de foretrekker å ha lærer fysisk tilstede i matematikkundervisningen. Et annet problem en elev trekker fram er i faget geometri, der faglæreren er tysk, og det til tider kan være noe vanskelig å forstå og heller ikke like lett å få hjelp til faglige oppgaver. Alle elevene mener det burde være bedre kvalitet på undervisningen i studio. Ellers peker de på at det ikke er like lett å få hjelp til faglige spørsmål fra enkelte lærere, men de viser også til at lærerne i Honningsvåg muligens er opptatt med andre gjøremål, og at det derfor kan være vanskelig å få hjelp når problemer plutselig oppstår. Elevene på Helse- og sosialfag er særlig fornøyde med oppfølgingen de får av faglærer i Honningsvåg. Læreren tar ofte kontakt med elevene, og elevene sier det er lett å ta kontakt med vedkommende lærer fordi hun er så flink og hjelpsom: *”Helse- og sosialfaglærer er fantastisk.”* Det som kommer tydelig fram gjennom intervju, er at elevene ønsker at faglærerne i Honningsvåg kunne komme oftere til Havøysund.

Da vi var i Havøysund på feltarbeid, skulle elevene få besøk av faglærer i geografi neste skoledag, og det var de meget fornøyde med og gav uttrykk for det i samlet klasse. Den lokale veileder bemerket også betydningen av at denne faglæreren skulle komme og ha undervisning i klasserommet, og at hun hadde registrert at elevene ser fram til det. Samtlige elever mente at det var enklere å ta kontakt med faglærerne etter at de hadde vært på samling på moderskolen i Honningsvåg. Samlingene på moderskolen har vært positive for elevene, og de opplever opplæringen gjennom lyd/bilde lettere etter at de ble bedre kjente med medelever og faglærere, ifølge den lokale veilederen.

LOSA-elevene har god kompetanse innen bruk av data, og alle har fått opplæring allerede i grunnskolen. Den lokale veileder har *”vanlig datakompetanse”*, som hun sier, og hun kan derfor hjelpe elevene med det daglige. I Havøysund får elevene god og hurtig hjelp hvis det skulle oppstå datatekniske problemer av forskjellig art og grad. I kommunen er det to IT-ansvarlige som elevene kan kontakte når de trenger hjelp, og *”da kommer de susende”*, som en elev uttrykte det. Alle elevene er enige om at Classfrontier er et bra datateknisk konsept, men de skulle ønske at alle faglærerne benyttet et felles oppsett eller rom når de legger inn oppgavene. De mener det er mye rot fra de ulike lærerne, og etterlyser blant annet at lærerne oppretter en felles side der de legger ut de oppgavene som har innleveringsfrister på samme dag, slik at de får en bedre oversikt og lettere kan finne fram i systemet. Det vil også bli lettere for elevene når de skal legge ukeplanen og fordele arbeidsoppgavene utover i uka. Slik

det er nå, så har lærerne forskjellige rom som de legger ut oppgavene på, og på ulike tidspunkt i tillegg. Dette fører til at elevene bruker mye tid på å lete seg fram, og de overser viktige ting: *"Plutselig får jeg vite at jeg ikke har levert en oppgave. Jeg har ikke sett den engang."* Slik uttrykker en elev sin frustrasjon over det han betegner som rot.

Gjennom samtale med elevene og veileder så er de stort sett fornøyde med tilgangen til det datatekniske utstyret og bruken av det, *"men det må finpusses litt"*, som en av elevene sier. Når det gjelder bedriftsinstruktørene, er erfaringene annerledes. Den ene instruktøren har ikke per i dag tilgang til data, men ønsker seg det samt opplæring, slik at han bedre kan følge opp eleven. De andre instruktørene har det meste av kommunikasjonen med fagansvarlige ved Nordkapp maritime skole og videregående skole via telefon, og mer sjelden via e-post. På spørsmål om de har oversikt over hva elevene lærer av teori på skolen, så har ingen av instruktørene noe innsyn i hvilket teoristoff de gjennomgår, med unntak av at en av instruktørene forteller at de av og til får e-post fra faglærer i Lakselv, der det framkommer hva de har lært i teori, og hva bedriften kan følge opp i praksis. Det er den eneste faglærer den bedriften har kontakt med. Men som han framhever videre, så samsvarer ikke den teorien de har hatt på skolen alltid med hvilke arbeidsoppgaver de har på arbeidsplassen. De kan ikke uten videre forandre på arbeidsoppgaver i bedriften, for det er kundene som bestiller arbeidsoppdrag, og bedriften er avhengig av fornøyde kunder. Han etterlyser en plan fra skolen og tilbakemeldinger på hva elevene mer konkret har lært av teori på skolen, slik at bedriften kan tilrettelegge og tilpasse opplæringen slik at det danner en helhet, og han fortsetter: *"Slik at vi bedre kan følge dem opp i praksis, for da kan de bedre forstå."* Elevene på bedriften forteller at de har fått planer fra lærer om hva de skal gjennomgå i yrkesteori, og at vedkommende lærer pleier å sende planen til slippen, slik at de kan se hva de har hatt i teori: *"For eksempel når vi hadde om fresing, men da vi kom på slippen, så er det ikke alltid at de har sånt arbeid."* Som vi ser her, så er det ikke alltid samsvar mellom det elevene har av teori på skolen, og hva de lærer i praksis på bedriften. Helhet og sammenheng mellom teori og praksis i skole og bedrift er en forutsetning for at elevene skal nå sine kompetansemål i fag- og yrkesopplæringen sett i lys av planverket i Kunnskapsløftet.

Instruktøren som har elever utplassert på butikken forteller at personalet har delt på oppgavene som gjelder opplæringen av eleven. De har fått en plan fra skolen som de følger opp så godt det lar seg gjøre. Eleven får opplæring i teoretiske fag på kontoret til instruktøren, mens de praktiske oppgavene ute i butikken er det avdelingsleder som har ansvaret for.

Eksempler på teorier knyttet til utøvelsen av yrket er for eksempel budsjett, beregning av moms og fortjeneste, kundebehandling, regler og lovverk knyttet til forskjellige arbeidsoppgaver osv., forteller instruktøren oss. Videre forteller han at eleven er i praksisopplæring på andre arbeidsplasser, men han mener det går for lang tid mellom hver gang de har eleven inne, og det medfører at det blir avbrudd i opplæringen. Han uttrykker tydelig at han ønsker å ha mer sammenheng i opplæringen, og at moderskolen kanskje kunne organisere praksisen for elevene noe annerledes.

Alle instruktørene er samstemmige om at de har fått for lite opplæring og kunnskap om hva elevene lærer på skolen, og de kjenner lite eller ingenting til læreplanen Kunnskapsløftet. De forsøker å tilpasse arbeidsoppgavene, slik at elevene får en innføring i det de ønsker i forhold til hva de har tenkt å velge til neste år. Hvis en elev vil lære sveising, maskinlære eller motorlære, så legger bedriften til rette for det, og de forsøker å følge opp tilbakemelding fra faglærerne om hva de skal lære, de ganger de får slik melding. *"Vi er jo ikke pedagoger"*, uttaler en annen instruktør, og henviser til nødvendig opplæring og informasjon. Alle instruktørene er opptatt av elevenes loggskrivning i praksis, og mener at de kanskje burde få innsyn i den for bedre å kunne følge opp eleven, men også for å forvise seg om at elevene har lært noe. *"Det kunne vært greit om vi kunne sett den loggen, slik at vi kunne oppfatte hva de har lært"*, sier en av instruktørene.

Ut fra hva vi har observert og blitt fortalt i Måsøy, vil vi avslutningsvis konkludere med at sammenhengen mellom den teoretiske opplæringen i skolen og opplæringen ute i bedriftene ikke synes å danne helhet og sammenheng i praksis. Det synes å være for stort skille mellom såkalt teoriopplæring i skolefagene og praksisopplæringen, altså en brutt linje mellom skole og bedrift.

4.5 Elever med særskilte opplæringsbehov

Den lokale veilederen kan fortelle at det er tre elever som har fått inntak på særskilt grunnlag. Den ene eleven har all sin opplæring i klassen. Denne eleven har ekstra timer i norsk og matematikk. Det er lokale lærere som følger denne eleven opp faglig og tilrettelegger opplæringen i klassen, slik at i praksis fungerer det som tolærersystem. I tillegg til disse ekstraressursene som er tildelt denne eleven på lokalt nivå, så framhever den lokale veilederen at det er et godt samarbeid med faglærer i Helse- og sosialfag ved Nordkapp maritime

fagskole og videregående skole. LOSA har også en skoleassistent i 50% stilling for å ivareta elever som er tatt inn på særskilte vilkår. To elever har et alternativt opplæringsopplegg, forklarer den lokale veilederen. Den lokale veilederen har en time hver uke til koordinering av denne særskilt tilrettelagte opplæringen for disse elevene i forhold til andre lærere og fagfolk som ikke er ansatt i skolen. Den kommunale PP-tjenesten er koblet opp mot elevene, og elevene blir godt fulgt opp, mener den lokale veilederen. Videre er det tilrettelagt opplæring i arbeidslivet for disse elevene. Målet for opplæringen er at de skal få en god, tilpasset opplæring nært knyttet til praksisopplæring i arbeidslivet. På den måten egner LOSA-systemet seg godt til å organisere en ramme rundt opplæringen.

Når vi spør om hvordan opplæringen er planlagt for den enkeltes læringsutbytte, får vi vite at *"om de ikke klarer fagbrev, så kan de få delkompetanse"*. Den lokale veilederen forteller i samtalen også at det er god vilje fra arbeidslivet i forhold til denne type opplæring, og gjentar betydningen av at disse elevene kan få kompetansebevis. Videre forteller hun at det ikke er noe alternativ for disse elevene utenom LOSA: *"De kan ikke reise bort, på grunn av de problemene de har."* Elevene det her er snakk om skal bruke to år på å gjennomføre første skoleår, men det måtte de ha gjort uansett ifølge den lokale veilederen, som legger til at de kanskje kan reise bort på skole senere. Elevene har individuell plan, der målene er utformet i forhold til hva elevene kan klare. Slik kan de få dokumentert sine kunnskaper og ferdigheter, og kan bruke det de har lært med tanke på å få seg en jobb senere. *"LOSA er vel så viktig for dem som for de andre elevene"*, sier hun. Den lokale veilederen deltar på ansvarsgruppemøter, og har også god kontakt og samarbeid med PP-rådgiver i Honningsvåg. Hun kan fortelle at PP-rådgiver har vært i Havøysund ved flere anledninger for å møte alle involverte aktører som skal følge opp de aktuelle elevene. PP-rådgiver har da møte med ansvarsgruppene og foreldre/foresatte. Når PP-rådgiver ikke har anledning til å komme til Havøysund, arrangeres møtene i lyd/bilde-studio, og den lokale veilederen uttaler at på den måten blir alle parter orienterte og får god kjennskap til de elevene som trenger ekstra hjelp.

4.6 Samarbeidet i LOSA-opplæringen

Et godt samarbeid mellom alle aktørene i LOSA-opplæringen er en forutsetning for at elevene skal få den opplæringen og nå de kompetansemål som er presisert i Kunnskapsløftets fagplandel, de overordnede mål i Kunnskapsløftets generelle del, læringsplakaten og opplæringsloven (jf. www.utdanningsdirektoratet.no).

I samtale med bedriftsinstruktørene framkommer det at de har et godt samarbeid med den lokale veilederen. De forteller at den lokale veilederen tidlig tok kontakt med dem og informerte dem om elevene og hvilke valg elevene hadde tatt. Dette også fordi noen elever har praksis på forskjellige arbeidsplasser. De fikk god informasjon om elevenes sterke og svake sider og hva de burde ha fokus på i opplæringen. Den ene instruktøren kunne fortelle at han fikk informasjon om at de særlig burde følge opp ting som gjaldt oppmøte og punktlighet, blant annet. Alle instruktørene forteller at den lokale veileder ofte tar kontakt for å høre hvordan det går med elevene, og hun er også ofte på besøk i bedriftene. Gjennom samtalene med dem kommer de flere ganger tilbake til det gode samarbeidet.

På spørsmål til instruktørene om hvordan de opplever samarbeidet med moderskolen, så kan det synes som om det er behov for å styrke dette for at LOSA skal fungere bedre. Det som er felles for alle de tre instruktørene er at de opplever kontakten som svak og sporadisk. De har til dels noe kontakt med avdelingsleder ved Nordkapp videregående skole, men lite kontakt med faglærere. Den ene instruktøren framhever ønske om tettere kontakt, og legger til at kanskje de i bedriften skulle være litt flinkere til selv å ta kontakt, men tilføyer så: *"men det er de som bør ta den"*. Den kontakten de på bedriften har med moderskolen er stort sett via e-post, men den er sporadisk. Bedriften hadde besøk i fjor av en avdelingsleder, men ingen faglærere. *"Det er litt trasig at de ikke ser hvor elevene deres er, og hvordan de har det"*, sier han. En annen instruktør mener at kontakten er god selv om den ikke er så hyppig: *"Ikke ofte kontakt behøver ikke bety at kontakten er dårlig"*, men tilføyer at kontakten mellom bedriften og moderskolen bør bli bedre enn den nå er, og at det er skolens ansvar å få til et bedre samarbeid.

Alle instruktørene ønsker besøk av faglærere fra moderskolen, for det vil styrke samarbeidet mellom skole og bedrift. *"Det er jo skole, det er jo utdanning, bare at det foregår i bedrift"*, sier en av instruktørene, og legger til at han skulle ønske at faglærerne ved Nordkapp videregående skole kunne komme til Havøysund og ha et kurs med dem. Han peker på at det er mange LOSA-bedrifter i Havøysund, og da kunne alle instruktørene møte faglærere *"for å lære om LOSA og de krav som pålegges oss, og hva vi skal gjøre og hva elevene skal gjøre"*. Han kommer også fram med forslag om at bedriftsinstruktørene i Havøysund kunne ha møte med *moderskolen* via lyd/bilde, og sier videre: *"Skal vi være en del av opplæringa, bør vi være med på planleggingsmøte, og da og i samarbeid med ho Frid."* Instruktørene gir også

uttrykk for at det kan synes som om det er økonomi som bestemmer hvorvidt bedriftene kan få besøk av faglærere. De viser også til at det ofte er problematisk for dem å reise til Honningsvåg på grunn av at det går for mye tid bort i reising, og de kan ikke alltid forlate arbeidsplassen når det er samlinger i Honningsvåg. Samtidig stiller de seg positive til samlingene der, og opplever det som lærerikt og givende å møte faglærere, lokale veiledere og sine kollegaer rundt om i fylket.

Gjennom samtalene med instruktører framkommer også ønske om at bedriftene bør få bedre planer med klare mål for elevenes læring, slik at de vet hva de skal vektlegge av opplæring i bedriftene og at de bedre kan se hva elevene har i teoriundervisningen på skolen. Dette kommer til uttrykk fra en av instruktørene, som sier: *"Det er litt dumt at skoleverket diskuterer noe, og vi vet ingenting. Vi kan jo ikke følge opp, da"*. Alle instruktørene ønsker for eksempel opplæring i karaktersetting. De mener at de burde få opplæring i hvilke krav som stilles til elevene og til bedriftene, hvilke retningslinjer som gjelder og hva de skal vektlegge. Den ene instruktøren mener at de burde bli kontaktet av faglærer en uke før de skal fastsette karakterer, slik at de kan gjøre det så riktig som mulig. Ingen av instruktørene har noen form for formelt samarbeid med foreldrene/foresatte om elevenes opplæring, slik det er i dag, men de kjenner elevenes foreldre eller foresatte, og har uformell kontakt med dem. To av inspektørene kan fortelle at de hadde både formelt og uformelt samarbeid med foreldre/foresatte i fjor, men da var det på grunn av spesielle forhold knyttet til elevene.

Elevenes oppfatning av samarbeid handler i større grad om det daglige skolearbeidet, og skiller seg noe ut fra det de kan fortelle og det vi observerte da vi var i Havøysund.

Eksempelvis kan vi nevne at elevene ikke trakk fram faktorer som deres eget samarbeid/kontakt med faglærere i Honningsvåg som et svar på spørsmål vedrørende samarbeid i skolehverdagen. Det kan synes som om problemer med å få hjelp til å løse faglige spørsmål fra faglærere som ikke fysisk er tilstede i Havøysund, ikke oppfattes som samarbeid mellom lærer og elev. Derimot peker alle de spurte elevene på samarbeidet mellom de ulike faglærere som noe svakt, og forklarer det med at de ikke har noen felles plan for innleveringer av oppgaver, blant annet. *"Den ene lærer legger ut store arbeidsoppgaver, og de andre lærere vet ikke"*, uttaler en elev. Dette svaret samsvarer med hva de andre elevene også kan fortelle. Gjennom samtalene med elevene synes det som om de oppfatter at den lokale veilederen har et godt samarbeid både med faglærere, ledelse, bedrifter og foreldrene. *"Frid sin telefon ringer i ett. Ho ringer hvis det er noe vi lurer på"*, sier en elev, og legger til at han

oppfatter at den lokale veilederen har godt samarbeid med de andre aktørene i LOSA og med hjemmet. En annen elev forteller også at den lokale veileder har god kontakt med hans hjem, men så sier han uten at han blir spurt: *"Jeg har aldri hørt eller sett at mine foreldre har hatt kontakt med lærere i Honningsvåg"*.

Ingen av elevene i Havøysund har erfaring fra gruppearbeid med andre elever i LOSA via lyd/bilde eller andre former for nettbasert undervisning. Derimot framhever samtlige elever samlingene i Honningsvåg som spennende, der de fikk arbeide sammen med LOSA-elever fra andre kommuner. *"I Honningsvåg, der hadde vi gruppearbeid, og det er det eneste gruppearbeidet vi har hatt"*, sier en elev.

I skolehverdagen arbeider elevene oftest individuelt med sine oppgaver. De sitter i grupper, og hjelper hverandre med å løse oppgaver når de har felles programfag og felles innleveringer, men alle sier at det ikke er ordentlig gruppearbeid. En elev forteller at de har hatt en gruppeoppgave i samfunnsfag. Det tverrfaglige samarbeidet synes fraværende. Det er ingen elever som kan fortelle om tverrfaglige oppgaver eller prosjekter basert på gruppearbeid.

I samtalen med den lokale veileder beskriver hun innledningsvis samarbeidet med moderskolen som at de har gått en vei, og at de nå begynner å finne ut hvordan de kan samarbeide. Det har ikke vært enkelt å finne samarbeidsformer, men det begynner å bli bedre nå. *"Jeg har jo ofte følt at veien til Honningsvåg har vært lang, at de har vært langt borte, men ikke bare i kilometer"*, uttaler hun, og føyer til at det kan skyldes et tungrodd system når hun ikke alltid visste hvem hun skulle kontakte når ulike problemer oppsto. Hun forklarer det med at det kunne ha noe med stillingsressurser å gjøre, og at det har vært en del utskifting av personale samt at ansvarsoppgaver har vært fordelt på for mange personer. Veileder uttrykker ønske om at det bør være en sentral kontaktperson, som de kan ringe til når ulike problemer oppstår. Den lokale veileder peker også på en annen viktig rammefaktor som kan ha påvirket utviklingen av samarbeidsformer. Det første året med LOSA var det mange nye ting de skulle sette seg inn i og som de skulle lære seg. En slik opplæringsmodell var ny for alle aktører i LOSA. Det andre året med LOSA-opplæringen ble på en måte en ny start igjen, for da skulle Kunnskapsløftet innføres, og nye reformer krever mange omstillinger, og det stilles nye og andre krav til alle involverte aktører i LOSA. *"Rektor har vært lite synlig"*, sier hun, og fortsetter med å fortelle at han er ny i sin funksjon og har hatt mye nytt å forholde seg til og

sette seg inn i. Den lokale veilederen kjenner rektor fra tidligere, og hun synes ikke det har vært vanskelig å ta kontakt med ham i forskjellige saker, men hun hevder at han kanskje skulle være litt flinkere til selv å ta kontakt med dem. Rektor var i fjor en tur i Havøysund, men han har ikke truffet elevene som nå er i systemet. Hun tror ikke at elevene vet hvem rektor er, og hun peker på at han burde besøke LOSA-skolene oftere og ha møte med elever, foreldre, lærere, instruktører og andre som er en del av LOSA. Det er viktig at lærere og veiledere ute i kommunen føler seg som en del av et kollegium. Kontakten mellom Havøysund og Honningsvåg burde kanskje gå mer fra *moderskolen* mot LOSA-skolen, slik at de ute i kommunene bedre kan oppleve at de er en del av skolen. ”*Jeg føler at det er jeg som oftest tar kontakt*”, sier hun.

Om LOSA skal bli et varig tilbud, bør det utvikles et bedre system for samarbeidsformer på noen områder. Det er av stor betydning at noen fra skolen i Honningsvåg kommer til Havøysund oftere, og særlig på våren, for å ha et møte med alle involverte aktører i LOSA. Det er viktig, mener hun, at elevene får oppleve at de tilhører Honningsvåg og at de oppfatter seg selv som elever ved Nordkapp maritime fagskole og videregående skole. På samme tid tror hun det vil styrke rekrutteringen til LOSA. Videre bør det komme noen fra skolen i Honningsvåg ved skolestart om høsten. Den lokale veileder peker også på at den viktige rådgivningsfunksjonen bør forbedres. Det er en rådgiver i Honningsvåg som har ansvar for alle elevene som går på videregående skole i Honningsvåg i tillegg til alle LOSA-elevne ute i kommunene. ”*Det kan kanskje bli litt mye for en rådgiver, slik at det ikke blir gitt god rådgivning til alle elevene*”, sier hun, og begrunner det med at våren er viktig for alle elever. Det er da de skal ta sine valg for neste år, og det er kanskje elever som ikke får den rådgivningen de trenger. Den lokale veileder skal ikke fungere som rådgiver, men elevene kjenner den lokale veileder og søker råd der. Det er vanskelig for henne å avvise elever som har behov for hjelp.

Den lokale veileder peker også på behovet for et bedre samarbeid mellom bedriftene og moderskolen. Hun viser til at det er et ønske fra instruktørene om et bedre samarbeid, og at de ønsker mer kontakt med faglærere og studieansvarlig. Elevene ønsker også mer kontakt med sine lærere i Honningsvåg. Det er nok økonomiske forhold som gjør at lærerne ikke kan reise så mye ut til skolene sine ute i distriktene, for den lokale veileder tror at faglærerne nok vil komme ut til skolene sine. Den lokale veilederen forteller også at de som er i fylkesadministrasjonen og har hovedansvaret for all videregående opplæring i fylket aldri har

vært på besøk i Havøysund. Hun tror heller ikke de har vært i andre LOSA-kommuner. ”Kanskje de ikke vet så mye om LOSA. Det er ingen som har spurt oss om hvordan det fungerer.” Kontakten mellom den lokale veileder og bedriftene oppfatter hun som god, og hun forteller at instruktørene tar kontakt når de føler behov. Da vi var i Havøysund, planla den lokale veileder flere besøk til elevene ute i bedriftene. Den lokale veileder oppfatter at hun har god kontakt med elevene og deres foreldre/foresatte.

4.7 Hvordan aktørene opplever LOSA

Hovedinntrykket fra feltarbeidet i Havøysund er at alle vi intervjuet stiller seg positive til LOSA, og de ønsker at det skal være et varig og framtidig tilbud for ungdommen.

Elevene trekker fram det positive med å få være hjemme det første året på videregående skoles nivå. De framhever at det er stor forskjell fra å være elev i grunnskolen og det å være elev på videregående skole. Det stilles andre og strengere krav til dem både faglig og personlig, og de mener de får bedre oppfølging fra hjem, lokal veileder og lærere på hjemstedet enn om de skulle reise bort. ”Det er fint å være hjemme første året for å venne meg til å gå i videregående”, uttaler en elev, og forteller videre at det er fint å kunne venne seg til arbeidet, for det er stor forskjell fra grunnskolen, og det er mye å gjøre. Elevene mener også at ved å være hjemme arbeider de mer med lekser enn om de hadde vært borte på skole. En av elevene vi intervjuet forteller at han har kommet tilbake til hjemstedet etter avbrutt skolegang. Nå er hans erfaring at han har bedre forutsetninger for framtidig yrkesvalg, siden han har fått prøve seg ute på forskjellige arbeidsplasser og vet hva han vil velge av yrkesfaglig retning til neste år.

Hovedargumenter fra elevene synes å være de økonomiske fordelene ved å slippe lån, og at foreldrene vil spare penger på at de er hjemme. For elevene som har valgt yrkesfag er utplassering i praksis viktig. Det å kunne få velge arbeidsplass, kunne få prøve seg på forskjellige arbeidsplasser, at de kjenner bedriftene og de som arbeider der, er utsagn som går igjen hos de spurte. Alle elevene gir uttrykk for at de trives godt på skolen, i klassen sammen med venner og ute i praksis.

Den ene dagen da vi besøkte skolen i Havøysund, var det ni elever til stede i klasserommet. De andre elevene hadde undervisning i studio, eller de arbeidet med andre oppgaver. Åtte av elevene fortalte uoppfordret at de skulle ønske at de kunne fortsette andre året på videregående skole i Havøysund. *"Det blir tungt å flytte hjemmefra. Jeg ville vært hjemme om det var andre år [Vg2]"*, sier en av elevene, og tilføyer at det kanskje blir litt lettere å reise bort, for som hun sier: *"Jeg har hatt et år å samle meg på."*

Alle bedriftsinstruktørene vi snakket med framhever betydningen av LOSA spesielt i forhold til rekruttering av framtidig arbeidskraft, og ikke minst betydningen denne opplæringsmodellen har for lokalsamfunnet ved at elevene får være hjemme det første året når de skal starte sin videre utdanning. Alle bedriftsinstruktørene forteller om sine tanker og opplevelser når de ser at altfor mange har reist bort for å gå på skole, og så etter en tid kommer ungdommene hjem, for de har ikke klart den omstillingen det er å være borte fra hjemstedet. De har ikke klart å fylle arbeidskravene som skolen forventer, og de har hatt hjemlengsel. *"De faller fra og kommer hjem, for de er kanskje ikke selvstendige nok til å stå på egne bein. Det blir et mislykket år for dem"*, sier en av instruktørene, og forteller at de ved denne bedriften har tatt inn elever som tidligere har sluttet, og at *"de er blitt gode arbeidere."*

Videre forteller instruktørene om et sted som er preget av fraflytting, og at det ikke er så enkelt å få tilsatt nye fagfolk på et så lite sted som Havøysund. Framtidig rekruttering av faglært arbeidskraft er svært viktig ifølge instruktørene, og kan vel sammenfattes slik som den ene instruktøren understreker: *"De som vil satse på utdanning er gull verdt for oss."* For bedriftene i Havøysund er det viktig å ha et tilbud som LOSA, og de gir uttrykk for at bedriftene har et ansvar for å støtte opp om dette. En annen instruktør uttaler at: *"LOSA er så positivt, så bedriftene må støtte opp om det. Hva er LOSA uten bedriftene?"*

Den lokale veileder understreker også betydningen LOSA har for lokalmiljøet, elevene og arbeidslivet. Hun retter særlig oppmerksomheten mot den betydningen LOSA har for å hindre frafall i videregående skole, men også mot mulighetene for bedre tilpasset opplæring for alle typer elever. På samme tid viser hun bekymring i forhold til at bedriftene blir pålagt for mange og store oppgaver slik at de ikke ønsker å være en del av en slik opplæringsmodell. *"Hvis det er for mange oppgaver som bedriftene må gjøre, så kanskje trekker de seg ut av LOSA (...), og uten bedriftene så har vi ingen LOSA. Jeg ser det som en stor dugnad fra bedriftene"*, sier hun. Etter hennes syn medvirker bedriftene til å hjelpe lokalsamfunnet, de vil

hjelpe elevene og de vil rekruttere for egen framtid for bedriften. Den lokale veileder er opptatt av at man ikke må komme i en slik situasjon at bedriftene trekker seg ut av dette samarbeidet. Målet med praksis for elevene er at de skal få smakebiter av forskjellige yrker, slik at de bedre er i stand til å ta sine yrkesvalg til neste år. Det er viktig at skolen i Havøysund og Honningsvåg bidrar til å synliggjøre hvor viktige bedriftene er, og at skolen blir flinkere til å gi positive tilbakemeldinger til bedriftene. *"Bedriftene skal leve, og hjulene skal gå rundt. Å tru at de for to hundre kroner dagen skal lære opp folk"*, sier hun. Bedriftene har ikke fått tildelt noen stor ressurs for å ha elever i praksis, og de gjør en stor innsats for ungdommene på stedet og for lokalsamfunnet. Det som er viktig i praksis er at elevene får følge en ansatt slik at de kan observere og lære av det, og at de får prøve seg på forskjellige arbeidsplasser. Det er forskjellige elever, og det kan også være belastende å ha elever i bedriftene, forteller hun. Den lokale veileder kommer også inn på elevenes loggskrivning, og mener at instruktørene burde få innsyn i den, slik at de gjennom loggen kan se hva elevene har lært og på den måten også synliggjøre at bedriftene gjør en god jobb. Videre kan hun fortelle at bedriftene er flinke til å gi gode tilbakemeldinger til elevene, noe som er med på styrke elevenes selvtillit.

4.8 Framtiden for LOSA i Måsøy kommune

Den lokale veilederen har vært med helt fra starten av LOSA-prosjektet og gir uttrykk for nødvendigheten av et slikt tilbud som LOSA er for små kommuner som Måsøy. *"Jeg har veldig stor tro på LOSA"*, sier hun, og peker på at tilbudet er viktig for 16-åringer slik at de kan få bo hjemme det første året av videregående opplæring. Vel så viktig er det at LOSA kan gi et godt tilbud til de elevene som har behov for særskilt tilrettelagt opplæring og i tillegg være et tilbud for de elevene som kommer hjem etter avbrutt skolegang før skoleåret er slutt. Med bakgrunn i sin erfaring fra Oppfølgingstjenesten ser hun at de elevene som denne tjenesten måtte ta hånd om tidligere, kan fanges opp av LOSA. Flere av de unge i lokalsamfunnet ser at LOSA-tilbudet er det de trenger for å komme videre. Hun framhever også betydningen av at elevene får vist seg fram i arbeidslivet på stedet og på den måten har bedret sine muligheter for jobb senere. De unge får vist at de duger og at de får tillit, og hun fortsetter slik: *"De får hevet nakken litt og rettet ryggen, og det gir selvfølelse at de får vist at de kan. LOSA er godt for dem."* Slike faktorer er en gevinst for de unge, for lokalsamfunnet og for LOSA, mener hun. Videre peker den lokale veilederen på at det er kommet hjem færre

”frafalls elever” de to siste årene, noe hun tror skyldes at elevene kan velge å være hjemme det første året i videregående skole.

Bedriftsinstruktørene har stor tro på LOSA som et varig tilbud innen videregående opplæring i Måsøy kommune, og de gir uttrykk for at de gjerne kan tenke seg å fortsette som LOSA-instruktører. LOSA er viktig for små lokalsamfunn, og det er viktig at arbeidslivet støtter opp, for ellers blir det vanskelig å gjennomføre videregående opplæring etter en slik modell.

”Samfunnet har bruk for LOSA, og vi har bruk for ung og ny kompetanse innenfor yrkeslivet. Det er en lokal oppgave å være med på å utdanne fagfolk”, uttaler en av instruktørene, og hevder videre at LOSA kan være en måte å rekruttere framtidig arbeidskraft på som bedriftene og lokalsamfunnet har behov for.

Forutsetningene for at LOSA skal fortsette, hviler i stor grad på at man forbedrer samarbeidet mellom Nordkapp maritime fagskole og videregående skole og bedriftene. Instruktørene gir uttrykk for at de ønsker et bedre samarbeid i forhold til integrering av yrkesteori i skole og praksis. De viser også til behovet for å få delta i planleggingsmøter, særlig i god tid før skolestart om høsten. Da vil de ha bedre forutsetninger for å følge opp elevene og tilpasse den faglige opplæringen i praksis ut fra elevenes behov. Det er etter deres syn viktig at de på dette møtet får opplæring i læreplanverket og bruk av dette, karaktersetning, organisering av praksis og informasjon om elevene. Etter inspektørens syn er det *moderskolen* som har ansvaret for å ta kontakt med bedriftene. En av inspektørene uttrykker seg slik vedrørende samarbeid mellom skole og bedrift: *”Kontakten kan bli stemoderlig behandlet hvis det er bedriftene som skal ha ansvaret for å ta kontakt. Det er viktig av skolen å holde bedriften varm”*.

Elevene i Måsøy er positive til LOSA som opplæringsmodell, og flere av elevene ønsker en utvidelse av opplæringsmodellen til også å omfatte andre år i videregående skole. En elev sier det slik: *”Jeg ville være hjemme om det var andre år [Vg2]”*. Dette utsagnet var det flere som sluttet seg til. Elevene vi snakket med sa at de ville anbefale LOSA til andre. Flere av elevene vi snakket med kom med følgende svar da vi spurte dem om LOSA og hva de syntes om å være LOSA-elev:

- *”Vi trives som LOSA-elever.”*
- *”Vi stortrives.”*
- *”Vi har et veldig godt miljø i klassen.”*

- *"Så lenge man gjør lekser, så er det greit å være LOSA-elev."*
- *"LOSA er veldig greit."*
- *"Det finnes noe som ikke er helt greit."*
- *"Lært meg å bli mer selvstendig."*

Alle elevene vi snakket med uttrykte ønske om flere samlinger i Honningsvåg, slik at de fysisk kunne treffe medelever og faglærerne oftere. Elevene forteller at de opplevde det som spennende og artig å få treffe sine medelever og bli kjent med dem da de var på samling i Honningsvåg, og at de fikk treffe lærere *"ansikt til ansikt"*, som en av elevene sa. Elevene i Havøysund er samstemte i at LOSA er et godt tilbud, og at det er et skoletilbud som er å anbefale for ungdommene i Havøysund.

Kap. 5 LOSA i Loppa kommune

5.1 Loppa kommune

Loppa kommune profilerer seg som den kommunen som ligger ytterst i havgapet med selveste Loppahavet som nærmeste nabo. Kommunen grenser mot nord til Alta kommune i Finnmark og i sør til Troms fylke og Kvænangen kommune. Kommunen har i overkant av 1200 innbyggere, hvorav halvparten bor i kommunesenteret Øksfjord. De resterende bor i ni mindre lokalsamfunn. Kun stedene Øksfjord, Sandland, Bergsfjord og Nuvsvåg har egne skolekretser.

Infrastrukturen er bygd opp omkring bruk av båt og består av ferger, hurtigbåter, Hurtigruten og lokalbåter. Øksfjord har daglige anløp av Hurtigruten på nord- og sørgående, samt daglige hurtigbåtruter til Hammerfest via Hasvik på Sørøya. Til Alta er det 12 mil med buss eller bil. Internt i kommunen er det daglig forbindelse med ferge og hurtigbåt mellom de største av småstedene. Næringsgrunnet er i hovedsak knyttet til fiskeri, både på sjø og land. Av øvrige arbeidsplasser kan nevnes kommuneadministrasjonen, grunnskolene med barnehage, gartneri, to mekaniske bedrifter og slipp, anleggsoperatører, et bilverksted, et hotell, en kassefabrikk og et antall dagligvarebutikker.

Grunnskolene i Loppa har 144 elever, fordelt på 89 i Øksfjord og 55 i de resterende skolene i kommunen. Ved grunnskolen er det i inneværende år ansatt 26 lærere, av dem over halvparten ved Høgtun skole i Øksfjord, samt merkantilt ansatte og rengjøringspersonell. Skoleåret 2005/2006 fullførte totalt tolv elever grunnskolen, og av disse var ni hjemmehørende i Øksfjord. Inneværende skoleår er det seks LOSA-elever i Loppa. Det var i utgangspunktet fire elever som søkte og ble registrerte LOSA-elever, og alle disse var knyttet til lokalmiljøet i kommunesenteret Øksfjord. De øvrige avgangselevne søkte tilbud ved ordinære videregående skoler i Finnmark. I løpet av skoleåret valgte to av de borteboende elevene å returnere til Øksfjord, og disse er nå tilknyttet LOSA. I Loppa får LOSA-elevne den praktiske delen av opplæringen ved følgende bedrifter: Mekanisk verksted (2 elever), fiskebruk (1 elev) og bilverksted (1 elev). De to siste elevene, som fikk innpass i løpet av skoleåret, går studieforbereidende utdanningsprogrammer og er ikke utplassert i arbeidspraksis i regi av LOSA. LOSA-opplæringen er samlokalisert med grunnskolen i Øksfjord, Høgtun

skole. Kroppsøvningsfaget gis som tilbud av grunnskolens lærere, og organiseres slik at LOSA-elevene er sammen med de øvrige elevene på ungdomstrinnet.

Den lokale veileder har bistått i utvelgelse av informanter til denne undersøkelsen, både instruktører og elever, samt gjort de nødvendige avtaler med de impliserte parter.

5.2 Kort historikk om etableringen av LOSA i Loppa kommune

Ifølge veileder ble han første gang oppmerksom på LOSA-opplæringen da han var på besøk ved Nordkapp maritime fagskole og videregående skole i Honningsvåg. Han ble gjort kjent med at det var mulig for ungdom å gjennomføre det første året i videregående skole i hjemkommunen gjennom et tett samarbeid med den videregående skole i Honningsvåg.

Den mer formelle kunnskapen omkring LOSA-opplæringen var det ungdomskonsulenten i Loppa kommune som fikk gjennom aktivt søk av informasjon. Ungdomskonsulenten presenterte dette for øvrige ansatte i kommunen, og ungdomskonsulenten var også den som ifølge veileder *”brant for å få dette til kommunen”*. I en forlengelse av dette arrangerte Finnmark fylkeskommune og Nordkapp videregående våren 2006 et møte, der det ble gitt informasjon om LOSA til foresatte, elever og bedrifter som kunne være aktuelle og interesserte i å være en del av denne opplæringen. Ungdomskonsulenten er også den som formelt er Loppa kommunes LOSA-kontakt. Det er imidlertid veileder som har *”mest med LOSA å gjøre”*, som han sa.

Lokal veileder er utdannet allmennlærer med videreutdanning og påbygning innen media/kommunikasjon, sosialpedagogikk og rådgivning. Han har arbeidet innen skoleverket i Loppa i 25 år, og var forrige skoleår (2005/2006) kontaktlærer på ungdomstrinnet for de elevene som nå tar del i LOSA-opplæringen. Han ble oppfordret til å søke stillingen som veileder både av representanter for LOSA i Honningsvåg og av den lokale ungdomskonsulenten. I inneværende år er han tilsatt i 50 % stilling innenfor LOSA-opplæringen og resten som rådgiver ved ungdomsskolen. Veileder opplyser at han tidligere har samarbeidet med Honningsvåg videregående skole i et ordinært fjernundervisningstilbud. Veileder ser LOSA-opplæringen som et alternativ for å forebygge såkalt *”drop out”* blant elever som begynner det første året på videregående skole. Dette ut fra at elevene får *”modnes”*, som han sier, et år ekstra. Samtidig kan foresatte fortsatt følge elevene opp og ha

den daglige kontrollen med hensyn til oppmøte og deltakelse i skolen, og bistå elevene både faglig og sosialt på skolen som i fritiden.

I Loppa intervjuet vi to personer som har ansvar for elever som er utplassert i praksisopplæring. Begge disse instruktørene vi intervjuet har utdanning innenfor sine respektive yrker, og har lang praksis både innenfor sine yrker og fra beslektede fagfelt. Instruktørene opplyser at de ikke har noen formell utdanning eller skolering innenfor veiledning. Når det gjelder deres begrunnelse for å være bedriftsinstruktører, opplyser den ene at han ble pålagt arbeidet av bedriftslederen. Han fikk klar beskjed: *”Du tar deg av disse guttene”*. Den andre fikk en konkret, formell forespørsel etter møte med kommunen. Ingen av bedriftsinstruktørene hadde fått tilbud om opplæring før de takket ja til tilbudet om å være instruktør. Som den ene sier: *”Har ikke fått noen opplæring eller kurs, men det hadde likevel vært vanskelig for meg å reise bort på kurs siden dette er en så liten bedrift og bedriften er avhengig av min tilstedeværelse. Men det hadde sikkert vært litt givende.”* Som vi her blir fortalt, Loppa kommune er liten, og saksganger er uformelle og personlige. Folk jobber tett og nært, ofte i små bedrifter. Det å arbeide i et liten bedrift er også sårbart med hensyn til fravær dersom moderskolen skulle ha kalt inn til kurs, opplæring eller møter.

5.3 Organiseringen av skoledagen og praksisopplæringen

Lokal veileder forteller i intervju at han oppfatter egen rolle som et *”bindeledd”* mellom Nordkapp videregående i Honningsvåg og elevene i Loppa kommune, samtidig som han ser viktigheten av å være en motivasjonsfaktor og pådriver i elevenes faglige skolearbeid.

5.3.1. Skolen.

Elevene starter skolen klokka 08.30. Da møter alle elevene som er i LOSA-opplæringen, elever fra både yrkesfaglige og studieforberevende utdanningsprogram. Lokal veileder tar imot dem i deres eget klasserom. Alle elevene har en fast arbeidsplan for skoledagene som de forholder seg til, der de veksler mellom egenaktivitet og bruk av læringsplattformen Classfrontier. Dagsplanen kan inneholde noen fellestimer der de ved hjelp av lyd/bildesendinger møter andre LOSA-elever som leser samme fag andre steder. Dette er faste ukentlige holdepunkter. I de øvrige skoletimene styrer elevene selv sine aktiviteter etter den enkeltes behov og ut fra oppgaver pålagt av moderskolen. Ifølge veileder er elevene flinke til å planlegge de faglige aktivitetene ut fra når på dagen de enkelte faglærerne er disponible.

Slikt faglærer- og elevsamarbeid kan foregå enten på lyd/bilde, via læringsplattformen Classfrontier, eller per post, telefon eller MSN. Lokal veileder er også disponibel på telefon og MSN i tillegg til at han kan kontaktes ved oppmøte på hans kontor. Som beskrevet arbeider lokal veileder den resterende delen av arbeidsdagen sin på ungdomsskolen som rådgiver og lærer.

Elevene forteller at de alle møter til fastsatt tid, og at veileder er den som tar i mot dem ved skolestart. Skoledagene begynner som oftest med at elevene *"går inn på dataen og sjekker ukeplanen og oppgavene. Så sitter vi og jobber og prater litt med hverandre"*, sier en elev. Skoledagen består mye av å løse oppgaver og svare på spørsmål som faglærerne stiller om elevenes arbeidsinnsats. En av elevinformantene sier at dersom han skulle løst alle oppgavene med full innsats, ville han *"måtte brukt hele fritiden i tillegg til ordinær skoletid."* Dette oppfatter vi står noe i kontrast til utsagn fra en av de andre elevene, som synes *"det blir mye dødtid på skolen (...) Fordi vi sitter jo mange venner uten voksne til å passe på oss"*. Ulike elever har ulike forutsetninger for det arbeidet som skal gjøres, og dermed ulik oppfatning av "for mye" og "for lite".

Noe av det elevene trekker fram som positivt med LOSA-opplæringen, er at de selv får bestemme mye over skoledagen og bestemme hvilke oppgaver eller fag de skal arbeide med. Alle elevinformantene trekker fram som et positivt moment at de selv kan bestemme når pausene skal være. Det vil si at det ikke er slik som de hadde det på ungdomsskolen, der arbeidsøktene var på 45 minutter før de fikk en pause. Veileder sier også at *"man må kunne stole på elevene og at de tar ansvar for egen læring"*. Fordi lokal veileder har hatt disse elevene på ungdomstrinnet, jobbet han der bevisst med tanke på at de skulle kunne bli LOSA-elever, gjennom at han vektla det å lære seg gode arbeidsrutiner. Elevene fikk selv *"ansvaret for egen læring"*, innbefattet det å selv lære seg til aktivt å søke kunnskap på nettet eller i bøker.

På spørsmål til elevene om de har mulighet til å få hjelp dersom de har behov for faglig bistand, svarer alle elevene at det er lett å få hjelp. En elev forteller: *"I matematikk, norsk og engelsk får vi hjelp av veileder eller lærere her på skolen"*. Videre sier eleven at dersom ikke de lokale lærerne kan hjelpe, *"da må vi ringe til Honningsvåg, til lærerne der"*. Men dette er det ifølge elevene ikke ofte de må, for som regel klarer de lokale faglærerne å hjelpe. Elevene har med andre ord tilgang på flere lokale lærere som kan hjelpe dem. Det vi da lurer på er om

disse lærerne utfører denne støtte- og hjelpejobben av sin gode vilje? Vi har ikke hørt om at det var lokalt tilsatte faglærere i Loppa. Det vi også lurer på er om moderskolen vet om at LOSA-elever får utstrakt faglig hjelp lokalt? Det kan virke som om elevene lettere tar kontakt med faglærere på ungdomsskolen enn faglærere ansatt på moderskolen. Hvordan kan da faglærerne i Honningsvåg skaffe seg oversikt over hva elevene kan og mestrer, og hva de eventuelt trenger hjelp til å utføre? Veileder derimot synes oppfølgingen av elevene fra Nordkapp videregående fungerer bra. Han sier at elevene *"har møte med lærerne sine én eller to ganger i uka hvor de får undervisning, da får de stilt de spørsmålene de måtte ha"*. Videre får lokal veileder beskjed fra moderskolen dersom elevene ikke følger opp skolearbeidet eller avtaler. I slike tilfeller blir det veileders oppgave å kontakte elevene for å kartlegge hva årsakene til det kan være. Han vil vite *"om det har vært noe de ikke forstår, eller om det har vært problemer med Classfronter eller liknende"*, avslutter han.

I kroppsøving følger LOSA-elevne samme undervisning som grunnskoleelevne fra 8., 9. og 10. årstrinn får. Denne undervisningen er satt til de to siste timene på fredagene. Ifølge veileder er det moderskolen som har rettet et ønske om at LOSA-elevne følger kroppsøvingundervisningen på Høgtun skole. Veileder forteller at LOSA-elevne derfor følger læreplanen for grunnskolen. Han forteller: *"Jeg tror det går mye på tradisjonell kroppsøvingundervisning (...), disse grunnidrettene, men det er sikkert det de ønsker også."* Lærerne i kroppsøvingfaget har ikke noe samarbeid med den videregående skolen i Honningsvåg utover å delta i karakterfastsettelsen. Kroppsøvinglærer har, ifølge veileder, heller ikke noe samarbeid med instruktørene ute i bedriftene. På direkte spørsmål om for eksempel løfteteknikk eller lignende inngikk i opplæringen, svarte veileder at det ikke var et eget tema i kroppsøving utover at de drev med vanlig styrketrening, men lokal veileder håpet at instruktørene i bedriftene var bevisst dette. Han sier: *"De vet nok hvordan ting skal løftes, og jeg håper de gir litt veiledning til elevene."* Det samme gjentas når elevene blir spurt om faget kroppsøving. Kroppsøvingfaget blir brukt til *"alt som har med idrett å gjøre"* og viktigheten av å være i god fysisk form for å greie fysisk hardt arbeid. En annen elev opplyser også at de ute i bedriften har blitt fortalt at *"de må løfte med beina, ikke bruke ryggen"*, og den tredje eleven forteller at de har lært litt om løfteteknikk i HMS-delen i mekaniske fag, men bekrefter også at dette ikke har vært tema i kroppsøving.

Veileder opplever at elevene ikke alltid følger opp den arbeidsinnsatsen som forventes av faglærerne. Han sier at flere har *"mer å gå på hva gjelder arbeidsinnsats"*, og han sier videre:

"men de gjør stort sett det teoretiske som må til for å kunne svare på oppgavene, selv om jeg tror mange av dem kunne legge sjela si litt mer i det, men det tror jeg er det samme som på en vanlig videregående skole". Veileder tror med andre ord ikke elevene ville hatt større arbeidsinnsats dersom de hadde fulgt en ordinær videregående opplæring, for eksempel i Alta, Kirkenes eller Hammerfest. Lokal veileder forteller videre at elevvurderingene i forhold til karaktersetning ikke bør være noen utfordring i skolefagene. Han sier: *"Fagdelen er jeg ikke så bekymret for, for der blir de vurdert av faglærere."* Han tror heller ikke LOSA-elevne har noen spesielle fordeler med hensyn til det å oppnå ufortjent gode karakterer (jf. LOSA-evalueringssrapport I) i forhold til hva de ville fått på stasjonære videregående skoler. Veileder sier: *"Jeg tror det er ganske likt med andre videregående skoler, og min oppfatning er at elevene ligger der en forventer de skal være."* Han tror derimot at en del av elevene setter lista for hva de ønsker av karakterer noe lavt, og at de vet at dersom lista settes høyere, må de *"legge sjela mer i arbeidet"*. Veileder ser en større utfordring i forhold til bedriftene og de instruktørene som arbeider der. Han ser det slik: *"De er jo ikke utdannede lærere, men de kan jo faget sitt. De vet hva elever bør få av kunnskaper, og ut fra det gir de nok vurderinger. Så jeg er ikke veldig bekymret i forhold til det"*. Veileder opplyser videre at det i slutten av forrige semester var et møte mellom faglærere og veiledere, hvor faglærerne la fram hvilke karakterer elevene skulle få. *"De spør jo egentlig om jeg er enig, så det er mulig at de hører litt på meg"*, sier han til slutt om dette temaet.

5.4 Praksisopplæring i bedriftene

Lokal veileder beskriver sin primære oppgave overfor instruktørene å være det å gi informasjon om LOSA samt poengtere forskjellen mellom det å være lærlinger versus LOSA-elever. Veileder så det også som sin oppgave å motivere, i de tilfellene der arbeidsplassenes instruktører var litt skeptiske i starten. Han sier at han ønsket å motivere dem slik at det ble et positivt opplegg for både bedriften og elevene: *"Jeg sa også til dem at de skal ha noe ut av å ha elever på bedriften."* Ifølge veileder er det i første rekke bedriftene som er premissleverandørene for praksisopplæringen, det motsatte av hva som blir hevdet av ledelse og faglærere ved moderskolen. Veileder sier: *"Det er instruktør som har ansvaret for å planlegge opplæringen i bedriften."* Veileder opplyser videre at det er moderskolen som har ansvaret for å legge føringer for dette, men at det bare er i ledige stunder at elevene kan utføre oppgaver pålagt av faglærere i praksisopplæring. Ifølge veileder var ikke alle avklaringer

avgjort med hensyn til ansvar, arbeidsoppgaver og lignende. Han sier: *”Det var ikke klart på forhånd, men det gikk seg til etter hvert.”*

To av elevene har den praktiske delen av LOSA-opplæringen ved Øksfjord Slipp og Mekaniske verksted. Elevene starter arbeidet der samtidig med de øvrige arbeiderne kl. 07.00. Elevene har en arbeidsdag på 7,5 timer. Matpause og øvrige pauser har de sammen med de andre ansatte på bedriften. Elevene oppfatter seg som en del av bedriften. De øvrige ansatte understreker det elevene sier, at elevene gjør det samme som de andre. En elev forteller om at de kan få en arbeidstegning *”og prøver å lage det som står på den”*. En annen elev sier at han *”får være med på det meste”*. Ifølge instruktøren får bedriften inn arbeidsoppgaver via bestillinger fra kunder, oppgaver som elevene får arbeide med på tilsvarende måte som de øvrige arbeiderne, men oppgavene er tilpasset elevenes faglige ferdigheter og interesser. Instruktøren sier at utfordringen er *”å fylle”* elevenes arbeidsdag og det å finne *”arbeidsoppgaver som er tilpasset deres fremgang. De skal jo videre. De skal jo ha en utvikling. De kan jo ikke gjøre det samme hele tiden”*, sier han. Den samme instruktøren trekker fram det at veileder hadde hatt med seg noen arbeidsoppgaver, han tror det var fra Honningsvåg, og han spør: *”De her elevene, har de forbindelse med Honningsvåg?”* Han forteller at de oppgavene var for små, og at bedriften ikke hadde utstyr til å gjennomføre slike *”små arbeidsoppgaver”*. Elevene hadde likevel fått gjennomføre én av oppgavene før oppgavearkene fra moderskolen var blitt lagt vekk.

Den andre instruktøren opplyser at elevene får være med på det meste av arbeidsoppgaver som er tilknyttet yrket som elevene har forutsetninger for å mestre. Instruktøren ser også ulempene med at elevene er utplassert bare fire dager i bedriften, for så bli borte i seks dager på skolen. Det hadde ifølge ham vært bedre at elevene var lengre tid utplassert. Han sier: *”Jeg skulle ønske at LOSA-eleven jobbet 7-8 dager her og så hadde hatt et par dager teori.”* Fordi dette er små bedrifter, er bedriften avhengig av at kundene kommer med oppdrag, og at enkelte av disse oppdragene kan passe for LOSA-elever i praksisopplæring; men det er en ulempe at elevene er så lenge borte fra bedriften fordi oppdrag ikke kan ligge så lenge på vent før de må ferdigstilles for levering. Han forteller at han har hørt av elevene at de har mye *”dødtid”* på skolen, noe som også er et argument fra hans side om mer tid til arbeidspraksis.

På spørsmål om instruktørene har fått hjelp til å lage arbeidsplaner som er i tråd med de dokumentene som styrer skolen, sier begge at de ikke har fått slik hjelp. En av instruktørene

sier at han *"ikke har spurt noen om hjelp, men jeg har prøvd å få han [eleven] til å gå gjennom de tingene jeg vet han kommer til å få bruk for senere i arbeidslivet"*. Lokal veileder derimot mener at bedriftene har tilstrekkelig med kunnskaper om elevene de har ansvaret for, men han uttaler at *"det er vel sånn med alle. Når de har fått noen nye på arbeidsplassen, så må de vel se det an etter en tid og tilpasse etter hvert."*

Ingen av de intervjuede instruktørene har elever som er søkt inn på særskilt grunnlag utplassert på sine bedrifter. På spørsmål om hvilken informasjon de har om elevene og hvor de eventuelt har fått informasjonen fra, svarer begge instruktørene at de ikke har fått opplysninger om elevene, men at de kjenner til ungdommene fra før. Alternativt kjenner eller vet de hvem foreldrene er. Instruktørene tror også de ville fått vite det dersom noen av elevene hadde hatt særskilte opplæringsbehov, eller som han sier: *"Jeg hadde forventet å få informasjon om det hadde vært tilfellet."* Den lokale veileder har som tidligere nevnt vært kontaktlærer for elevene på ungdomstrinnet, og han har derfor kjennskap til elevenes faglige behov og eventuelt hvilke utfordringer som finnes av sosial karakter, sier han. I hvor stor grad det elevene utfører av arbeidsoppgaver i bedriftene også henger sammen med skolens faglige mål, er usikkert. Ingen av instruktørene har hørt om opplæringsloven eller videregående skoles læreplan, men den ene informerer om at: *"Jeg har fått noen papirer om hva som ønskes at eleven skal gå gjennom. Jeg tar det som en selvfølge at det tilfredsstillende krav som gjelder."*

På spørsmål om elevenes kompetanse og hvordan instruktørene bedømmer denne, opplyser instruktøren på det mekaniske verkstedet at han forsøker å gi elevene samme arbeidsoppgaver, men han opplever elevene som å ha ulike interesser, kunnskaper, ferdigheter og behov, og de bruker både ulike løsningsstrategier og arbeider i ulikt tempo. På spørsmål om evalueringsmåte svarer den ene instruktøren: *"Vi bruker å dele ut stjerner om de har gjort noe bra, og trekke stjerner om det er noe som er dårlig. Og det fungerer veldig bra."* På spørsmål om dette er noe instruktøren informerer andre LOSA-aktører om, svarer han: *"Nei, jeg regner med at guttene ikke vil at det skal være så mye snakk om dette. Det er noe mellom oss. Men om de skal ha karakterer eller noe, så vil det jo komme frem der."* Den andre instruktøren sier at: *"Vi skal skrive evaluering på dette her, og da kommer jeg til å skrive hva han har vært med på og hva han ikke har fått gjennomført, men til nå har det vært lite rapportering annet enn karakterer til jul. Men jeg gir han tilbakemeldinger muntlig i det daglige."* Begge instruktørene sier det er vanskelig å bedømme eksakt hvor mye tid de daglig

bruker på veiledning av elevene. Eleven er sammen med bedriftsinstruktøren i hans daglige arbeid og får da veiledning etter behov. Instruktøren ser det slik: *"Det går mye tid (...) Han er jo med meg hele tiden igjennom arbeidsdagen."*

5.5 Opplæringsaktivitetene på skolen

Skoledagen til elevene består av arbeid med oppgaver av ulike typer og vanskegrad innenfor ulike fag. Elevene kan få arbeidsoppgaver over Classfronter, og arbeidet består ofte i å løse oppgaver ved hjelp av lærebøker. Besvarelsen skal så leveres inn for kontroll og bedømming. I tillegg organiseres undervisningen, som beskrevet, ved hjelp av lyd/bilde-sendinger. Dette opplever også elevene er de daglige arbeidsrutinene. En av dem klager, og sier at: *"Vi har så mange timer i studio at vi ikke får gjort så mye oppgaver"*, og en annen sier at: *"Vi får litt for mange oppgaver."* Etter at veileder har tatt i mot dem om morgenen, er det fast rutine at elevene sjekker ukeplanen på PC-en og finner fram til de oppgavene de har lyst til å jobbe med eller det stoffet som lyd/bilde-undervisningen skal omhandle. En av elevene trekker fram ulempen med at ikke alle lærerne legger oppgavene inn på samme sted innenfor de ulike fag. Han sier at *"alle lærerne skulle fulgt samme struktur, samme mal å gå etter"*. Et annet moment som samme elev nevner, er dette at *"lærerne er litt sløve med å levere ut ukeplanen. En gang fikk vi den på torsdag."* Dette hadde ikke vært et vedvarende problem, og eleven forteller at dette var blitt tatt opp med den bestemte læreren.

Dersom elevene har vansker i forhold til å løse oppgavene, kan de enten hjelpe hverandre, kontakte lærere på grunnskolen eller ringe til Honningsvåg til faglærerne der. I den rekkefølgen, opplyser elevene. Elevene bruker "Honningsvåg" som fellesbetegnelse på lærernes plassering, selv om de vet at lærere også arbeider for eksempel i Lakselv. Som beskrevet går kontakten med faglærerne på moderskolen enten gjennom SMS, telefon eller Classfronter. Ifølge elevene er det ikke ofte de har behov for å kontakte faglærerne utenom den faste fellesundervisningen, for dersom det er faglige spørsmål, kan elevene gå til veileder eller til andre lærere her på skolen. LOSA-elevene i Loppa har problemer med å navngi faglærerne på moderskolen og hvilke fag de representerer. *"Willy"* og *"Roy"* var de to lærerne alle elevene nevnte, og de visste også hvilke fag de tilhørte, mens *"Elin"* og *"Børge"* ble nevnt av to av elevene. De øvrige lærerne ble enten nevnt av bare én elev eller ble omtalt som *"hun som .."* eller *"han som .."*. Dette får oss til å trekke den slutningen at elevene i Loppa ikke er veldig godt kjent med faglærerne sine på moderskolen.

Alle elevene uttrykker at lyd/bilde-undervisning er greit, men to av elevene trekker fram at lyd/bilde-sendingene ofte kobles ut og avbrytes. Den ene eleven sier: *"Det har vært mye problemer, vi faller ut midt i undervisningen"*. Dette skaper selvsagt frustrasjon hos elevene fordi de mister undervisning. Det samme understrekes av en annen elev, som forteller at i slike situasjoner går de glipp av så mye. Det samme bekrefter lokal veileder, og han tilføyer at dette problemet er i ferd med å bli løst fordi skolen og kommunen nå oppgraderer linjenettet.

Alle elevene synes organiseringen av skoledagen er bra, og at det er enkelt å få hjelp til å strukturere egen arbeidsinnsats dersom det skulle være behov for det. Dette understrekes gjennom uttalelsen til en av elevene: *"vi får hjelp av kompisene eller veileder"*. Vi vil understreke et positivt element her, som handler om at elever hjelper hverandre. Dersom det er utbredt, vil det kunne være en fin kilde til læring både for den som får hjelp og den som lærer bort. Alle elevene og veileder mener at de har den datatekniske ferdigheten som skal til for å kunne være med i en nettbasert undervisning. De vanskene som har oppstått har raskt blitt løst. Både skolen og kommunen har en IT-ansvarlig person som LOSA-elevene kan benytte seg av. Veileder har heller ikke fått tilbakemelding om at datautstyr eller dataferdigheter hos elevene har vært til hinder for den undervisningen som drives.

På spørsmål om instruktørens datakompetanse får vi et entydig svar om at de mangler de datatekniske ferdigheter som skal til for å kunne bruke datamaskinen som et effektivt arbeidsredskap. Ingen av de vi intervjuet bruker data i sitt daglige arbeid. Den ene av instruktørene sier at han ser behovet, og dersom det hadde vært et enkelt kurs på stedet, ville han gjerne ha lært å *"svare på mail og liknende"*. Den andre instruktøren ser ikke nødvendigheten av datakunnskaper verken i jobben på verkstedet eller som veileder. På spørsmål om tilgang på data for å kunne lese mail fra for eksempel moderskolen i Nordkapp, svarer han: *"Jeg har ikke den muligheten. Det er bare sjefen som har data."* I Loppa kommune kan det se ut til å være små muligheter til å koble opp bedriftsinstruktørene på Classfronter sammen med moderskolen dersom det skulle være ønskelig med den formen for kommunikasjon mellom moderskolen og bedriftene. Når det også er slik at elevene oppfatter seg langt unna moderskolen, er det ikke rart at også bedriftene gjør det. Dermed vil heller ikke elevene være med på å bringe bedriftsinstruktørene nærmere den opplæringen som organiseres av faglærerne på moderskolen.

5.6 Elever med særskilte opplæringsbehov

I inneværende skoleår er det én elev som er søkt inn på særskilt grunnlag. Eleven tar det første året på videregående skole over to år, og får særskilt tilrettelegging innenfor matematikk og norsk, samt at han har assistent 20 timer i uka. Han er også utplassert på en bedrift der han får tilrettelagt arbeidsoppgavene slik at han opplever ”*mestring*”, ble vi fortalt.

Veileder ser at han har en viktig rolle overfor elever med særskilt tilrettelegging. Han har kjennskap til elevene og vet hvilke behov de har. Han uttaler: ”*Det er jo jeg som vet hvem som trenger tilpasset opplegg, og det er jo ganske naturlig at jeg tar kontakt med moderskolen og begynner å tilrettelegge for eleven.* Veileder ser også sin rolle i å informere arbeidsplassen, slik at de vet at elevene som kommer trenger tilpasset opplegg. På den annen side opplyser bedriftsinstruktørene at ingen av dem hadde fått informasjon om at noen av elevene var tatt inn med særskilte opplæringsbehov, men begge mener at de ville fått informasjon dersom elevene hadde behov for ekstra oppfølging i det praktiske arbeidet.

Veileder opplyser også om at alle faglærerne på moderskolen har den nødvendige informasjon om hver enkelt elev. ”*De har alt av informasjon som det er lov å ha. (...) Det er nødvendig at de kjenner elevene, og så blir de jo kjent med elevene gjennom undervisningen.*” Lokal veileder har utarbeidet den individuelle opplæringsplanen (IOP) til elever sammen med foresatte og med god bistand fra PP-rådgiver ved Nordkapp videregående. Veileder ser det også som sin oppgave sammen med PP-rådgiver å følge opp intensjonene med IOP. Det er PP-rådgiver ved moderskolen som brukes når det er behov for bistand fra førstelinjetjenesten. Hun har vært i Øksfjord og snakket med foreldrene og veileder. Veileder har den oppfatning at foresatte er fornøyde med oppfølgingen fra PP-rådgiver. PP-rådgiver har også hyppig kontakt med skolen over telefon for å følge opp og høre hvordan det går med elevens faglige og sosiale utvikling.

Alle elevene svarer at de synes undervisningen bare delvis er tilpasset deres forutsetninger og behov. Den ene eleven informerer oss om at han får ekstra hjelp og støtte i norsk og engelsk fordi han har ”*lese- og skrivevansker*”, som han sier, men den samme eleven synes ikke han får så mye hjelp som han har behov for. Han sier: ”*Jeg bør egentlig ha mer hjelp i norsk og engelsk. Jeg trenger hjelp til å forstå oppgaver og sånn. Det er tungt å finne ord når man skal skrive. Hvis jeg fikk velge, ville jeg ha en lærer i klaserommet.*” Eleven informerer videre om

at han nå får litt lettere oppgaver, samt særskilt hjelp til uttale i engelsk. Han sier videre: *"Jeg har søkt om hjelpemidler, men har bare fått 16 timer i året. Jeg burde egentlig ha mer."* En annen elev sier han gjerne ville ha mer hjelp i faget matematikk dersom det var mulig.

På spørsmål om opplæringen er tilpasset deres interesser, trekker alle elevene fram at den praktiske delen av opplæringen er interessant og i samsvar med det de liker å gjøre. Elevene er enige om at en del av skolefagene ikke er interessante nok for dem, og de ser heller ikke at det de lærer vil være til nytte i deres framtidige yrke. En elev sier: *"...ikke i norsk og sånn, der lærer vi mye dikt og brevskrivning, det synes jeg ikke jeg har behov for."* En annen elev sier at: *"norsk synes jeg bare er tull når vi holder på med lyrikk"*, mens den tredje trekker fram at *"det å lese noveller og sånn er jeg ikke interessert i."* Det noe ensidige, negative fokuset på innholdet i faget norsk kan ha sammenheng med det som var tema for norskfaget akkurat den uka vi var på feltarbeid i Loppa. Likevel vil vi påstå at faglærerne bør se det som en utfordring å finne fram til tekster som oppleves som relevante for elevene, også med tanke på hvilke yrker de senere skal ha praksisopplæring i. Det handler derfor ikke bare om å like eller ikke like lyrikk, men at et innhold i et fag også tilpasses det utdanningsprogrammet som elevene har valgt.

Det ble ikke foretatt intervju av den ene eleven som var tatt inn på særskilt grunnlag, og vi vet derfor ikke hvorvidt denne eleven føler at hans behov og interesser er ivaretatt. Hvorvidt det er tilfeldig at denne eleven ikke er blitt plukket ut til intervju, eller om det er et bevisst valg fra lokal veileder, vet vi ikke. Vi har forholdt oss til det utvalget av informanter som ble presentert for oss. Det vi har fått vite om organisering av opplæringen for denne eleven, er at eleven skal ta det første året i videregående over to år. Det blir informert om at han også har ekstraressurs i form av assistent i 20 timer på praksisutplasseringen og 12 timer på skolen. I tillegg får han oppfølging av spesialpedagogisk ansvarlige lærere ved Høgtun skole i om lag seks skoletimer hver uke. Det er altså kun informasjon til oss om det organisatoriske opplegget for denne eleven. Innholdet fikk vi ikke vite noe om.

5.7 Samarbeidet i LOSA-opplæringen

Som beskrevet ser lokal veileder det som sin oppgave å være bindeleddet mellom elevene, foresatte, Høgtun skole, moderskolen og kommunen. En viktig del av arbeidet hans er å være kontaktperson mellom alle impliserte. Han fortalte at han fikk alle beskjeder fra alle, og han

følger opp elevene og er en pådriver for dem. For som han sier: *"Jeg har vel også påtatt meg arbeidsoppgaver som ikke direkte ligger i min arbeidsinstruks."* Denne bindeleddsposisjonen som han uttrykker her, oppfatter vi å være en viktig posisjon i LOSA, men den er også en mellomposisjon. Lokale veiledere er ikke faglig ansvarlige for opplæringen elevene får, men de har likevel oversikt over hva elevene arbeider med. Alle lokale veiledere er utdannet som pedagoger, og mange har lang erfaring fra skoleverket. De er heller ikke ansvarlige for praksisopplæringen, men det er likevel de som oppsøker og har bredest kontakt med bedriftene generelt. Ifølge ledelsen på moderskolen skal lokale veiledere ha ansvar for sosialpedagogiske oppgaver og kontroll av elevene, men i Loppa, som i de to øvrige kommunene, var det lokal veileder elevene pleiet mest *faglig* kontakt med og kunne spørre om hjelp.

Lokal veileder i Loppa opplyser at han ser Nordkapp videregående skole ved prosjektleder for LOSA som sin viktigste samarbeidspartner, men han presiserer også at kontakten med noen lærere var spesielt god. Han trekker også fram et positivt samarbeid med PP-rådgiver på moderskolen. Veileder forteller at han tror elevene ser på ham som kontakt ut mot Nordkapp videregående og en som hjelper til med praktisk organisering og faglige utfordringer (jf. det en av elevene sa, at dersom han trengte hjelp, gikk han til veileder). Veileder opplyser at det så langt bare er lagt opp til to besøk ved moderskolen i videre planer. Han forteller at han har vært i Honningsvåg sammen med elevene på en felles samling. Der møtte de faglærerne på moderskolen, de andre elevene som er knyttet til LOSA og andre lokale veiledere. Lokal veileder i Loppa håper at hans elever har *"skapt relasjoner, så de ser at de ikke er alene"*. Det å møtes og få øyekontakt kan være en forutsetning for å kommunisere på internett etterpå. Derfor må vi ikke undervurdere betydningen av fysiske møter mellom elever som tar samme fag eller utdanningsprogram.

Lokal veileder tror instruktørene oppfatter hans rolle slik den er tenkt ifølge arbeidsinstruks. *"Instruktørene har jo fått min instruks, de vet jo hvilken rolle jeg har i LOSA"*, sier veileder. Han forsøker å være til stede på bedriftene for *"å se til dem"*. Dette er mulig i Loppa, da det bare dreier seg om fire elever som er ute i praksisopplæring. Han sier: *"Det går veldig fint, men vi har hørt fra andre plasser, hvor det er flere elever, at dette kan være litt vanskelig."* Veileder håper og tror at instruktørene kontakter ham dersom det er noe de ønsker avklart, eller dersom de har meldinger å gi om elevene eller andre forhold som har betydning for opplæringen. Han ser det slik: *"Jeg kan jo hjelpe dem med å skrive søknader og gjøre*

papirarbeid som de ikke får til, eller kontakte Honningsvåg for dem om det skulle være noe, og det er jo det som er rollen til en veileder". Med hensyn til terskelen for å ta kontakt, trekker veileder også inn fordelene med at det er et lite miljø og at alle kjenner alle. "Det er jo enkelt for meg, for jeg kjenner jo alle. Tror nok det hadde vært litt verre å ta kontakt for noen som ikke kjente til forholdene." Lokal veileder synes samarbeidet med bedriftsinstruktører går veldig bra, i hvert fall med tanke på at dette er første året Loppa er med i LOSA. De lokale instruktørene var også invitert til Nordkapp videregående på kurs der, og veileder sier at det var synd de ikke tok seg tid til å reise dit. Han fortsetter videre at det kanskje var mulig at de hadde prioritert tid om kurset hadde vært i Alta eller Hammerfest, eller at kurset hadde vært i Øksfjord.

I forhold til kontakten med foresatte trekker veileder fram at det har vært arrangert et informasjonsmøte, hvor veileders rolle og funksjon var et tema. Foresatte ble oppfordret til å kontakte veileder dersom det var behov, og det er også noe de har benyttet seg av. De tar kontakt for eksempel med spørsmål om fritak, søknader og lignende. Han sier videre: *"Så vet de at jeg står til tjeneste for dem (...), og det fungerer. Jeg har fått tilbakemelding om at de [foresatte] synes det er bra."* På spørsmål om veileder oppfatter at det er en høy terskel for foresatte å kontakte ham, svarer han slik: *"Nei, det er jo venner av meg, og om vi møtes på butikken og vil spørre meg om noe, så gjør de det"*. Veileder tror også denne nære kontakten kommer av at Øksfjord er en liten plass, og at alle har en relasjon til hverandre også på fritiden. Det ville nok vært annerledes på et større sted, medgir han. Veileder opplyser også at de fleste møtene med foresatte er helt uformelle, og at foresatte tar opp de tingene som de har behov for å drøfte. I tillegg til det første foreldremøtet ved skolestart har det også vært et møte med foresatte til de to elevene som kom inn i LOSA midt i skoleåret. Videre er det planlagt et felles evalueringsmøte på slutten av skoleåret, der alle foreldrene får komme med den erfaringen som er høstet i LOSA-opplæringen. Lokal veileder sier at det er han som har tatt initiativ til dette evalueringsmøtet. Som han ser det: *"Det er jo litt viktig at foreldrene får vite litt, så de også kan anbefale dette videre."* Det har ifølge veileder ikke vært møter i Loppa der alle de impliserte, elevene, foresatte, instruktørene og skolen, har deltatt. Veileder ser behovet for et slikt møte, og sier at det må de vurdere henimot slutten av skoleåret. *"Vi er fortsatt på "prøvestadiet" her i Loppa, og må vurdere etter hvert hva som er nødvendig for oss å ha av møter og samarbeid", avslutter han.*

Gjennom intervju med elevene kommer det fram at alle oppfatter at de har et godt samarbeid med veileder. Elevene hadde i utgangspunktet en relasjon til veileder gjennom hans funksjon som kontaktlærer gjennom ungdomsskoletiden. De har også daglig kontakt med ham, noe som gjør at det er lett å spørre ham om faglig hjelp. En elev forteller at veileder er innom flere ganger i løpet av dagen. Alle elevene er fornøyde med samarbeidet med faglærerne på moderskolen og mener det er lett å få kontakt eller hjelp dersom det er behov. De ser heller ikke noen forskjeller i tilgjengeligheten på hjelp i forhold til enkelte fag eller enkelte lærere. På spørsmål om elevene vet om de ulike instansene samarbeider seg imellom, svarer en elev at han ikke vet hvilket samarbeid lærerne har, men at han regner med at de på verkstedet der han hadde jobbet hadde vært i kontakt med en studieretningsansvarlig på moderskolen. De har vel sjekket at *"jeg får gått igjennom det som trengs"*, sier han. Elevene arbeider mye individuelt med oppgavene, men de har mulighet til å hjelpe og få hjelp av hverandre dersom det er behov. De bestemmer selv hvilke fag de skal arbeide med, og det er ingen som sier at de skal samarbeide med andre. Lokal veileder opplever at elevgruppa, selv om den er liten, har et greit sosialt liv sammen med de andre (9. og 10. trinn-) elevene på Høgtun skole. De møtes ute i friminuttene, og det ser ut for at alle trives. Han sier: *"De er jo venner selv om de er på ulike trinn."*

På spørsmål om samarbeid sier de to instruktørene at det ikke er kontakt mellom dem og faglærerne som er knyttet til Nordkapp videregående skole, noe som altså er det motsatte av hva elevene trodde. Når det gjelder kontakt med veileder, sier en av instruktørene at de har ikke mye kontakt, *"men han er innom av og til"*. Likevel understreker instruktøren at han vet at han selv kan ta kontakt med lokal veileder ved behov. Når det gjelder kontakt med foresatte, forteller instruktørene at det ikke har vært noen formell kontakt mellom foresatte og arbeidsplassen, men den ene opplyser at foresatte har kontaktet ham flere ganger for å høre hvordan det går med sønnen. Den andre instruktøren sier at han kjenner alle de foresatte, men han har ikke hatt noe behov for kontakt. Det har han ikke hatt behov for *"siden elevene er pliktoppfyllende"*, avslutter han.

5.8 Hvordan aktørene opplever LOSA som utdanningsprosjekt

Elevene trekker fram at det at de får bo hjemme er en fordel i forhold til det økonomiske, og foreldrene følger dem opp dersom det er behov. De nevner også fordelene med å kunne arbeide selvstendig og selv bestemme over hvordan de organiserer arbeidsdagen. De anser også det å

kunne jobbe ute i en bedrift, med noe de er interessert i, som positivt. To av elevene nevner også at de ville gjerne vært mer ute i bedriftene, og kanskje noe mindre på skolebenken. En av elevene uttaler: *"Vi har jo bare fire dager i uka, og om man holder på med et stort prosjekt, må jo de andre gjøre det ferdig. Det er jo mye vi går glipp av."* Dette utsagnet kan tyde på at elevene synes det er vanskelig å holde kontinuiteten i arbeidsoppgavene ved like på den måten arbeidspraksisen nå er organisert. Det kan gå for lang tid mellom praksisopplæringsukene, og de kan ha begynt på en arbeidsoppgave den ene uka, for så å ikke komme tilbake før arbeidet for lengst er avsluttet. Bedriftene de er utplassert i skifter stadig arbeidsoppgaver og fokus, og det kan nesten være som å begynne på nytt hver gang, selv om det kun er uker mellom hver gang de er utplassert. Slik det er i LOSA, er timeplanen felles for dem som har valgt samme studieretning i samme utdanningsprogram. Det er da ikke tatt hensyn til lokale forhold og arbeidsplassens egenart. Det elevene sier her er at det er "nesten som å begynne på nytt" hver gang de kommer tilbake, fordi arbeidsoppgavene er endret. Da er det nærliggende å tenke at elevene for hver gang må bruke noe tid til å observere først, før de eventuelt får mulighet til å delta i arbeidet. Dette er et kritisk punkt i arbeidsopplæringen. Dersom elevene blir gående for lenge med bare å se og observere, er det fare for at de blir fort lei. Det må også være vanskelig å få kontinuitet og sammenheng i det som for eksempel foregår ute på verkstedet og det de lærer om faget og arbeidet gjennom undervisning.

På spørsmål om hvordan det er å være i LOSA, svarer de alle at det har vært fint å ta første året i videregående som LOSA-elev. Elevene svarer at det har vært *"helt greit"*, *"ganske fint"* og *"veldig fornøyd, og vil anbefale det til andre"*. På spørsmål om de kunne tenkt seg å være LOSA-elev også andre året på videregående, svarte alle tre "nei" på det spørsmålet. Den ene eleven sier: *"Nei, når man har bodd en plass i 18 år, ønsker man å komme seg litt bort"*. En annen sier det slik: *"Gleder meg til å flytte for å bli kjent med flere folk (...) godt å komme seg bort for å bli kjent med nye folk, det er så kjedelig å bo i ei så lita bygd"*, og den tredje begrunner det slik: *"Det blir fint å flytte (...) begynner å bli litt lei Øksfjord. Det er egentlig lite tilbud på fritiden, og her er bare noen få venner."*

Begge instruktørene opplever sin rolle som instruktør som noe positivt, og de bruker ord som *"veldig trivelig"*, *"veldig ok"*, *"det er fint"*, osv. når de skal beskrive hvordan de oppfatter det å jobbe sammen med sine elever. En av dem ser oppgaven slik: *"Dersom han skulle bli mekaniker om noen år, så vet jeg at jeg er en del av årsaken til at han ble det. Den største gleden er at jeg kan føle meg betydningsfull for ungdommen."* På spørsmål om det har noe å

si for bygda at elevene deltar i LOSA-opplæringen, trekker begge instruktørene fram det at elevene har mulighet til å komme tilbake for å bo og arbeide i Øksfjord. Begge instruktørene ser det som et viktig bidrag til bedriften at de har elever utplassert, men det er avhengig av at det ikke er for mange elever i samme bedrift. Grensen i en slik liten bedrift som denne er to elever utplassert, da arbeidet er krevende for dem både i tid og oppfølging. Den ene instruktøren sier: *"En blir jo også mer obs på hva en selv gjør ettersom jeg må forklare for eleven hva vi må gjøre."* Begge instruktørene nevner også at det dessverre er slik at det er ikke alle arbeidsoperasjonene de rekker å gjennomgå. Noen ganger har de heller ikke det rette utstyret å arbeide med som skolen ønsker, men det regner instruktørene med at elevene vil få gjennomgått på andre arbeidsplasser, eventuelt på Vg2. Å være instruktør liker den ene godt, for som han sier: *"Det er ikke problem for meg å være praktisk veileder så lenge andre tar seg av det teoretiske."*

Lokal veileder sier at han opplever at LOSA-opplæringen fungerer godt for elevene ut fra de rammene som foreligger. Han sier at elevene gir inntrykk av å trives veldig godt, og at skoledagen går veldig fort. Han sier om elevene: *"De rekker akkurat å komme i gang med ei uke på skolen, så gleder de seg til de skal på jobb igjen på mandagen. (...) At de trives ute på bedriftene, vises jo ved at elevene møter opp i bedriften klokka ti over halv syv på morgenen for å drikke kaffe med de andre arbeidstakerne."* På spørsmål om veileder mener instruktørene har fått kunnskaper om den nye læreplanen Kunnskapsløftet, forteller han at en av lærerne fra moderskolen hadde en liten innføring om læreplanen på bedriftene, men at *"han ikke hadde gått i dybden"*. Veileder understreker at det er heller ikke nødvendig for bedriftene å ha noen grundig innføring i Kunnskapsløftet for å kunne den jobben de skal gjøre.

5.9 Framtiden for LOSA i Loppa kommune.

Lokal veileder ser som sin største utfordring framover å påse at elevene får den opplæringen de har krav på, og at alle parter er innforstått med hvilken rolle veileder har. Han sier: *"At de får utnyttet meg som veileder så godt som mulig. Det er jo bra, så jeg kan få utviklet meg som veileder også."* Veileder mener videre at LOSA-opplæringen er en fullverdig opplæring det første året på videregående skole med hensyn til yrkesfagene, og at dette er en utdanning som er kommet for å bli. Han oppfatter at LOSA er et godt alternativ til både foreldre og elever.

Han sier det slik: *”Det er ikke bare å sende av gårde en 15-åring til for eksempel Alta (...) Her får de et år mer på baken (...), får lov til å være i et miljø der de føler seg trygge. Førsteåret kan jo være litt vanskelig borte fra familien, det vet jeg jo selv.”* Veileder understreker også på slutten av samtalen hvor fornøyd han er med LOSA-opplæringen når han sier: *”Jeg har sagt veldig mye positivt, og føler at LOSA fungerer veldig godt. Det er sikkert forbedringspotensial, men jeg vet ikke hva.”*

På spørsmål om instruktørene kan tenke seg å fortsette etter dette første skoleåret, sier en av instruktørene at han eventuelt vil ta en avgjørelse dersom han blir spurt. Han har heller ikke noen bestemt grunn for å si ja eller nei til å være instruktør neste skoleår. Han ser ikke noe negativt i jobben, for *”dette går greit, tross alt”*. Han hadde i utgangspunktet heller ikke noen forventninger til det å være instruktør, og kan derfor ikke si hvorvidt LOSA-opplæringen har innfridd forventningene. Det å være instruktør var noe han var blitt pålagt av bedriftseier, og han så på dette som en del av den ordinære jobben på bedriften. Denne instruktøren understreker samtidig at han har mulighet til å si fra seg oppdraget dersom det ikke passer for ham. Den andre instruktøren kan godt tenke seg å fortsette som LOSA-instruktør etter dette skoleåret. Han forteller at for ham har det fungert veldig godt, og han vil være med på det til neste år hvis det viser seg at det er behov for det. På spørsmål om LOSA har innfridd forventningene, sier han at han hadde andre forventninger til opplæringen enn det som han har erfart. Han sier: *”Jeg trodde vi skulle ha mer med Honningsvåg å gjøre, men det har heller stått mye på meg. Det skulle vært litt mer styring fra skolen i Honningsvåg. (...) De burde laget en mer strukturert plan over hva elevene skal igjennom, og det kunne vært litt bedre oppfølging av eleven.”* Dette var jo en tydelig ”melding” til moderskolen om at han som instruktør også ønsker å se sitt arbeid som en del av skoleopplæringen til elevene. En forbedring som ville ha direkte betydning for instruktørene, ville være at moderskolen hadde flere møter nærmere Øksfjord eller i Øksfjord. Han sier: *”Det blir for langt for oss å reise til Honningsvåg og Lakselv.”* Likevel er han godt fornøyd med året, og han avslutter med å si: *”Jeg har tenkt litt igjennom dette LOSA-prosjektet, og jeg har ingenting å klage på.”*

Alle elevene ser ut til å ha klare mål for hva de skal gjøre neste skoleår. De har søkt seg inn på de ulike videregående skolene som ligger nærmest hjemlassen. De ser alle med forventning fram mot det at de kan flytte ut av kommunen både for å kunne ta fag de ønsker seg og for å komme i kontakt med et større ungdomsmiljø. På spørsmål om de har trivdes som LOSA-elev, er alle elevene samstemte når de svarer at det har vært et *”fint”* eller et *”ganske fint”* år.

De kan også anbefale dette for andre elever i Øksfjord. Fagopplæringen svarte også til forventningene, selv om en av elevene uttrykker sterkt at han gjerne kunne vært mer ute i praksisopplæring i bedriftene, mens en annen sier at det er grei fordeling mellom ”skole og praksis”.

Kap. 6 LOSA i Berlevåg kommune

6.1 Om kommunen og skolen

Berlevåg kommune har 1100 innbyggere og ligger i Øst-Finnmark. Næringsgrunnlaget er fiskerirelaterte virksomheter. I tillegg er kommuneadministrasjonen en stor og viktig arbeidsplass for innbyggerne. Stedet har for øvrig et par mekaniske bedrifter, noen anleggsoperatører og et fåtall butikker og kiosker. Alle disse, inkludert kommunens servicetilbud, er aktuelle praksisbedrifter for LOSA-elevene. Elever til LOSA-opplæringen rekrutteres fra de om lag 130 elevene som går i grunnskolen. Ved grunnskolen er det i år ansatt 20 lærere pluss merkantilt personell og rengjøringspersonell. Forrige skoleår fullførte 21 elever grunnskolen, mens det i inneværende år er ti elever som avslutter grunnskolen. Seks elever søker LOSA-tilbudet høsten 2007. De fire øvrige søker for det kommende skoleåret tilbud ved ordinære videregående skoler i Finnmark samt arbeid.

LOSA-tilbudet er lokalisert til Berlevåg kompetansesenter og er ikke samlokalisert med grunnskolen. Kroppsøving og den praktiske delen av naturfag gis som tilbud av grunnskolens lærere i deres lokaliteter. Det er 19 elever som deltar i LOSA-tilbudet i inneværende skoleår. To av elevene har status som borteboende. Det betyr at de har valgt å komme til Berlevåg for å være elever der. Begge disse har vi intervjuet uavhengig av deres spesielle status. LOSA-elevene i Berlevåg tar studieprogram innenfor Studiespesialisering, Helse og sosialfag og Teknikk og industriell produksjon (TIP).

6.2 Kort historikk om etableringen av LOSA i Berlevåg

LOSA som opplæringstilbud i kommunen ble etablert høsten 2006. Det betyr egentlig at etableringen av tilbudet startet tidlig våren 2006. Alle informantene i vårt materiale forteller om stor entusiasme og sterk mobilisering for å få etablert LOSA-tilbudet i kommunen. Elever, foreldre, bedriftseiere og oppvekstetaten deltok samlet på de ulike informasjonsmøtene som ble arrangert av Finnmark fylkeskommune og Nordkapp videregående skole våren 2006. Foreldre og elever fikk informasjon om tilbudet, mens bedriftseiere ble motivert til å stille med praksisplasser for de ungdommene som ønsket yrkesfaglig opplæring. Kommunens oppvekstsjef var, og er fortsatt, kommunens kontaktperson. Lokal veileder sier om oppvekstsjefens rolle: ”Det er han som har vært pådriver og fått LOSA til plassen.” I dag har

også rådgiver i grunnskolen 10 % av sin stilling avsatt for å være ansvarlig i kommunen. I tillegg er en av kommunens IT-ansatte ansvarlig for den datatekniske oppfølgingen.

Elevene forteller i intervjuene at de ble sterkt anmodet om å starte på LOSA fra foreldrene, og at skolerådgiver informerte dem i tillegg. En av elevene uttalte: *”Æ valgte det sjøl, ja det gjorde æ - det var helt æ sjøl som bestemte det.”* Utsagnet er representativt for elevenes standpunkt i valget av LOSA-tilbudet i Berlevåg kommune.

6.3 Organiseringen av skoledagen og praksisopplæringen

6.3.1 Skolen

Klassen i Berlevåg er forholdsvis stor, med 19 elever fordelt på tre studieprogram.

Skoledagen starter som ordinære tilbud klokka 08.30 og varer til 15.00. Fredagen er det slutt klokka 14.00. Det betyr at den lokale veileder er da til stede og organiserer skolehverdagen.

Forskjell fra ordinært tilbud er at elevene sjøl tar pauser når de har behov for det i tillegg til de organiserte pausene. Elevene har tilgang til et lite kjøkken med alle fasiliteter, og der lager de seg mat etter behov. Kjøkkenet ble også benyttet som et stille rom for enkeltelever. Dette i påvente av fullføring av skolebygget. *”Æ like å sitte litt for mæ sjøl. Det blir så lett til at man sitter og prater når man sitter inne på et så lite rom – så mange folk”*, forteller en elev.

En viktig side ved opplæringstilbudet i Berlevåg er at den lokale veilederen har vært lærer for elevene siden 8. klasse, og kjenner dem svært godt. Som følge av dette er hun svært bevisst på å organisere skoledagen og elevene i deres opplæringssituasjon. Både hun selv og elevene presiserte behovet for hjelp til organisering, og understreket viktigheten av det. Da vi spurte elevene om hvordan skoledagen ble organisert, svarte en elev: *”De fleste kommer mellom kvart over åtte og fem på halv ni. Så sitter vi og prater litt – når klokka er halv ni, så sier ho Helene at nå er timen begynt.”* En annen elev fortalte: *”Dagen starter jo som vanlig med at alle kommer fem minutter for seint. Oppstartsproblemer, folk skal røyke, folk skal prate litt. Vi kommer litt seint i gang. Vi har lange pauser, vi har alt for lange pauser, vi tar ofte pauser.”* Da jeg spurte den lokale veilederen om hun var den store organisatoren i skolehverdagen, sa hun: *”Ja, edderkoppen! Ja, prøver å holde styr på alle trådene.”* Den lokale veilederen har, som tidligere nevnt, vært lærer for elevene siden 8. klasse, og den rollen opplever hun fortsatt at hun er tillagt både fra elevene, foreldrene og fra bedriftsinstruktørene. *”En del av dæm har skjønt det at en veileder er noe annet enn en lærer.”* Men det er ikke så rart, sier hun, for det er slik de er vant til å se henne – som lærer. Av utdanningsbakgrunn har hun hovedfag i

nordisk litteratur, grunnfag i tysk og litteraturvitenskap. Hun har også videreutdanning i KRL og etterutdanning i grunnfag matematikk. *”Æ har 3 undervisningsfag på videregående, og har i tillegg lært mæ det her med å lese mæ til ting – noe som faktisk kommer veldig godt med”*, ler hun. Den lokale veilederen organiserer elevene i forhold til tidspunktene for sendingene på lyd/bilde. Hver morgen orienterer hun elevene om hvem som har sendinger og til hvilket tidspunkt. Hun deltar imidlertid aldri på sendingene i studioet. Når vi spør elevene om de selv holder oversikt over sendingene, svarer elevene: *”Ja, det gjør vi. Ho Helene holder oversikt og forteller oss.”*

Erfaringene fra dagene på feltarbeid i Berlevåg viser at elevene har god og organisert oppfølging fra den lokale veileder. Det er behov for en slik oppfølging, og både elever og veileder er innforstått med at slik må det være. Flere av elevene forteller at de alltid har vært en aktiv klasse, og veileders elevkjennskap er viktig i hennes tilrettelegging av skoledagen. Elevene er til dels *”umodne 16-åringer”*, som hun sier. *”Spesielt her i Berlevåg har vi alltid blitt leid gjennom skolen”*, sier en elev. Eleven sier videre: *”- så det var et stort sjokk for mange her da vi begynte hvordan ting var, mange som blei sint, og bøker gikk vegg imellom – men æ tror det har endret seg, spesielt etter jul; men man venner seg til det.”* Den lokale veilederen oppsummerer sin viktigste oppgave med blant annet: *”Følge opp elevene, selvfølgelig. På alt det æ kan som har med skolen å gjøre. Både med motivasjon, det å følge dem opp og få dem til å skjønne at nå går de på videregående.”*

6.3.2 Praksisopplæring i bedriftene

På praksisplassene følger alle elevene den vanlige arbeidstiden, som er fra 07.00 til 15.30. Elevene som går på TIP har sine praksisplasser på Hydrolikken, som er et mekanisk verksted for fiskeriene, og på et bilverksted. Elevene forteller at det er planer for hvor lenge de skal være på de ulike praksisplassene. Det er lærerne på moderskolen i Honningsvåg som legger opp turnusen. Egentlig skulle elevene være tre uker på hver plass og så skifte, men det er blitt slik at elevene har vært 15 uker på Hydrolikken og kun tre uker på bilverkstedet. Den lokale veilederen forteller at bilverkstedet har hatt vanskelig for å finne relevante arbeidsoppgaver til praksiseleven. Tidligere hadde de gamle bilvrak som elevene kunne holde på med, men slik er det ikke lenger. Arbeidsdagen på Hydrolikken starter ti på sju og er ferdig klokka tre. Her kapper elevene metall og jobber på båtene. Vinsjer og heisekraner får nye deler. På båtene har de laget fiskekar. En elev forteller: *”Ja, vi får være med. Æ kan sveise. Vi bruke alle*

maskinene utenom dreiebenken. På den er det en spesiell dreier som gjør alt arbeidet på bedriften. Ikke vi. Vi har fått sett og prøvd.” Når jeg spør bedriftsinstruktøren om det samme, sier han: *”Nei, æ har – de tre karene som æ har her, har æ ikke turt å sette i dreiebenken. Dem er litt for hyper til det. Æ har jo en mann som står i benken hele dagen, så – guttene er så uoppmerksom at æ er redd for at dem skal skade seg sjøl. Ja, og at dem skal skade maskiner og utstyr.*” Guttene får delta på de fleste aktivitetene i bedriften. De har god tilgang på å trene og virke sammen med de øvrige arbeiderne, som de kjenner fra før. De får trene på sveising, som er et arbeid som krever nettopp praktisk opplæring, i tillegg må de også gjøre annet arbeid, som vanlig vedlikehold. En annen røst i denne sammenheng er bedriftsinstruktøren. Han sier: *”Ja, dem har litt rydding og ordning og litt rengjøring, men vi prøver å ha dem så mye som mulig sammen med oss – så de får en følelse med det å jobbe.”*

Elevene på Helse- og sosialfag har fire ulike praksisplasser: helsesenteret, SFO, barnehagen og ungdomsklubben. På helsesenteret har elevene fått delta i de daglige aktivitetene innen omsorgsarbeid. De har fulgt ergoterapeuten i arbeidet med å planlegge og gjennomføre aktiviteter for beboerne. En elev forteller: *”Æ var med på trim og sangstund, og så hadde vi kafé på torsdagene – så det var koselig.*” På SFO og i barnehagen deltok praksiselevne i aktivitetene til barna. I tillegg planla elevene aktiviteter for barna. På ungdomsklubben har de vært med på oppussingsarbeid og hatt ansvar for en tur til Mehamn for medlemmene. De hadde også hatt en møtekveld for ungdommen i Berlevåg, der konfirmantene var spesielt invitert. Tema for kvelden var rusproblematikk. Elevene var svært fornøyde med egen innsats. Elevene forteller at de hadde likt seg godt på alle praksisstedene. Det er viktig at det er oppgaver som de kan arbeide med på praksisplassene, sier elevene, ellers blir det *”kjedelig å bare være der”*.

Elevene på Service og samferdsel har hatt de fleste tilbudene om ulike praksisplasser. De har alle deltatt i relevant arbeidsforberedende trening. Butikkene og kioskene har tatt imot elever, og de har vært synlige i lokalmiljøet på sine praksisplasser. De har også vært utplassert på Glasstudioet i Berlevåg, hvor de har vært sammen med utøvende glasskunstner i hennes produksjon. Kommuneadministrasjonen har gitt kontorpraksis til elevene.

En bedriftsinstruktør fra salg og service sier at arbeidsdagen der er fra 09.00 til 15.00 Hun forteller: *”Lærer dem alt. Det er tre kasser å lære dem. Datastyrt, men dem lærer jo fort. Så lærer vi dem HMS, ikke sant?”*

Som vi har sett, får elevene delta i det virkelige arbeidslivet under utplasseringene. Elevene er stort sett fornøyde med praksisen, men én elev gir uttrykk for ikke å ha hatt fullt utbytte i forhold til hva han hadde forventet og trodd at praksisen skulle innebære. På LOSA kan ikke arbeidsgiver velge elever, det er elevene som velger bedrift, forteller en av bedriftsinstruktørene. Det er noe av bakgrunnen for at vi i dag sitter med to ulike erfaringer fra instruktørene når det gjelder elevforutsetninger. En bedriftsinstruktør er svært godt fornøyd, mens en instruktør er mindre fornøyd med sine praksiselever. Instruktøren savner mer informasjon omkring elevene og større bevissthet i valg av studieprogram. Det kan være vanskelig å få elevene til å ta arbeidet på alvor. De tøver for mye, sier han. Organiseringen med flere elever sammen på samme praksisplass er uheldig for arbeidstreningen. En bedriftsinstruktør sier: *”Nei, som æ sier, æ har vært litt uheldig med de her to – for dem skulle ikke vært sammen. Hadde æ bare kunne hatt én av dem om gangen; dem fungerer mye bedre alene. De forstyrrer hverandre i undervisningen.”* Instruktørene sier at de savner mer informasjonsutveksling før utplasseringen. Det skal vi komme tilbake til senere. En positiv side ved praksisutplasseringen trekkes spesielt fram, nemlig at arbeidsplassene har jobbet kontinuerlig med helse, miljø og sikkerhet (HMS). I den forbindelse er det også fokusert sterkt på dette med å være arbeidstaker og punktlighet. Her har elevene vist stor framgang, og det er stor tilfredshet med det. Også den lokale veilederen viser til dette i sine samtaler med oss. Det er utover skoleåret påfallende forskjell mellom elevene på yrkesfaglig studieretning og elevene på studiespesialiseringen i forhold til det å være tidsnok til undervisningsstart.

6.4 Opplæringsaktivitetene

I forrige kapittel så vi på hvordan skoledagen og praksisen ble organisert. Vi skal nå se på de ulike aktivitetene som blir organisert gjennom skoledagene. All undervisning av elevene på LOSA i Berlevåg er organisert fra moderskolen i Honningsvåg. Unntaket er kroppssøvingen og forsøk innen naturfagene, der lærere fra grunnskolen i Berlevåg er engasjert til å ha undervisningen. Tilrettelegging og særskilt tilpasset opplæring ivaretas av lokal veileder, en spesialpedagog og en assistent som er engasjert fra lokalsamfunnet. Skoledagene er organisert slik at det er allmennfag de tre første skoletimene hver ukedag, og yrkesfag de tre siste timene for yrkesfagelevne. Elevene opplever at det er forskjellig oppfølging fra de ulike faglærerne på moderskolen. Flere av elevene sier at de spør heller om hjelp hos sin lokale veileder framfor å ta kontakt med faglærerne som sitter i Honningsvåg, Kjøllefjord og Lakselv. Om

det er slik at veileder ikke kan hjelpe, da tar de videre kontakt. En elev forteller: *”Vi har en MSN-adresse til lærerne våre, så vi kan prate med dem når vi vil – og så kan vi ringe til dem. Vi har egen telefon her som vi kan bruke.”* På spørsmål om det er lett å få tak i faglærerne, svarer samme elev: *”Ja, dem svarer. Dem er jo lærere. Så egentlig så er det helt greit. Ja, så hvis vi har spørsmål, så sender vi mail.”*

Elevene på Helse- og sosialfag er opptatt av den hjelpen de får fra den lokale veilederen sin, og har i tillegg god erfaring med oppfølgingen fra studieretningsansvarlig på moderskolen i Honningsvåg. Her opplever samtlige at de blir oppringt av lærer som spør om hvordan det går, og som gir tett oppfølging både ved oppstart av nytt tema og underveis. Elevene er svært fornøyde med dette. Elevene forteller at allmennfaglærerne ikke alltid er like lett tilgjengelige. De sier at de forstår det, fordi lærerne har andre klasser som i tillegg skal følges opp på moderskolen. Det er imidlertid to fag som spesielt trekkes fram av elevene som vanskelige å mestre via lyd/bilde. Det er matematikk og teknisk tegning. Slik elevene beskriver dette, er det dårlige forhold for å drive tavleundervisning og få dette godt fram på skjermen. Dette er et teknisk problem. Glans og uro ved zooming gjør at kvaliteten er dårlig. Noen av elevene sier også at læreratferden med vandring i klasserommet under sendingen er forstyrrende. Samtidig sier elevene at de trenger mer oppfølging under arbeid med oppgavene, at noen viser dem og gir tett oppfølging. En elev forteller: *”Æ ringe liksom ikke til læreren for matteoppgaven, det er liksom mye lettere å få forklart på papiret framfor å sitte foran en stor, rund TV og prate. Æ har egentlig opplevd det som skummelt å sitte og prate til den TV-en, og alle skulle se meg – så æ prøve å slippe unna. Men æ har no liksom vent meg til det, òg.”* Samme elev sier at hun har problemer med å skrive matematikkoppgaven på PC, og velger heller å sende matematikkbesvarelsen via posten. Da får hun gjort oppgavene i boka si. En elev sier at tekniske tjenester og teknisk tegning ikke er noe artig. Under samtalen forteller han at det er vanskelig, og han har begynt å henge litt etter, og da er det enda vanskeligere. *”Man mister grepet”*, sier han. For å hjelpe på det skulle eleven hatt en lærer ved siden av seg. Han sier: *”Det er ikke bare å ringe til han og få han til å forklare – du skulle nesten hatt en lærer til å forklare – vise kossen det gjøres.”*

På studiosendingene får elevene vite en del om temaet de skal jobbe med. Oppgavene legges ut på Classfronter. Elevene gir uttrykk for at dette er en grei måte. Flere opplever at de ikke har så stort behov for videre kontakt med de ulike faglærerne. Elevene sier at de vet hvem alle lærerne på moderskolen er selv om de ikke har så mye kontakt med dem ut over lyd/bilde-

overføringene. Alle LOSA-elevene har hatt to fysiske samlinger i Honningsvåg; der har de møtt både lærere og medelevene i Finnmark. Samlingene på moderskolen i Honningsvåg har vært svært positive ifølge elevene. De har hatt sosialt samvær med de øvrige elevene og har i ettertid opplevd studiosamlingene lettere. De var bedre kjent med de øvrige klassene. Flere av elevene sier at lærerne benytter seg av to ulike systemer for utlegging av oppgaver. Noen lærere bruker e-post, mens andre bruker Classfronter. En elev forteller: *”Det er litt usystematisk, egentlig, hvordan vi får oppgavene. Hos noen får vi dem på mail, mens noen legger dem på Fronter. Dem legger dem på forskjellige plasser på Fronter. Det er veldig vanskelig, for vi må pløye gjennom hele Fronteren hver dag for å finne oppgavene. Det er ganske dumt.”* Elevene har ikke noen favoritter når det gjelder e-post eller Classfronter. De behersker begge formene. Elevene i Berlevåg lærte Classfronter i grunnskolen, så det har gått greit å bruke denne læringsplattformen i opplæringen dette skoleåret. I tillegg var Berlevåg skole den første skolen i Finnmark som gjennomførte digital eksamen på grunnskolenivå i fjor.

Den lokale veilederen sier at hun opplever datakompetansen og databruken varierende hos den enkelte elev. *”De er veldig god til å finne fram spill”*, sier hun. Hun forteller at elevene får til det meste av det de skal. Tekstbehandling kunne de jo fra før. Utfordringen har stort sett vært å systematisere, lage mapper og bruke Fronter, men alle har lært seg det etter hvert. En del utfordringer er det fortsatt i data- og nettbruk. Det hun misliker mest er Nettby og Blink. Det er nettsider der elever legger ut sine profiler, og det skaper en del bråk og støy når de er inne og leser om hverandre. Headset får ikke elevene bruke mer, det forårsaket for mye prat i opplæringen, men å lytte til musikk er ok, avslutter den lokale veilederen. Gjennom samtalen med elevene og veileder kan vi fastslå at bruk av PC og e-læring ikke byr på vesentlige problemer i opplæringen. I Berlevåg kommune er det to IT-ansvarlige som gir support til LOSA. Elever og veileder sier at de gjør en god jobb og er lett tilgjengelige om det skulle være behov for hjelp med det datatekniske, men som vi ser har veilederen tatt en del grep for å redusere unødvendig bruk av nettet. Og selv svarer hun på spørsmål om det har vært noen endringer i elevenes interesse for spill og annen unødvendig bruk av PC-en gjennom skoleåret: *”Det rare er jo at det er helt likt. Verken mer eller mindre. Æ synes ikke det, og så sitter dem der med dumme spill.”*

Både veileder og elever er stort sett fornøyde med kommunikasjonen via nettet. Når det gjelder bedriftsinstruktørene, er erfaringene annerledes. Den ene instruktøren har det meste av

kommunikasjon med fagansvarlig i Honningsvåg på telefon. Fagansvarlig sender e-post, spesielt oppgaver for elever, men videre samarbeid går på telefon. Instruktøren benytter ikke e-post som kommunikasjonskanal tilbake. Den andre instruktøren sier at han aldri har kontakt med elevene på nettet. ”*Dem sender aldri en mail og ber om min hjelp når de har teoriuke.*” For å illustrere dette forteller instruktøren at han har etterlyst hva de holder på med i teorien, slik at han kan ta den praktiske oppfølgingen på verkstedet. Han forteller at han har fått kun én melding fra skolen om en slik samkjøring av teori og praksis. Instruktørene har heller ikke hatt noen opplevelse av at elevene har fungert som bindeledd. Instruktørene har en opplevelse av at elevene ikke ser sammenhengen mellom teori og praksis. Han nevner blant annet et eksempel fra sveising. Han fikk melding fra lokal veileder om hva elevene hadde gjennomgått i yrkesteorien. Han tok dette videre opp med elevene da de kom på verkstedet, men instruktøren opplevde at elevene ikke forstod hva han snakket om. Han forteller: ”*Dem kunne ingenting fra teori – praksisen skulle jo æ vise dem, men dem hadde ingen formening om hva de skulle gjøre. Da stiller æ spørsmål. Har dem for dårlig undervisning? Er det elevene som ikke absorberer?*”

Når det gjelder kontakten til enkelte av faglærerne innen yrkesfag, er erfaringene at noe av det som kommer til praksisplassen og elevene er på et urealistisk nivå for elevene. Han understreker dette: ”*Vi har jo fått en del materiale fra TIP-lærerne i Lakselv, en del arbeidstegninger. Det var på et sånt nivå at æ skjønnte ikke hvorfor de hadde sendt det. Det var vanskelig.*”

Av dette kan vi oppsummere at det er et stort forbedringspotensial i det å få elevene til å se sammenhengen mellom teori og praksis i enkelte yrkesfag. Begge bedriftsinstruktørene sier at de har liten eller ingen kontakt med faglærerne på sine studieretninger – i forhold til å overføre teorien til praksis. På direkte spørsmål om de har kontakt med faglærerne, svarer en instruktør: ”*Nei, kun han Fossum. Han ringer innimellom og spør.*” Instruktørene sier at de savner å vite mer om hva de holder på med i yrkesfagene på skolen. Innholdet i aktivitetene på skolen og på praksisplassen kan på denne måten ikke utfylle hverandre. Det kan se ut som om de er løsrevet fra hverandre, og en kan stille spørsmål om hvordan elevene makter å knytte disse aktivitetene sammen. Makter elevene å se helheten i opplæringen, eller blir det en ren skoleaktivitet og en praksisaktivitet? Om denne mangelen på samkjøring og helhetlig opplæring er mer påfallende i LOSA enn i ordinær skole, skal vi ikke si noe om her, men presentere det som en av utfordringene LOSA-aktørene står overfor. I tillegg ser vi at

utvekslingen via nettet ikke fungerer tilfredsstillende for instruktørene med tanke på å bruke nettet effektivt for å samordne teori og praksis.

6.5 Elever med særskilte opplæringsbehov

På LOSA-tilbudet i Berlevåg er det fem elever som har fått særskilt inntak i inneværende skoleår. Tre av elevene har diagnosen dysleksi, der tilleggsvanske er konsentrasjonsproblemer. To elever er klassifisert til å ha henholdsvis "ADHD"- og "ADD"-diagnoser. Også her kan det være spørsmål om andre spesifikke vansker, i matematikk og/eller lese- og skrivevansker. Totalt er elevene tildelt særskilt ressurs på 15-20 timer fordelt på de fem elevene. Alle elevene har enkeltvedtak, og dermed er det laget individuell opplæringsplan (IOP). I forbindelse med hjelpebehovene til disse elevene har klassen en ekstra lærer og en assistent. Grunnskolens skolerådgiver er lærer, og har spesialundervisning i forhold til lesing og skriving. Assistentens rolle er mer uklar. Den lokale veilederen gir særskilt oppfølging i matematikk på timebasis. Tilbudet om særskilt tilrettelagt opplæring gis innenfor klassen, som individuell oppfølging. Det er ikke fast organiserte smågruppetiltak. Det hender det gis gruppetilbud, men da på bakgrunn av at klassen er støyende og det er behov for mer ro omkring opplæringen. Veileder sier at alle de øvrige elevene er fullstendig klar over at noen trenger spesialundervisning: *"Disse har jo gått i samme klasse hele tiden, så det gjøres ingen ting det. Det gjør dem ingen ting – det virker ikke sånn."*

Den kommunale PP-tjenesten er ikke koblet opp mot elevene på LOSA i Berlevåg. Det er den fylkeskommunale PP-tjenesten ved Honningsvåg videregående skole som har ansvaret for rådgivning, oppfølging og iverksetting av spesialundervisning for disse elevene. *"Æ har ikke hatt noe med den lokale PP-tjenesten å gjøre, har kun hatt med Honningsvåg å gjøre. Det er jo det at det er tungvint, da, det kunne vært en fordel og hatt lokalt, for det er nærmere"*, forteller lokal veileder. En elev sier at det kunne vært bra med hjelp i matematikk. Han kunne ønske at det ble gitt: *"Æ hadde ekstra hjelp på grunnskolen. Sånn midlertidig. Æ har ikke noen papirer på det at æ treng hjelp. Det er litt dumt."* Samme elev forteller også at det ordinære matematikktilbudet er lite tilfredsstillende for ham, det er på grunn av tekniske utfordringer via lyd/bilde.

En annen av elevene vi intervjuet hadde fått tildelt særskilt ressurs. Eleven får særskilt hjelp i matematikk, og den gis av lokal veileder, som har ekstra ressurs for dette tiltaket. På spørsmål

om eleven vet om tildelingen av ekstraressurs, svarer hun: *"Ja, det sto på et papir æ fikk før æ begynte, at æ skulle ha fem timer mer i norsk, fem timer mer i engelsk og fem timer mer i matematikk. Æ veit æ skal ha ekstra timer, men æ veit ikke kæm som skal ha dem."* På spørsmål om foresatte har oversikten, svarer eleven: *"Nei, men ho mamma bruker å spørre, eller sånn i begynnelsen spurte ho om hvordan det gikk, og om æ fikk den hjelpa (...). Ikke spør mæ; æ hakke peiling. Æ er ikke så veldig obs på hvordan det skal være og sånn her!"* Når vi senere i intervjuet kommer inn på samarbeidet skolen og hjemmet, svarer eleven: *"Ho PP-dama fra Honningsvåg var her. Ho mamma ringte ho først, og så ringte ho ofte til mamma og spurte hvordan det gikk, og når ho var her, spurte ho mæ hvordan det gikk og hva æ syntes og sånn der."* Hvordan systematikken er innenfor spesialundervisningstilbudet synes å være noe uklart. Hvorvidt det tas etter behov, eller om det drives strukturert oppfølging av elever med særskilte behov, er det vanskelig å finne ut av. Flere av elevene er tatt inn på særskilt grunnlag med diagnose "konsentrasjonsproblemer" og/eller klassifisert med "ADHD" eller "ADD". På den bakgrunn er det trolig nødvendig å tilrettelegge med tanke på forutsigbarhet for elevene i opplæringen, og strukturerte opplæringstiltak. Ut fra det elevene sier, kan vi se at de sjøl ikke har oversikt over eget hjelpebehov og retten til spesialundervisning: *"Ja, helt ærlig så vet æ det ikke. Æ har ADHD, og så har æ konsentrasjonsvansker."*

Det er heller ikke klart for elevene hvordan og av hvem de skal få spesialundervisningen. En annen elev forteller: *"Æ vet ikke egentlig hvem det er som skal hjelpe mæ ekstra! Æ har ikke peiling når æ skal være helt ærlig! Æ veit at æ skal ha ekstra timer, men æ veit ikke kæm som skal ha dem! Det er greit sånn som det er nå; æ får hjelp, men vet ikke kæm som skal ha det."* Det kan se ut som om hjelp gis sporadisk og ikke er en systematisk tilrettelegging av opplæringen etter en fast plan. Eleven forteller: *"Ja, eller æ vet ikke om æ skal si ja, sånn egentlig. I matte så skal æ ha sånn mer spesiell hjelp – så ho Helene jobba jo i fjor og året der før, så ho bruker å hjelpe meg nå også. Så ho sier at nå, (elevens navn), nå skal vi jobbe med matematikken. Så da setter æ alt annet vekk, og så setter vi oss ved et annet bord og så jobber vi med matten til vi er ferdig med matten."*

Tilpasset opplæring er en rett alle elevene har ifølge Opplæringsloven og rettigheten er videre konkretisert i Prinsipper for opplæringen som del av Kunnskapsløftet. Opplæringen skal gis ut fra elevenes evner og forutsetninger. Det kan by på store utfordringer for de ulike faglærerne når de skal ta hensyn til dette i sine sendinger. En elev som selv ikke har behov for særskilt

tilrettelagt opplæring, forteller: *”Vi får like oppgaver alle sammen. Vet ikke om lærerne vet hva vi kan. Det æ la merke til – en elev her har store lese- og skrivevansker – æ tok det opp med en lærer her – og det var ikke tatt opp med henne at han hadde de vanskene, og hun kjeftet på han, så æ sa at han har faktisk de vanskene. Det var æ som tok det opp med henne – ja, æ har vel tatt dette morsansvaret her i klassen får man si (...) Æ synes det er viktig, for det går jo ut over den eleven som ikke får det til fordi han ikke kan. Så æ var overrasket over at ikke det var sjekket, at det ikke var rapportert. Så sånne ting, dysleksi, det skal jo være rapportert.”*

Det kan se ut for at det ikke har vært vektlagt nok å utveksle elevinformasjon mellom de ulike samarbeidspartnere i opplæringen i kommunen. Som kjent er det ofte en avveining om hva som skal formidles av elevopplysninger. Noen ønsker at elevene skal få nye muligheter ved overganger, mens andre mener at det er forebyggende at nye miljøer kjenner til elevenes vansker i opplæringen. Den lokale veilederen valgte å ikke formidle noen elevopplysninger til bedriftene ved skolestart. Det er den lokale veilederen som skal gi generell informasjon til bedriftene. For mer spesiell elevinformasjon, eksempelvis elever med særskilte opplæringsbehov, så er det PPT som skal ta seg av den formidlingen, forteller veileder. Når vi tar opp med bedriftsinstruktørene om de kjenner til om deres elever har noen vansker i opplæringen, svarer en av instruktørene: *”Ja, de har vel noe – ikke lesing og skriving – det er heller at de er litt for hyper. Her på bedriften er det jo mange farlige maskiner hvis man ikke er forsiktig med dem. Masse skarpe gjenstander, masse ting det går an å skade seg på. Og av og til springer de og raser nede på verkstedet, og da må æ ta dem i nakken og si at det her må dere ikke gjøre, dere kan skade dere! Dem er litt turbo av og til.”* Den lokale veilederen sier videre: *”Da det ble etterlyst for noen av elevene, da tok æ kontakt. Men det var rett og slett fordi æ var usikker på hvor mye æ kan fortelle.”*

Av de fem elevene som fikk inntak på særskilt grunnlag med enkeltvedtak og IOP, er det én elev som fikk en tilpasset arbeidsplass. Det ble gjort i samarbeid med studieansvarlig. Det ble imidlertid ikke formidlet til arbeidsplassen at eleven var plassert der, og erfaringen er at det har vært et godt valg som ble gjort på vegne av eleven.

Avslutningsvis i dette kapitlet kan det påpekes at individuell opplæringsplan (IOP) er laget av lokal veileder og studieansvarlig på Honningsvåg videregående skole. Denne er imidlertid ikke videreformidlet til bedriftene. Heller ikke eleven som vi intervjuet visste om planen

(IOP), som er laget for at hun skal lykkes bedre i opplæringen. Det er usikkert om foreldrene og elevene er med i utarbeidelsen av planen, slik Opplæringsloven tilsier.

Brukermedvirkningen kan ofte være vanskelig å ivareta, spesielt der eleven selv er en viktig samarbeidspartner som skal være med på å ta valg for videre utdanning fram mot voksenliv. Da vi spurte lokal veileder om dette, svarte hun slik: *"Moterskolen kan ikke sende IOP-en, men æ vil få beskjed om at æ har elever på særskilt."* Overføringer av opplysninger som vises i elevenes individuelle opplæringsplaner innhentet skolen direkte fra grunnskolen via samtaler med lærerne der. Denne formen for informasjonsutveksling syntes å være å foretrekke i Berlevåg. Skolen kan dermed være tidligere forberedt på at elevene har ulike vansker i opplærings situasjonen og planlegge opplæringstilbudet sitt i forhold til det. Vi ser at bedriftene ikke er med på å lage planene. Ei heller har de innsikt i hvordan det er tenkt at pedagogisk tilrettelegging kan gi elevene et bedre utbytte av praksisopplæringen og de spesifikke opplæringsmål som er satt for den enkelte elev, og heller ikke hvordan de kan nås i praktisk arbeid.

6.6 Samarbeidet i LOSA-opplæringen

Samarbeidet i et tiltak vil være av sentral betydning for hvorvidt prosjektet lykkes eller mislykkes. LOSA er intet unntak, og vi har valgt å spørre hvordan samarbeidet fungerer i de ulike kommunene. LOSA har mange parter som skal samspille, og ikke minst består LOSA av flere nivåer i organiseringen av opplæringstilbudet. Når vi spør den lokale veilederen om hvem som er hennes viktigste samarbeidspartnere, bekrefter hun at innenfor LOSA er det mange nivåer, det kommer an på hvilket nivå vi snakker om. Moderskolen er en viktig samarbeidspartner, spesielt de to prosjektlederne som sitter der sammen med PPT. Bedriftene er også veldig viktige, sier hun, spesielt på bakgrunn av at det for mange av LOSA-elevne handler om opplæring til et yrke. Også kommunekontakten er viktig; de er vertskapet for hele opplegget: *"Æ synes det er Sylvia som fungerer som den her kommunekontakten, som tar seg av spesialundervisningen og som er skolerådgiver og som kan ganske mye om videregående skole."* Samarbeidet med allmennlærerne og yrkesfaglærerne varierer. Opplevelsen er at veilederen på skolen tilpasser det fagtilbudet som er planlagt av lærerne i de ulike fagene. *"De planlegger alt av timer og sånn. Og i den grad noe skal tilpasses elever, tar æ mæ av den delen etter å ha sett ukeplanen."* Videre sier den lokale veilederen: *"Det er faglærerne som skal gjennomføre planleggingen, æ er ikke*

faglærer. Ikke i noen fag, og den delen er veldig klar.” I samarbeidet mellom studieledere, faglærere og lokal veileder er det klart at det er den lokale veilederen som får beskjed om ulike sider ved opplæringen, som tilrettelegger og ser til at elevene får organisert sine innleveringer når tiden er inne for det. Veilederen er også den som ofte gir meldinger tilbake til faglærerne på vegne av elevene.

Samarbeidet mellom skole og bedrift er av vesentlig betydning for å kunne gi et helhetlig tilbud innenfor yrkesfaglig utdanning. Det kommer fram i møtet med de ulike partene i tiltaket at det er en del frustrasjon omkring ansvar og samarbeid. Som veileder sier: *”Ja, det kommer vel fra flere hold enn bare instruktørene. Æ føle litt frustrasjon sjøl. Æ har ikke vært helt sikker på hva det egentlig er som skal gjøres.”* Det er også ulikt hvorvidt bedriftene får til gode tilbud for elevene. Noen av instruktørene får det godt til, ja meget godt, mens andre opplever at deres tilbud ikke er tilfredsstillende. En slik forskjell beror kanskje på at samarbeidspartnerne til bedriftene opptrer forskjellig, spesielt yrkesfaglærerne i sin kommunikasjon med sine opplæringsbedrifter. Oppfølging, kontakt og samarbeid mellom studieansvarlige, lærere og bedriftsinstruktørene synes å ha et forbedringspotensial. En av bedriftsinstruktørene forteller at de ikke har noen kontakt med skolen eller med de ulike faglærerne. Det er studielederen hun beskriver å ha sporadisk kontakt med. Hun sier blant annet at hun skal sette karakterer, og det synes hun er vanskelig: *”Det er ikke rett at vi skal det. Vi er ikke kompetente. Men det står i kriteriene i den samarbeidsavtalen, masse forskjellige kriterier. Det er vanskelig”,* sier instruktøren. Den andre bedriftsinstruktøren opplever det med karaktersetting enklere: *”Nei, det er jo en grei måte å gjøre det på. Æ taste det bare inn, så sånn sett er det lettvinnt.”* Når vi spør om karaktersettingen er rettferdig overfor eleven når de ikke samarbeider om karaktersettingen, svarer instruktøren: *”Æ vet ikke hvordan de bruker det. Æ vet ikke hvordan de på Lakselv skole bruker det æ sender.”*

Vi har tidligere i rapporten fra LOSA i Berlevåg sagt noe om skolen, lokal veileder og bedriftsinstruktørene og deres kontakt. Når vi ser på kontakten mellom lærerne på moderskolen og bedriftsinstruktørene, er fravær av kontakt enda mer synlig i gjennomføringen av opplæringen. En av bedriftsinstruktørene sier at de får e-post, og de ringer noen ganger for å spørre eller informere om praktiske ting. *”Nei, den kommunikasjonen kunne vært mye bedre”,* sier instruktøren. Han er svært opptatt av dette samarbeidet og den kontakten som bør være tilstede både lokalt og i forhold til lærerne på Honningsvåg videregående skole. Videre er han opptatt av at foreldrene må på banen. De må inviteres til

samarbeid omkring sine ungdommer, og de må alle sammen ta ansvar for at elevene veiledes og motiveres til å ta valg innenfor utdanningen sin. Elevene må ansvarliggjøres i forhold til de valgene de gjør, sier instruktøren. Det er her bedriftsinstruktøren ser et klart forbedringspotensial i lokal sammenheng. Foreldrene må aktiviseres og besøke bedriftene, snakke med de som lærer opp ungdommene deres og se på hva de sammen skal forberede ungdommen til. Organiserte samarbeidsmøter bør være hyppige om høsten, ved skolestart. På den måten kan alle få utveksle nødvendig informasjon for det nye skoleåret. Videre møter bør også avtales, men i tillegg bør det være mulig å ha kontakt etter behov. Det er ønsket fra bedriftsinstruktøren.

Når vi så kommer inn på hvem som skal koordinere dette samarbeidet, er svaret klart: *”Det er skolens ansvar. Det må være vi lokalt som tar ansvaret, dem i Lakselv/Honningsvåg kan ikke bidra med noe i en sånn sammenheng. Det må være vi som har elevene rundt oss. Det er vi som må organisere. Skolen og lærerne her.”* Årsaken til det manglende samarbeidet kommer fram når vi snakker om skolens prioriteringer. Bedriftsinstruktøren opplever at de på skolen har så stor arbeidsbelastning at de ikke har tid til å organisere samarbeidet. Han sier: *”De kanskje ikke prioriterer dette arbeidet, og det er jo veldig mange elever her.”*

Før vi avslutningsvis skal se på hvordan elevene opplever samarbeidet mellom aktørene i LOSA i Berlevåg, kan vi konstatere at bedriftsinstruktørene utelukkende ser på at det er LOSA lokalt og deres ansatte som skal ivareta all koordinering og samarbeid. Rollene er ikke avklart, noe både den lokale veileder og bedriftsinstruktørene formidler gjennom sine samtaler med oss. I tillegg gir instruktørene til kjenne at moderskolen er for langt borte, de kan ikke ansvarliggjøres, samtidig som det er løse tråder også i dette nettverket. *”Limet”* i LOSA lokalt synes svakt. En instruktør sier det slik: *”Ja, og man har jo tatt på seg et ansvar, og man kan jo ikke gjennomføre LOSA uten det lokale næringslivet. Det ville være håpløst. Skolen må sette inn støtet for bedring av koordinering og samarbeid med bedriftene.”*

I evalueringen var vi også interessert i å høre fra elevene hvordan de opplever samarbeidet innenfor LOSA. På spørsmål om de opplever at lærerne samarbeider, svarer en elev: *”Ja, egentlig så har æ det. Dæm jobbe jo i samme prosjekt og sånn, så dæm bør jo det. Dæm har jo kommunikasjon, så æ trur dæm samarbeide.”* Elever opplever ofte manglende samarbeid når lærere ikke samkjører arbeidsmengde og prøver. En av elevene forteller at de i begynnelsen av skoleåret opplevde at flere innleveringer og prøver ble lagt til samme dager

og uker. Det ble så frustrerende at eleven selv tok ”kontakt med ho Edna i Honningsvåg – og det har blitt en endring etter jul. Æ var litt sur for at det ikke var som det sto, men det har skjedd forbedring. Det var jo nytt for alle, så. Det er noen nye lærere i år. Tror ikke alle visste hvordan de skulle begynne å gripe tak i det her, så, men nå har vi jo fått en del erfaring med det her, så. Vi har jo vært prøvekaniner.” Videre har elevene opplevd at samarbeidet fungerte da det var uenighet i karaktersetting. Da har elever og lærere møttes i studio og fått ordnet opp i uoverensstemmelsene.

Organisering av gruppearbeid innad i klassen og mellom ulike klasser i LOSA er også en del av samarbeidet. Her forteller elevene at dette ikke skjer. De har aldri vært koblet opp for felles arbeid i fagene med andre elever. Heller ikke fronterdokumenter med felles tilgang bruker elevene. Den erfaringen de har med gruppearbeid har vært under samlingene i Honningsvåg. Men da oppfattet de det mer som en sosial organisering for å bli bedre kjent og for å skape mer samhørighet skolene imellom. Elevene sier at de opplevde det som svært positivt, og det har resultert i at de føler seg mer vel på fellessendingene.

Det elevene oppfatter som samarbeid kan være forskjellig fra det lærere mener at samarbeid er. Flere av elevene fortalte at de sitter sammen i klassene og jobber, men ikke alltid med samme fag eller tema innenfor faget. Dette organiserer de selv, og våre observasjoner under besøket viste at elevene hadde stor frihet til denne formen for samarbeid, og de utnyttet den. Når vi ser de mulighetene som ligger i at elevene kan jobbe på tvers i fag, og via lyd/bilde, kunne det ha vært utnyttet i større grad. Læring gjennom samhandling og kommunikasjon kunne vært bedre utnyttet. En elev sier: ”Æ jobber med mitt, og dem jobber med sitt. Aldri sånn at vi sier at nå går vi sammen og jobber med det. Nei, sånn har vi aldri gjort. Ja, det kunne vært all right. Ja, det kunne det absolutt.”

6.7 Hvordan aktørene opplever LOSA

Generelt er det gode og positive tilbakemeldinger fra alle partene i Berlevåg om viktigheten og tilfredsheten omkring LOSA-tilbudet. Både de som er elever, de som tilrettelegger og bedriftene tilkjenner at det er masse positivt med et slikt videregående tilbud på hjemplassen. Elevene trekker fram det økonomiske og den oppfølgingen de får fra foreldrene sine til å komme seg på skolen hver dag. Alle elevene er imidlertid innstilt på å reise til en ordinær videregående skole fra høsten. En av elevene har hatt skoleavbrudd forrige år. Eleven sier at det kan bli rart å komme tilbake til tavleundervisning og ordinære klasserom etter å ha

hatt så stort individuelt rom i opplæringen dette skoleåret. Eleven reiste til Kirkenes i fjor, men sier selv: *"Ja, det var ikke noe lurt – var fattig hele tiden – konstant."* I tillegg til økonomi og et ekstra år med oppfølging hjemmefra, sier en av elevene at det å få ha praksis har vært fint. *"Vi har fått vært i praksis. Hadde æ vært i Kirkenes, hadde æ ikke fått vært i praksis i det hele tatt."* To av elevene sier at de tror de hadde vært drop outs om de hadde reist hjemmefra allerede i år. En av dem sier: *"Hadde æ flytta til Vadsø, hadde æ sikkert droppa ut før jul. Sikkert."* En av de andre elevene uttrykte seg slik om hvordan hun hadde opplevd å være et ekstra skoleår hjemme: *"Hadde æ reist, så hadde æ nok kommet meg på skolen, men æ hadde fått skyld på stipendet og måttet betalt det tilbake. Æ hadde sikkert strøket i alle fag. Her vekker mamma meg og sier æ må komme meg opp! Nei, ho er flink til å få mæ opp og få mæ på skolen!"* Kun en av elevene mener at ordinær videregående hadde vært bedre for henne. Eleven opplever at lærerne ikke kjenner til nivået den enkelte elev ligger på, og at hun på ordinært tilbud bedre kunne fått vist sin bredde i aktiviteter og kvaliteter som hun besitter. Eleven opplever at det gjennom de stadige innleveringene og prøvene som forventes gjennomført, lett blir *"fort og greit i stedet for langt og godt"*. Som hun sier: *"Æ føle at æ hadde fungert mye bedre i en ordinær klasse."*

Bedriftsinstruktørene har to hovedgrunner for sin tilfredshet med LOSA-tilbudet. For det første er det positivt for ungdomsmiljøet i kommunen, for det andre gir LOSA mulighet til å rekruttere fagfolk til lokalmiljøet. Før LOSA ble etablert i kommunen, betydde det at 15-åringene reiste for å ta utdanning, og ungdomsgruppa mellom 16 og 20 år var fraværende i kommunen. Det at de har fått LOSA har også ringvirkninger for rekruttering og trivsel for eventuelle lærlinger som kommer til plassen for å ha sin læretid, forteller en av instruktørene. Ungdom i den nevnte aldersgruppa *"gjør at plassen får et bra miljø. Det blir aktiviteter. Fotball og ungdomsklubb, og det er veldig positivt."* Det instruktøren sier er av fundamental betydning for de små samfunnene på kysten, og gjennom sin velvilje til å ta ungdommen inn på praksisplass, blir det flere gevinster. Ungdommen blir knyttet til plassen på en annen måte enn at det kun er et godt sted å vokse opp. Berlevåg trenger faglært arbeidskraft, og det er vanskelig å rekruttere, sier de videre. En instruktør sier det slik: *"Æ tenke jo sånn her, æ håpe jo å få noen inn her som kunne jobbe her. Det har æ fått. Nu er det jo ei som skal begynne aleina her på jobb."*

Ved å opprette LOSA-tilbudet, og med de forpliktelsene som Finnmark fylkeskommune og moderskolen har tillagt kommunene med å stille lokaler til disposisjon, skaffe praksisplasser,

Bedriftsinstruktørene etterlyser mye bedre kommunikasjon i LOSA-opplæringen for framtiden, mellom eleven, foreldrene, skolen og lærerne, og bedriftenes videre samarbeid. Selv om de opplever elevene som umodne ved starten i videregående, mener de at elevene har et fint *"modningsår"* på hjemlplassen gjennom dette året. Det må ikke bli et år med nederlag selv om de ikke fungerer optimalt på arbeidsplassene sine. Elevene har støttespillere i hjemmene, slik at de ikke gir opp. Som en instruktør uttrykker det: *"Et modningsår for de her guttene. Fra en tufset guttunge til en halv voksen mann på et år. Æ tror dem har det bra med å være i lokalsamfunnet."* Dette ekstra året i trygge, kjente omgivelser vil det sannsynligvis være flere som kommer til å trenge, og framtiden for LOSA avhenger av at det rekrutteres elever. Selv om de to bedriftene vi besøkte får kun én elev på praksis neste skoleår, og instruktørene sier det er synd, så er det andre arbeidsplasser som tar inn eventuelle praksiselever. Erfaringene er positive, og med justeringer i samarbeidet vil LOSA og deres ledere finne relevante praksisplasser i kommunen.

Hva sier så elevene om LOSA og framtiden? Elevene i Berlevåg opplevde skolestarten og første del av skoleåret som uorganisert. Delvis skyldes det rammene rundt opplæringsstedet, men også egne forutsetninger for å ta mye ansvar for egen opplæring i et friere opplæringstilbud. En av elevene forteller dette: *"Hadde det ikke vært så mange frustrasjoner med det praktiske, så, hadde det vært som i dag, så tror æ det hadde gått bra – helt supert."* Eleven sier videre at moderskolen i Honningsvåg må ha tettere oppfølging omkring hvordan elevene har det i skolehverdagen – med alle de praktiske og tekniske oppleggene. Meldingen er klar: *"Høsten var dårlig, men våren har vært god."* En av de andre elevene sier etter et år hjemme på LOSA og nå på flyttefot til ordinært tilbud: *"Æ glæde mæ ikke, men en gang må man jo gjøre det."* Utsagnet bærer i seg at dette har vært et bra tilbud for denne eleven, og kanskje tilbudet på hjemlplassen har forebyggende effekt på frafallet i de videregående skolene i Finnmark.

Kap. 7 Oppsummeringer av feltarbeidet og LOSA- evalueringen

Etter feltarbeidet ved moderskolen i LOSA og i de tre kommunene har vi fått innblikk i et engasjert lærerkorps, gode lokale veiledere og en kyndig ledelse som har klare visjoner om den utdanningen de er del av. Både elever, lærere, PP-rådgiver, LOSA-administrasjonen og skolens ledelse er samstemte i mange av de problemstillinger vi har reist og som vi har presentert ovenfor. Det er påfallende enighet ute i kommunene også om at LOSA både er et viktig utdanningsalternativ og et godt tilbud, men LOSA passer kanskje ikke for alle. Selv om vi har tatt for oss et spredt utvalg av kommuner, fant vi påfallende lite sprik i synspunktene kommunene imellom, og det er mange av de samme problemer og utfordringer som reises både fra moderskolen, fra kommunene og bedriftene. Vi vil oppsummere dette feltarbeidet ved å sette opp noen punkter for videre diskusjon.

Det første punktet handler om ledelse av LOSA. Som et prosjekt med to års varighet fram til nå, kan det være god rutine å la en egen prosjektadministrasjon lede LOSA. Nå når LOSA skal inn i ordinær drift på Nordkapp Videregående, bør det etter vår vurdering, både det formelle og det reelle lederansvaret føres tilbake til skolens ordinære ledelse. Vi vurderer at vi fant en noe uklar ledelsesmodell, der LOSA-administrasjon/avdelingsleder handlet på vide fullmakter fra rektor. Det er avdelingslederen som er mest synlig i media og uttaler seg om LOSA, i de fleste oppslag i noe unyanserte ordelag om "*0 frafall*", og dermed vellykkethet⁵. Når LOSA blir en del av daglig drift fra høsten 2007, bør rektor være den som uttaler seg i media og den som fronter opplæring og samlinger som foregår inne på moderskolen. Det betyr ikke at vi mener at rektor skal drive fram LOSA alene. Rektor kan gi fullmakter til den rektor bemyndiger, men vis-à-vis eksterne instanser og samarbeidspartene som departement, utdanningsdirektorat, fylket, kommuner, høyskoler og universitet, bør rektor representere LOSA utad.

Det andre området handler om LOSA som utdanningsmodell. Både skolens ledelse, LOSA-administrasjonen og lærere er enige om at LOSA er en utdanningsmodell som er kommet for

⁵ Vi har kun sjekket oppslag i lokale media i Finnmark. Slik vi refererte til i Evalueringsrapport I (Germeten & Solheim, 2007), har disse oppslagene kun hatt fokus på LOSA som en suksess, og dette kan være et godt "salgsobjekt" for LOSA. Vi må likevel ta forbehold om hva journalister fokuserer på i forhold til hva som er sagt til media.

å bli. Målsettingene om å la elever i Finnmark bo hjemme et år lenger, og på den måten hindre elever å ta ulike former for *bortvalg* (Markussen m.fl. 2006) er bare en side av LOSA-modellen. Andre sider handler om å gi et tilpasset opplæringstilbud som innholdsmessig vil være et bedre alternativ for flere grupper av elever enn de elevene som tas inn på særskilte vilkår og må ha spesialundervisning. Det individbaserte opplegget med arbeid i relativt små grupper av elever er det mange elever som vil kunne profittere på. Det siste argumentet handler om at LOSA som nettbasert utdanning innenfor studiespesialiserende program gir store utbredelsesmuligheter for de elevene som er klassifisert som ”faglig sterke” og som ønsker å lese til videregående opplæring på egen hånd. For denne delen av LOSA kan det rett og slett handle om å legge opp til et studieløp som mange kan delta i, enten de er innskrevet på Nordkapp videregående som stasjonære elever eller i LOSA.

Det tredje punktet handler om at LOSA-opplæringen er krevende. Dette innebærer ikke nødvendigvis at dette er en svakhet med opplæringsmodellen, snarere at det finnes et forbedringspotensial i selve pedagogikken. En lærer uttalte at det å arbeide med de teoretiske fagene kreves stor selvdisciplin fra elevenes side, og det er åpenbart at det har ikke alle elever, heller ikke i LOSA. Derfor kan det se ut til at målgruppen polariseres. LOSA passer godt for elever som har stor grad av selvstendighet og som vil arbeide med selvstudier. Dette gir muligheter for fleksibilitet både i forhold til tid og rom. Den andre gruppen LOSA viser seg å være et godt tilbud til er elever som trenger ekstra hjelp og støtte. I LOSA kan kommuner ha mulighet til å planlegge et treårig utdanningsløp for elever med særskilte opplæringsbehov, et løp som kan strekke seg opp til fem år, men som forblir et lokalt ansvar og gjennomført lokalt. I samarbeid med moderskolen i Honningsvåg har ansvarsgrupper lokalt mulighet til å skreddersy en opplæring i samarbeid med arbeidslivet som vil kunne gjøre det mulig at elever kommer rett ut i jobb når opplæringen er avsluttet. Gjennom planleggingen av et slikt helhetlig løp, vil også *realkompetansen* til eleven kunne bli bedre dokumentert gjennom logg, mapper, attester og opplæringsark (IP) knyttet til kompetansemål i Kunnskapsløftet.

Et neste område handler om at faglærerne i LOSA må bli mer samkjørte, ta mer hensyn til elevenes arbeidsbelastning og bli mer koordinerte i planer og opplegg. I denne evalueringen er det kommet en ganske enstemmig røst fra elevene om at det ikke finnes en samlet oversikt over oppgaver og innleveringer elevene skal gjøre. Dermed blir det vanskelig for elevene å planlegge langsiktig. Det finnes også elever som ikke finner ut av alle beskjedene som er gitt gjennom flere kanaler, på e-post, i Classfrontier eller på telefon. Som også lærerne forteller, er

det lagt mer vekt på skriftlig arbeid i LOSA enn i stasjonær opplæring ut fra perspektivet om oversikt og kontroll. Dette kan være kortsvarsoppgaver, test-deg-selv-oppgaver, store eller små utredninger eller essays. Det kan være flere slike oppgaver i ulike fag hver uke, og elevene arbeider mye fra oppgave til oppgave. Det er her utfordringene rent pedagogisk ligger, oppfatter vi. Det første punktet handler om at elevene bør få en felles plan for et helt eller halvt semester med oversikt over alle skriftlige innleveringer med dato for innlevering. Det neste punktet handler om hvordan opplæringen kan gjøres mer utfordrende for elevene når det skal skje på data og med en skriftlig innlevering som kontroll. Vi ser her muligheter til å vektlegge flere gruppeoppgaver og prosjektarbeid. For det første vil gruppearbeid oppfordre elever til å arbeide sammen og å diskutere både innhold og form i et produkt. Gjennom Classfronter er det muligheter til å skape slike felles rom med oversikt over alle fags innleveringer, der oppgavens form også kan variere. En del av slike oppgaver kan være at elever gir respons på hverandres tekster og på fellestekster, og gjennom det diskutere og utvikle kriterier for medelev-respons. Å bruke prosjektarbeid med flere involverte fra ulike kommuner, vil gi muligheter for elevene til å opparbeide kunnskap om forskningstilknnyttede arbeidsformer. Videre vil det også kunne knytte innholdet i bedriftsopplæringen nærmere det faglige innholdet formulert i Kunnskapsløftet.

Det er et av fagene elevene har i LOSA som skiller seg ut opplæringsmessig, og det er faget kroppsøving. Dette faget, som er et felles, gjennomgående fag for alle elever uavhengig av utdanningsprogram og studieretninger, organiseres lokalt og iverksettes lokalt. Det vil si at det er noen lærere som allerede underviser i kroppsøving i kommunen også organiserer opplæringen for LOSA-elevene på Vg1. For eksempel i Loppa kommune der vi fikk vite at kroppsøving undervises etter læreplan for grunnskolen. Om dette er tilfelle, er det ikke akseptabelt, da faget på Vg1-nivå inneholder flere og andre delområder enn i grunnskolen. Faget kroppsøving består av tre hovedområder i videregående opplæring: 1) Idrett og dans, 2) Friluftsliv, og 3) Trening og livsstil. Faget har 56 timer gjennomgående i de årene elevene har opplæring på videregående. Det vi stiller som spørsmål her, handler om faget blir tilstrekkelig variert og differensiert når det organiseres lokalt og ikke som del av fagopplæring gitt av moderskolen? Vi er her inne på flere forhold: For det første, kan det, ut fra hva elevene forteller, se ut til at faget nokså ensidig fokuserer på egentrening, ballspill og friluftsliv/turer. Er også dans og bevegelseslek og skapende idrettsaktiviteter vektlagt like mye? Alle skolefag skal tenke at de grunnleggende ferdigheter skal realiseres gjennom faget, både det å uttrykke seg muntlig, kunne skrive, lese, regne og så videre. Vi hørte fra en elev at *”teorien var vi*

ferdig med til jul”, og gjennom det vurderer vi at faget kroppsøving kanskje ikke realiserer de hovedmålene som faget har på videregående, for eksempel målet om at faget også skal lære elevene *”helsefremjande aktivitet og arbeide ergometrisk rett, ...”* (UFD, 2005:135). To av kompetansemålene på Vg1 handler om 1) Elevene skal kunne *”gjere greie for og praktisere førebygging av og førstehjelp ved idrettskadar”* og 2) *”forklare, demonstrere og bruke gode arbeidsteknikkar og -stillingar.”* Her har LOSA en fin anledning til å knytte et allmennfag til praksisopplæringen, det vil si ”yrkesgjøre” faget kroppsøving. Kroppøvlingslærer kan gi oppgaver som elevene jobber med i praksisopplæringen og utfører i samarbeid med bedriftsinstruktøren. Det vil også være mulig å samkjøre deler av HMS-undervisningen for elever som er på flere praksisplasser i løpet av året. Her ligger det ubrukte muligheter i LOSA som lokalt organiseres i samarbeid med arbeidslivet. Flere av kompetansemålene innenfor faget kunne kanskje flyttes til arbeidsplassen i stedet for å organiseres som tradisjonelle gymtimer? Ulike arbeidsplasser ville være godt egnet til å ha ansvar for sikkerhet, livsstil, ergometri og bevegelseslære. Vi ser muligheter på det lokale sykehjemmet så vel som på slippet.

Et neste område handler om LOSA-pedagogikken og -teknikken. Det tekniske utstyret vil alltid være et kritisk punkt i en utdanning som LOSA. Vi har fått vite av ledelsen ved moderskolen at det er kommunene som skaffer til veie elevenes datautstyr, som gjelder PC, skriver, telefon, lyd/bilde-studio, webkamera og lignende. Alt dette utstyret skal kunne brukes, og det skal fungere godt rent teknisk, og vi vet at teknisk utstyr fort blir umoderne, og det koster mange penger å skaffe nytt. Derfor må det være stor interesse og vilje til stede i kommunene om LOSA-elevene blir flere og utstyrsteknikken akselererer. Det er kostbart å være en teknisk oppdatert LOSA-elev, men disse omkostningene og investeringene bør hele tiden vurderes opp mot hva det koster å ha en ungdom gående på hjemstedet uten jobb og utdanning. Det er altså snakk om en investering i dag, for framtiden. Når det gjelder elevens opplæring, er det kanskje ikke alle emner og tema som egner seg til å presentere som datastøttet læring eller gjennom lyd/bilde-sendinger? Vi har sett eksempler på hvordan elever har problemer med å få med seg lyd/bilde-opplæring der læreren går fram og tilbake og skriver på tavla inne i studio. Vi har også sett hvor vanskelig elevene har for å få med seg for eksempel teknisk tegning via nettet eller på skjerm. Vi tror at LOSA i framtiden bør jobbe videre med å videreutvikle og vurdere den digitale pedagogikkens muligheter og begrensninger. Kanskje det er noen grunnleggende ferdigheter elevene må lære seg ved et intensivkurs, der de samles fysisk for å gjennomgå et tema? Dette gjelder også de

grunnleggende ferdigheter som elevene må ha med seg når de skal ut i praksisopplæring. Vi har tro på en kombinasjon av hyppigere møter mellom elevene, for eksempel rett før/etter en ferie, og det at faglærerne på moderskolen kommer mer ut og følger opp elevene lokalt.

Det neste punktet i oppsummeringen handler om relasjonen mellom de arbeidsoppgaver som en instruktør i en bedrift/virksomhet/institusjon utfører i sitt daglige arbeid, og de oppgaver vedkommende blir satt til når elever i LOSA skal ha praksisopplæring. Instruktørene er pålagt sine daglige arbeidsoppgaver og instruert av sin sjef. I tillegg kan de få oppgaven med å veilede unge mennesker som skal prøve seg ute i arbeidslivet kanskje for første gang når de inngår et samarbeid med LOSA. Det å være arbeidstaker på en arbeidsplass samtidig som du er med på å virkeliggjøre en utdanning kan være en vanskelig kombinasjon. Dette kan kanskje være med på å forklare hvorfor ikke alle bedriftsinstruktører har oversikt over hvordan LOSA-opplæringen er bygd opp og organisert eller har kjennskap til innholdet i læreplanen. Her ser vi kanskje LOSAs svakeste ledd: sammenhengen mellom opplæring i bedrift og skole. Dette området handler også innholdet i det arbeidet elevene gjør i praksisopplæringen. I spørreskjemaundersøkelsen svarte flere elever at de kun ble satt til kjedelige rutineoppgaver ute i praksisopplæringen. De fikk se og observere, men ikke *gjøre*. Forholdet mellom kompetansemål som skal realiseres som fagopplæring på skolen og kompetansemål som skal realiseres ute i praksisopplæring må avklares og samkjøres. Om LOSA fortsatt skal vokse, er dette et av de områdene rutiner og avtaler mellom skole og bedrift bør forbedres betraktelig.

Det neste punktet handler om LOSA som lokalt plassert opplæring og tilknyttet Nordkapp Maritime Fagskole og videregående skole. Hvor føler elevene tilhørighet og hvor henvender de seg for å få faglig hjelp og støtte? LOSA-kommuner er relativt små kommuner, som på den ene siden gir oversikt, sikrer sosiale nettverk og kjennskap til hverandre som innbyggere. På den andre siden karakteriseres ofte små samfunn av de personlige relasjonene betyr mer enn formelle saksprosedyrer. Dette har dermed både styrker og svakheter. Vi vil her vise til Loppa kommune som et eksempel på et sted der "alle kjenner alle". Dermed ser vi også at grensene mellom det å være privatperson og ansatt i LOSA-opplæringen (enten det gjelder veileder eller instruktør) viskes ut. Dette kan medføre bl.a. at den uformelle kontakten mellom aktørene, foreldre, elever, veileder og instruktør er god og har stor hyppighet, og til en viss grad kan dette erstatte de formelle møtepunktene. Men, det kan også føre til at de formelle rammene og samarbeidet, kanskje ikke blir godt nok ivaretatt. Ei lita bygd eller et lite lokalmiljø kan kjennetegnes ved at elevene kjenner instruktører og veiledere, samt andre

lærere, og terskelen blir dermed lav for å kontakte dem for å be om praktisk eller faglig hjelp. Det vi også har funnet noe uklart, er relasjonene mellom faglærerne som arbeider på moderskolen, og faglærerne som for eksempel finnes i Måsøy og som elevene har god kontakt med der. Det uformelle fungerer også godt fordi lærerne på hjemmeplassen som ikke har formelt ansvar i LOSA, jobber med LOSA-elevne ut fra kjennskap, og bidrar gjerne dersom de er kompetente til det. En mulig årsak til at for eksempel ikke spørsmål blir drøftet og avklart med moderskolen i Nordkapp, kan være at alle tror at saker er drøftet/tatt opp med "rette instans", mens de som sitter med formell ansvar tar avgjørelser mer privat meningsutveksling i tilfeldige møter på bygda. Dermed kommer ikke problemer osv. opp "på bordet" eller videre til moderskolen, og moderskolen kan være "lykkelig uvitende" for eksempel om elever som har problemer. Som det ble uttalt under feltarbeidet i Loppa: *"Er Honningsvåg Videregående inne i opplæringstilbudet"*? Dette utsagnet kan tyde på at LOSA-opplæringen først og fremst oppfattes som et lokalt ansvar, både når det gjelder oppfølging av det faglige og det sosiale. Dette igjen kan føre til at LOSA-opplæringen kan bli for ulike kommunene i mellom, og gjennom det blir rettsikkerheten til elevene svakere.

Det er ikke galt i seg selv at ulike LOSA-kommuner utvikler ulike praksiser med hensyn til hvordan elevene jobber, men det er på et viktig område vi mener at rutiner og klare retningslinjer bør avklares. Det gjelder karaktersetting i skolefagene ved terminavslutning. Rektor uttaler i intervju at karakterer settes i et samlet lærerkollegium. Selv om dette er en riktig beskrivelse av hvordan karakteren formelt avgjøres, har vi i denne undersøkelsen avdekket at det er svært ulike praksiser for hvordan premissene og grunnlaget for disse karakterene kommer fram. Det har ikke vært mulig å fa tak i en fast rutine eller regel for hvordan karakternivået avgjøres. Noen veiledere forteller at de er aktivt med å sette karakter i enkeltfag, andre sier det helt motsatte. Noen bedriftsinstruktører sier at de har blitt kontaktet og har levert underlagsmateriale for karakterer i faget, andre forteller at de lokalt bruker andre bedømnings- og belønningsstrategier (Jf. en av bedriftene i Loppa som bruker stjerner som gis og fratas). Fagopplæringen er i hovedsak studieretningsansvarlige lærere sitt ansvar, og det er de som formelt skal sette karakterer i faget, men på dette området bør moderskolen utarbeide regler for hvordan andre aktører kan medvirke til å sette karakter i faget. Det bør utvikles kriterier for de ulike karakternivåene, og retningslinjer for hva øvrige aktører skal kunne uttale seg om. Hvis ikke blir rettsikkerheten og klagemulighetene til elevene ikke forskriftsmessig ivarettatt.

Det siste området handler om LOSA som alternativt til å flytte bort på skole et sted lang utenfor hjemmeplassen. For den ”jevne” gutt og jente kan LOSA være et greit alternativ til det å flytte hjemmefra første året på videregående og kanskje hindre frafall, men LOSA kan også by på utfordringer og vansker. Det som da blir viktig i LOSA videre framover vil være å forberede grunnen for flytting året etter Vg1, slik at elevene blir bedre forberedt på hva som forventes av dem i et stasjonært utdanningstilbud på Vg2-nivå, og hva som kreves av rutiner og selvdisiplin for å klare seg på hybel på en plass langt større enn hjemmeplassen.

Vi skal nå gå tilbake til vår hovedproblemstilling i evalueringen der vi spurte: *”Hvilken effekt har LOSA-Finnmark hatt på den enkelte elevs skolegang, på vertsskolen, kommunene og det lokale næringslivet?”* En konkretisering av problemstillingen var forstått som å evaluere og finne ut hvilken virkning utdanningsmodellen LOSA har hatt på ulike deltakere i prosjektet, som elever, vertsskole, bedrifter og kommuner. Oppdraget startet 15.august 2006 og ble avsluttet 15.juni 2007. Vi har dermed kun fulgt et LOSA-år, og våre konklusjoner må sees i lys av dette.

Ut fra et elevperspektiv kan LOSA betraktes som et kjærkomment tilbud for elever som av en eller annen grunn ikke er klare for å flytte hjemmefra. Enten begrunnelsen er å spare penger ved ikke å ta opp lån eller fortsatt pleie daglig omgang med familie og venner i lokalmiljøet, LOSA gir muligheter for elever til å kombinere det å bo hjemme og ta første året på videregående. Ved hjelp av moderne datateknologi vil desentralisert utdanning generelt, og LOSA i dette tilfellet, gi elever tilbud om utdanning ”fra sofakroken” ved å koble seg på et virtuelt klasserom. Men det er ikke alle elever et slikt utdanning passer for, og derfor har LOSA kombinert det fysiske og det virtuelle klasserommet, og det oppfatter vi som en av de sterke sidene i LOSA. I det fysiske klasserommet vil det lettere oppstå andre læringsbetingelser enn i det virtuelle. Her ligger for eksempel mulighetene til å bruke hverandre som medlærere ved å hjelpe og støtte hverandre ut fra et felles *sosialkonstruktivistisk læringsyn* (Arneberg & Overland, 2005:157). Det som ikke synes å være fullt utnyttet i LOSA er å bruke de samme arbeidsmåtene når elever arbeider på nettet. Også her vil felles tekstproduksjon, medstudentrespons og tematiske konstruksjoner på tvers av fag, gi større variasjon i de oppgavene elevene utfører i sitt skolearbeid.

Som vi har oppsummet ovenfor, LOSA som utdanningsmodell egner seg både for de elever som har stor selvdisiplin, er selvstendige og ønsker å studere på egenhånd og de elever som

trenger særskilt tilrettelagt opplæring. Før de andre midt i mellom, kan LOSA både by på utfordringer og problemer. For de selvstendige elevene som for eksempel starter på studiespesialiserende utdanningsprogram, vil LOSA kunne fortone seg som et ”nettuniversitet” der elever vil kunne arbeide, ut fra eget tempo og egen læringsstrategi til de ønsker å gå opp til eksamen i ulike fag. På den måten egner LOSA seg som utdanningsmodell seg for elever som ønsker å forsere utdanningssystemet på kortere tid enn normalt, og for elever som ønsker å forbedre karakterer i et fag fra en videregående skole de har gått på før. Dette forutsetter at det lages studieopplegg på nye fag og områder både på Vg2 og Vg3. For de elever som trenger ekstra hjelp og støtte fra lokalmiljøet for å finne sin plass i voksenlivet, kan LOSA by på store muligheter til å planlegge et utdanningsløp i samarbeid med lokalt arbeidsliv som strekker seg ut over Vg1, slik LOSA er organisert i dag. Vi har også fått vite i denne undersøkelsen at elever som har sluttet stasjonær videregående skoler er fanget opp av LOSA og gitt mulighet for å restarte sin utdanning. Dette vil kanskje være nettopp den gruppen elever som tradisjonelt ville være drop-outs fra videregående. Sammen med de elever med særskilte opplæringsbehov realiserer LOSA kanskje det forkortelsen nettopp står for: **Lokal Opplæring i Samarbeid med Arbeidslivet**. Hvis LOSA også skal bli en vellykket utdanningsmodell for den ”jevne” gutt og jente, må nok pedagogikken i LOSA videreutvikles og forbedres. Evalueringen her har pekt på svakheter både med det tekniske utstyret og den kompetansen lærere, lokalmiljø og bedrifter har på denne måten å jobbe digitalt på.

Ut fra moderskolen eller vertsskolens perspektiv, det vil si Nordkapp videregående, fortoner LOSA seg som et spennende prosjekt med mange muligheter til å videreutvikle både skolen og seg selv som lærer. LOSA som opplæringsmodell har nok kommet for å bli, i hvert fall anser skolens ledelse og lærere LOSA som en del av skolens framtidige virke. Gjennom evalueringen har vi pekt på at skolens formelle ledelse bør tre tydeligere fram i LOSA, for å fronte LOSA overfor både media og samarbeidspartnere på dette området. Videre har vi dokumentert en noe fragmentarisk utdanningsmodell der mange personer er inne i LOSA med små deler av sin stilling. Det var derfor vanskelig å vite hvem som er LOSA-faglærere og hvem som ikke er det på moderskolen. På 14 årsverk, var det tilsatt atskillig flere personer. Noen vil kanskje tenke at dette ikke trenger å få betydning for opplæringsens kvalitet. Det vi har sett, er at de lærerne som jobber i LOSA føler ulik grad av tilhørighet til utdanningsmodellen, og gjennom det kan opplæringen fra elevenes side virke ustrukturert og lite helhetlig planlagt. Det er ikke sikkert at ”det store puslespillet” med lærere på fag og timer i et årsverk, trenger endres for å få til bedre struktur på LOSA-opplæringen. Det som vil endre

noe av det elevene savner, er å koordinere fag og oppgaver bedre slik at arbeidskravene blir mer forutsigbare for elevene. Videre må moderskolen utvikle en felles policy på operasjonalisering av kompetansemålene i læreplanene for de ulike fagene slik at læreplanens innhold kan omsettes og virkeliggjøres også innenfor praksisopplæringen. Hvis ikke blir "samarbeid med arbeidslivet" kun en fager målsetting, og gis ikke et reelt innhold. Flere elever har uttalt til oss at de savner øyekontakt med sine faglærere ved moderskolen i Honningsvåg. Kanskje lærerne på moderskolen burde reise mer rundt for å lære både elever og bedrifter bedre å kjenne?

Ut fra lokalsamfunnets perspektiv vurderer vi LOSA til å være en suksess med tanke på å få unge jenter og gutter til å se og prøve ut muligheter for arbeid i hjemkommunen allerede på Vg1. Samtidig har lokalsamfunnet/kommunen i LOSA-opplæringen en mulighet til å få bedre oversikt over de elevene som kanskje til vanlig forsvinner ut av videregående når de flytter hjemmefra, og de elevene som aldri ville ha fullført stasjonær videregående opplæring på grunn av store lærevansker. For begge disse gruppene har LOSA gitt et system for registrering av opplæringsbehov som også gjør det mulig å planlegge videregående opplæring i samarbeid og i tilknytning til en konkret arbeidsplass. Det viser seg også at elever "uten opplæringsrett" kommer tilbake, ønsker utdanning etter fylte tretti år og finner en plass i LOSA. LOSA er også viktig for ungdomsmiljøet i kommunene, har vi blitt fortalt, da flere ungdommer som forblir hjemme skaper et mer friskt innslag i befolkningen.

Samarbeidet mellom opplæringen på moderskolen og opplæringen i arbeidslivet har fortsatt mange svakheter. Det kan se ut som det er et brudd mellom opplæringen gitt av skolen og opplæringen gitt i bedrifter, institusjoner eller annen virksomhet. Det er ikke å forvente at en bedriftsleder, sykehjemsbestyrer eller verkstedsmester skal kjenne til detaljene i den nye læreplanen Kunnskapsløftet, men de skal være med på å realisere kompetansemålene i planen. Det innebærer blant annet at det må utvikles bedre rutiner for samarbeid mellom faglærere på moderskolen og praksisplassene. Ut fra vår vurdering er det faglærernes oppgaver å analysere læreplanen og finne ut hvilke kompetansemål de ulike elevene kan oppnå gjennom sin praksisopplæring, for deretter å informere bedriftene om denne operasjonaliseringen. Vi har ovenfor pekt på faget kroppsøving som eksempel på et fag som et tatt helt ut av bedriftsopplæringen, men der vi finner flere kompetansemål som bedriftene kan realisere. Det kan se ut som at dikotomien mellom "praksis" og "teori" fortsatt er sterk i LOSA. Dette gir seg utslag på flere måter. For det første skilles det tydelig mellom elever som tar

studiespesialiserende utdanningsprogrammer og de elevene som tar yrkesfaglige. Elever med studiespesialisering er ekskludert fra samarbeidet med arbeidslivet, noe vi ble svært forundret over. Hvorfor skulle ikke kompetansemålene for elever på studiespesialisering også kunne gjennomføres og oppnås gjennom praksisopplæring? For det andre ser det ut til at det innenfor yrkesfaglige utdanningsprogrammer skilles mellom ”teorifag” som ofte er de gjennomgående fellesfagene, og ”yrkesfag” som er knyttet til de studieretningene elevene har valgt. Derfor kan det se ut til å være vanskelig for moderskolen og dra full nytte av praksisopplæringen som støtte for opplæring i alle fag. Vi betegner det her som å ”yrkesgjøre” faget, og det er like aktuelt i kroppsøving som i norsk og matematikk og i de yrkesrettede fagene elevene tar. Først da kan vi si at opplæringen er tilpasset både på skolenivå og på elevnivå, og at opplæringen realiserer læreplanens intensjoner om de grunnleggende ferdighetene i alle fag.

Referanser

- Arneberg, P. & Overland, B. (red.) (2005): *Pedagogikk – mangfold og muligheter*. DAMM.
- Bongo, M. (2007): *Yrkesopplæring i Samarbeid med Arbeidslivet. Evaluering av prosjekt transportfag Vkl som distribuert utdanning*. Rapport fra Høgskolen i Finnmark. (Upublisert.)
- Finnmark fylkeskommune (2005): *"Kompetent region og Regional utviklingsplan (RUP)"*.
- Finnmark fylkeskommune (udatert): *Teknisk statusrapport LOSA-kommuner – Finnmark fylkeskommune*.
- Germeten, Sidsel & Gaarder, Frøydis (2003): *Fleksibilitetens mangfold. Rapport I fra evaluering av prosjektet "Fleksibel skolestart for 6-åringer" i Oslo*. HiO-rapport nr. 25/2003.
- Germeten, Sidsel (2005): *Å gripe og begripe klasserommet*. Artikkel om klasseromsforskning i Bedre Skole 4/2005.
- Germeten, S. & Solheim, T. (2007): *Evaluering av LOSA del I: Spørreskjemaundersøkelse til elever, lokale veiledere og bedriftsinstruktører*. HIF-Rapport nr. 1/2007. Høgskolen i Finnmark.
- Høgskolen i Finnmark (2006): *Kontrakt mellom Finnmark fylkeskommune og Høgskolen i Finnmark vedrørende oppdraget Evaluering av LOSA-FINNMARK*. Kontrakt med vedlegg.
- Johannesen, Asbjørn & Tuft, Per Arne (2002): *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Abstrakt forlag AS.
- LOSA Finnmark (udatert): *Lokal Opplæring i Samarbeid med Arbeidslivet*. Informasjonsbrosjyre utarbeidet av Finnmark fylkeskommune.
- Langås, Brynjar (2006): *Historisk skoleåpning*. Artikkel om LOSA i Finnmarken 06.09.06.
- Lundal, Else M. (2006): *Suksess for ny lokal opplæringsmodell*. Artikkel om LOSA i Finnmark Dagblad 30.06.06.
- Markussen, Eifred, Lødding, Berit, Sandberg, Nina og Vibe, Nils (2006): *Forskjell på folk – hva gjør skolen? Valg, bortvalg og kompetanseoppnåelse i videregående opplæring (...)*. Rapport 3/2006. NIFU STEP. Oslo.
- Mjøen, Jarle (2006): *Data legger debatten død*. Artikkel om LOSA i Altaposten 09.10.06.
- Stavem, Siv Marit (2003): *Utkantskolen – en nettverksskole*. Evalueringsrapport. Høgskolen i Nesna. Nr. 59/2003.
- Stortingsmelding nr. 30 (2003-2004): *"Kultur for læring"*.

Tveide, Heidi (2005): *LOSA-Finnmark. Lokal opplæring i samarbeid med arbeidslivet.* Powerpoint -presentasjon 12.07.05.

Utdannings- og forskningsdepartementet (2005): *Kunnskapsløftet. Læreplaner for gjennomgående fag i grunnskolen og videregående opplæring.* Midlertidig utgave, september 2005.

Utdanningsdirektoratet (2007): *Grunnleggende ferdigheter for grunnskolen.*
http://www.udir.no/templates/udir/TM_GrunnleggendeFerdigheter.aspx?id=2098 .

Utdanningsdirektoratet (2007): *Kunnskapsløftet – fag og læreplaner.*
http://www.udir.no/templates/udir/TM_utmProgrFag.aspx?id=2103 .

Utdanningsdirektoratet (2007): *Prinsipper for opplæringen.* Word-notat på www.udir.no .

www.hvag.vgs.no (2005): *Informasjon om LOSA – Finnmark.*

<http://www.nordkapp.vgs.no/default.aspx?mid=287&nid=558> (2007): *Informasjon om LOSA Finnmark.*

Oversikt over vedlegg

- 1) Program for samling av LOSA-medarbeidere i Honningsvåg 14. – 15. februar 2007
- 2) Intervjuguide: Rektor, lærere, PPT og prosjektmedarbeidere ved "moderskolen"
- 3) Oversikt over LOSA Yrkesfag Engelsk (Naturbruk, Teknikk og Service) våren 2007
- 4) Oversikt over navigeringsområdet i LOSA på Classfronter våren 2007
- 5) Leseliste over LOSA engelsk Vg1, Teknikk og Industriell Produksjon (TIP)
- 6) Eksempel på ukeplan i engelsk, week 5 (TIP)
- 7) Oversikt over lyd/bilde-veiledning og samtale i muntlig engelsk
- 8) Intervjuguide feltarbeid i LOSA-kommunene. a) Elever , b) Lokal veileder, c) Instruktører i bedrifter

Kurs for LOSA i Honningsvåg 14-15.02.2007

Onsdag 14.02.2007

Tid	Tema	Lærer
1000-1045	Presentasjon - informasjon – avklaringer av forventninger	Alf Gunnar
1045-1130	Kunnskapsløftet	Torill/Alf Gunnar
1130-1215	Lunsj	
1215-1300	Kunnskapsløftet og læreplanarbeid i LOSA	Torill/Alf Gunnar
1300-1345	Kunnskapsløftet og tilpasset opplæring	Sidsel/Alf Gunnar
1400-1445	Læring i bedrifter og skole – utfordringer og muligheter Yrkesdidaktikk – yrkesretting av allmenne fag – muligheter og utfordringer i LOSA – Alle skriver logg	Alf Gunnar/Torill
1445-1630	Erfaringsutveksling fra opplæring i LOSA	Alle

Torsdag 15.02.2007

Tid	Tema	Lærer
0830-1000	Kommunikasjon og veiledning	Alf Gunnar
1015-1130	Veiledning av LOSA elever – utfordringer og muligheter	Alf Gunnar
1130-1215	Lunsj	
1215-1345	Opplæring i LOSA – lokalt læreplaner – muligheter og begrensninger i skole og bedrift – samt utfordringer	Sidsel – Torill – Alf Gunnar
1345-1400	Oppsummering – avslutning – evaluering – veien videre	Alle
1400	Møte med LOSA ledere	Alle fra HIF

Vennlig hilsen:

Sidsel Germeten
Torill Solheim
Alf Gunnar Mehus

Aksel Pedersen og Helene Jakobsen vil være til stede deler av dagene som observatører med bakgrunn i deres engasjement som LOSA forskere.

Intervjuguide:

Rektor, lærere, PPT og prosjektmedarbeidere ved "moderskolen" (Nordkapp Kommune)

Om LOSA –prosjektet generelt:

- Når hørte du om LOSA-prosjektet for første gang?
- Hva var det du hørte om den utdanningen?
- Hvem informerte deg??
- I hvilken sammenheng (møte/kurs etc) var det at du hørte om LOSA for første gang?
- Hva oppfatter du er hovedmålsettingen med LOSA?
- Hvor lenge har du vært involvert i LOSA?
- Hvilken oppgave har du i LOSA?

Formalia:

- Hvilken utdanningsbakgrunn har du?
- Hvordan fikk du den jobben du har nå i LOSA? (utvalgt? Søkt? Var ingen andre som ville?).
- Hvor lenge har du vært i den stillingen du har nå?
- Hvilke(n) andre arbeidsplasser har du arbeidet på? Hvor lenge?

Om den jobben du har i LOSA:

- Kan du beskrive hva som er de viktigste arbeidsoppgavene dine i forbindelse med LOSA? (Undervisning? Studieadministrative oppgaver? Samarbeid? Koordinering?)
- Hvor mange prosent av din jobb går til LOSA-oppgaver/hvor stor andel av din arbeidstid?
- Hvem er din viktigste samarbeidspartner? /Hvem samarbeider du mest med i LOSA (prosjektledelse? Rektor? Andre lærere? Elevene? Lokale veiledere ? Bedrifter ?)
- Hvordan foregår fagundervisningen i LOSA (i forhold til ditt fag ? Sett ut fra PPT? Sett fra rektors posisjon?)
- Hvor ofte har du direkte kontakt med elevene i LOSA?
- Har du mest kontakt med elever i en gruppe samlet eller enkeltvis?
- Hvordan foregår denne kontakten? (lyd/bilde-møte? Telefon? Classfronter? Fysisk møte?)
- Synes du det er greit eller vanskelig å undervise /lede elever på denne måten? Hva er vanskelig? Hva er greit?
- Hvordan er undervisningen lagt opp? Individuelt arbeid for studentene? Oppgaver til å besvare på nettet? Gruppearbeid på nettet?
- Hva slags oppgaver får elevene ti å løse på egenhånd? Gi eksempler.
- Ser du noe problematisk i det å ikke ha daglig kontakt med elevene?
- Hvordan får elevene tilbakemelding på de arbeidsoppgavene de blir gitt? Formativ vurdering? Summativ vurdering? Veiledning underveis?
- Tar elevene kontakt med deg på eget initiativ? Får de fort svar på sine henvendelser til deg? (På nettet via Classfronter? På telefon?)
- Hvordan mener du at elevene får vist hva de duger til gjennom denne formen for opplæring? Er det vanskelig å vurdere hvor "elevene står"?

- Er det vanskelig å avdekke juks og avskrift fra nettsteder og lignende? (Hvordan går dere fram for å avdekke slike handlinger i en hjemmeoppgave for eksempel?)
- Synes du det er vanskelig å gi elevene rettferdige karakterer?

Om samarbeid mellom lærere

- Hvordan planlegger dere opplæringen av LOSA –elevene før skoleåret begynner?
- Er det flere lærere som samarbeider om det fag? Hvilke fag deles av flere lærere?
- Er det samarbeid på tvers av fag/disiplin? Hvorfor? Hvordan? Evt. Hvorfor ikke?
- Er det samarbeid på tvers av studieprogrammer? Hvorfor? Hvordan? Evt. Hvorfor ikke?
- Er dere ute i kommunene og besøker elevene? Hvorfor/Hvorfor ikke?
- Har du som rektor/faglærer/PPT noe kontakt med de lokale veilederne ? Hvorfor/Hvorfor ikke ? (evt. Hvordan? Og hvor ofte?)
- Har du vært med på å lage lokale læreplaner i ditt fag? Hva inneholder de lokale læreplanene. Eksempler?
- Hvordan ble de utarbeidet? Hva var målsettingen med det arbeidet?
- Hvordan brukes lokale læreplaner? Hvem får informasjon om dem fra deg?
- Som vi hørte på kurset i Honningsvåg: Hvilken informasjon får bedriftsopplæringen om det elevene har lært i de ulike fagene? (Gi eventuelt eksempel fra ditt fag)
- Har du kontakt med opplæringen i noen av de bedriftene dine elever er utplassert i?
- Har dere fått særskilt opplæring i Kunnskapsløftet knyttet til LOSA-opplæringen?

Om elevers opplæring

- Hvor mye får dere vite om elevene som har søkt eg til LOSA fra ungdomsskolen eller andre lokale instanser?
- Vet du om det er elever tatt inn på særskilt grunnlag i den elevgruppen di har ansvar for?
- Hvordan tilrettelegges ”tilpasset opplæring ”for den enkelte elev? Kan du gi eksempel.
- Er det vanskelig å tilpasse opplæringen til elever via nettet? Hva er vanskelig?
- Hvordan tilrettelegges spesialundervisningen?
- Har du noe med spesialundervisningen av den enkelte elev å gjøre? Arbeidsfordelingen mellom ”moderskolen” og kommunenivået? Har noen elever i faget ditt IOP?
- Hvem utarbeidet IOP for LOSA-elevene?
- Vet du om bedriftene er kjent med hvem som har spesialundervisning?
- Helhetsvurdering av undervisningen i LOSA: Er det noe som er spesielt utfordrende? Hva? Kan det løses?
- Mener du at elevene i LOSA får like bra opplæring i fagene som elever som går på vanlig videregående skole?
- Er det noen fag eller områder det er spesielt vanskelig å drive opplæring i i LOSA? (spør konkret om engelsk? Kroppsøving ? programfag?)
- Vil du anbefale dine egne barn eller noen du kjenner å søke LOSA? Hvorfor? Hvorfor ikke?

Om LOSAs framtid:

- Synes du LOSA innfridd forventningene til nå? Hvorfor? Evt. hvorfor ikke?
- Hva tenker du om LOSAs framtid? Bør LOSA utvides?

- Flere elever fra hver kommune? Har dere kapasitet til det på denne skolen? Eller burde flere videregående skoler være involvert i LOSA?
- Hva med utvidelse i skoleløpet? Vg II ? Vg III ?
- Spørreskjemaundersøkelsen er elevene delte i oppfatningen om hvor vellykket LOSA er: Hva kan du tenke deg er årsaken til det er?
- Er det noe ved systemet LOSA du ikke liker? Hva ? Hvorfor? Kan det forbedres? Evt. på hvilken måte?
-
- Hvordan tror du utviklingspotensialet til LOSA ligger? Hva kan bli bedre?
- Er det noe mer du vil fortelle om dine erfaringer med LOSA ?

VEDLEGG 4

Meldinger

- Førsteside
 - Ukeplaner - Leselister
 - Lytt til tekst
 - Test deg- selv
 - Innleveringer- våren 2007
 - Løsnings- forslag
 - Ordbøker
 - Nyttige sider
 - Elever
 - Innleveringer- høsten 2006
-

- Prat
- Forum
- Portefølje
- Børge - Arkiv
- Børge - Under arbeid
- carolyn Arkiv

Leseliste

Fag-klasse/gruppe: LOSA VG1.Teknikk og industriell produksjon

Arbeidsperiode: 2006-2007

Lærebøker: At work, Aschehoug 2006

Nettressurs: At work (www.lokus.no)

Faglærer(e): Børge Olsen

Studie- Retning	Tekster i lærebok:	Side(r) i lærebok:	Ukenr.	Gjenn omført	
T E K N I K K O G I N D U S T R I E L L P R O D U K S J O N	⊙ Summer Jobs Innleveringsmappe: Oppgave 1:2 Listening – Jocelyn Innleveringsmappe: Oppgave 1:5 Listening for overview	Kopi	36-37	36-37	
	How Do You Learn Best? Innleveringsmappe: Oppgave 1:9 Writing an email	18-20	38-39	38-39	
	Tools Innleveringsmappe: Oppgave 1:13 Vocabulary	21-29	42-43	42-43	
	⊙ Other Children Innleveringsmappe: se oppgave i ukeplan	33-35	44-45	44-45	
	English – a World Language Innleveringsmappe: Oppgave 2:11 Writing factual prose	36-42	46-47	46-47	
	⊙ I Spik Ingglish Innleveringsmappe: Oppgave 2:24 Language work	48-51	48-49	48-49	
	⊙ Wrong Channel Innleveringsmappe: Oppgave 2:36 Writing a description	60-63	50-51	50-51	
	Methods of transportation	73-78	3-4	3-4	
	⊙ Being an Apprentice at Vang's Innleveringsmappe: Se ukeplan	94-95	5-6	5-6	
	Highways	84-88	7-8		
	⊙ What Do You Do in Your Spare Time? Innleveringsmappe: Oppgave 4:4 Writing a character description	97-101	9-10		
	⊙ Gran, Can You Rap?	116-118	11-12		
	⊙ Chicken Innleveringsmappe: Oppgave 4:35 Writing a letter	122-125	13		
	⊙ Risky Business Innleveringsmappe: Oppgave 4:39 Making a presentation	126-127	15-16		
	Se film + analyse film		17-18		
	⊙ Read one of the following texts: • Mud • Having a Different Brother • California – Here We Come!	161-166 167-171 180-184	19-20		
Safety Rules	156	21-22			
Safety Clothing	157	21-22			

VG1 Teknisk – Week 5

1. Først denne uken skal du gjøre følgende tre interaktive grammatikkoppgaver:

Preteritum i nektende setninger

Preteritum i spørresetninger

Vanlig preteritum eller -ing-form?

2. Lytt til teksten **Being an Apprentice at Vang's**, s.94. Lydfil i mappen Lytt til tekst.

Husk lettlestversjonen av teksten på www.lokus.no

Tips & Tricks

If you want to make prints of the Short Versions (there is a short version of every text), right click and choose "Print" from the menu list.

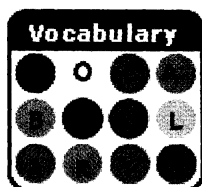
Short version of 'Being an Apprentice at Vang's'

3. Gjør oppgave 3:34 **Listening for detail** skriftlig. Forslag til løsning i mappen Løsningsforslag. Gjør oppgave 3:35 **Listening for detail**. Forslag til løsning i mappen Løsningsforslag.

4. Gå til www.lokus.no

I venstre marg velger du **3 Vehicles and transportation**, i høyre marg velger du **Being an Apprentice at Vang's**.

Øv gloser ved å gjøre **denne** oppgaven:

Learning words 1

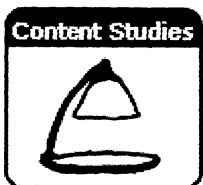
5. Gjør **minst en** av disse oppgavene:

Question words ○○○

Making questions ○○○

6. Gjør **minst en** av disse oppgavene:

Listening for detail ○○○

My Quiz ○○○

I uke 11, 2007, skal vi ha muntlig samtale/prøve på engelsk. På mandagen blir de fleste samtalene på studio. Fredagen blir vi nødt til å bruke telefon.

Jeg kontakter dere. Vi følger oppsatt plan. Den muntlige samtalen tar utgangspunkt i følgende tekster:

VG1 Naturbruk:

Safety On Board, s.73-75

What Do You Do in Your Spare Time, s.97-101

VG1 Service:

How E-commerce Works, s.85-89

What Do You Do in Your Spare Time, s.97-101

VG1 Teknikk:

Highways, s.84-88

What Do You Do in Your Spare Time, s.97-101

Dato/Klokken	Elev	Sted	Studio?	Telefon?
Mandag 12.03.07 kl. 08.30-08.40	Esten Evensen	Berlevåg	Ja	48065949
Mandag 12.03.07 kl. 08.40-08.50	Raymond Pedersen	Berlevåg	Ja	41733644
Mandag 12.03.07 kl. 08.50-09.00	Steffen Johansen	Berlevåg	Ja	97797455
Mandag 12.03.07 kl. 09.05-09.15	Jim Nilsen	Kjøllefjord	Ja	91810147
Mandag 12.03.07 kl. 09.15-09.25	Morten Sæther	Kjøllefjord	Ja	97666572
Mandag 12.03.07 kl. 09.30-09.40	Håvard Larsen	Havøysund	Ja	99598354
Mandag 12.03.07 kl. 09.40-09.50	Johan Wilhelmsen	Havøysund	Ja	95025055
Mandag 12.03.07 kl. 09.50-10.00	Stian Nergård	Havøysund	Ja	97985609
Mandag 12.03.07 kl. 10.05-10.15	Dagfinn Jensen	Mehamn	Ja	99515978
Mandag 12.03.07 kl. 10.15-10.25	Inger Bertheussen	Berlevåg	Nei	45253004
Mandag 12.03.07 kl. 10.25-10.35	Isak Seppola	Havøysund	Nei	48211847
Mandag 12.03.07 kl. 10.40-10.50	Daniel Nilsen	Breivikbotn	Ja	99362696
Mandag 12.03.07 kl. 10.50-11.00	Chris Linnes	Breivikbotn	Ja	47237442
Mandag 12.03.07 kl. 11.00-11.10	Sindre Frivåg	Breivikbotn	Ja	90659427
Mandag 12.03.07 kl. 11.15-11.25	Einar Johansen	Øksfjord	Ja	41647654
Mandag 12.03.07 kl. 11.25-11.35	Øystein Thomassen	Øksfjord	Ja	99331826
Mandag 12.03.07 kl. 11.35-11.45	Lena Kristiansen	Berlevåg	Nei	94307837
Fredag 16.03.07 kl. 08.30-08.40	Liss K. Kristiansen	Breivikbotn	Nei	99121815

7. Innlevering som leveres i innleveringsmappen: Writing an interview:

Choose some older persons to interview. Find out when they decided to do the job they are doing. Find out how they learned to do their job, and if they like the work they do. Would they advise young people to choose the job they are doing, or to do something else?
Lengden på besvarelsen skal være **200-300 ord**.

8. Husk muntlig prøve i uke 7, 2007. Gå til mappen Ukeplaner for ytterligere detaljer.

Intervjuguide feltarbeid i LOSA-kommuner

a) Elever

Om Losa-tilbudet generelt:

- Hvordan fikk du informasjon om at du kunne bli LOSA-elev?
- Hvem fikk du informasjon av?
- Hva sa de om LOSA-tilbudet?
- Hvem snakket du med før du bestemte deg for å bli LOSA-elev?
- Hvilke andre muligheter for videregående opplæring hadde du?

Formalia:

- Er du førsteårselev i videregående skole?
- Ev. hva gjorde du forrige år? Årene før?
- Hvilket studieprogram går du på?
- Er dere flere elever på samme program?

Organiseringen av skoletilbudet:

- Hvordan er en vanlig skoledag for deg? (skolestart, timene, oppgaveløsning, lekselesing)
- Opplever du at du har behov for hjelp til å organisere skoledagen? Hvem gir deg denne hjelpen?
- Hva gjør du når det er noe du ikke forstår av det faglige? Hvem hjelper deg da?
- Hvordan har du likt deg på videregående fram til nå?
- Hvordan synes du din egen innsats med skolearbeidet er?

Aktivitetene i LOSA-opplæringen:

- Hvilke forkunnskaper hadde du i databruk?
- Hvilken tilgang har du til datateknisk utstyr – på skolen og hjemme?
- Hvem hjelper deg ved teknisk kræsje?
- Opplever du at det lett å få hjelp til det?
- Hvordan synes du at Classfronter fungerer for deg og dine arbeidsoppgaver?
- Hva kunne eventuelt fungert bedre?
- Hvordan synes du at det datatekniske fungerer for deg?
- Hva med lyd/bilde undervisningen? Hvordan synes du den fungerer? Hvor ofte? Hvilke fag?
- Skolefagene – hvilke fag synes du er mest spennende?
- Har du alltid likt disse fagene – eller er det noe som har skjedd dette skoleåret – og hvorfor?
- Hvordan er timene organisert? Kan du fortelle litt om de enkelte fagene (Fellesfag, felles programfag, fag til fordypning)
- Hva gjør du/dere i kroppsøvningsfaget?

Samarbeidet i LOSA-tilbudet:

- Hvordan er kontakten med din lokale veileder?
- Hvor ofte ser du vedkommende?
- Hva hjelper hun deg med?
- Savner du at hun hjelper deg med andre ting?
- Hvem er dine faglærere?
- Er det lett for deg å spørre om hjelp til faglig forståelse?
- Er det forskjell fra et fag til et annet?

Er det forskjellig fra lærer til lærer?
 Hvor ofte får du tilbakemeldinger på dine faglige prestasjoner?
 Synes du opplæringa er tilpasset dine interesser og behov?
 Har du ekstra hjelp og støtte i noen fag? Hvilke?
 Synes du sjøl at du får den hjelpa du trenger i opplæringen?
 Vet du om at faglærerne, instruktørene og din lokale veileder samarbeider om din opplæring?
 Evt. Om hva da? Gi eksempler.
 Hvor jobber de ulike lærerne – skoler i Finnmark.
 Praktiseres mappevurdering – og i hvilke fag?
 Hva med innleveringsoppgaver – er det vanligst for deg?

Prosessene i LOSA:

Arbeider dere ofte i grupper?
 Har du en fast gruppe du samarbeider med? Hvor mange? Vet du fra hvilke studieprogram?
 Velger du sjøl hvem du vil samarbeide med?
 Må du jobbe mye selvstendig? Hva med da? I hvilke fag?
 Tar du ansvar for egen læring?
 Trives du som LOSA-elev?

Praksisplassen:

Hvor har du hatt praksisopplæring? Hvor mange steder i år?
 Hva gjør du på praksisplassen, kan du beskrive en vanlig arbeidsdag.
 Kan du fortelle om noe du har lært på praksisplassen?
 Kjente du? (evt) Kjenner du de øvrige medarbeiderne dine der?
 Om du kunne velge – hva ville du ønsket var annerledes på arbeidsplassen?
 Mener du at det er mange og varierte praksisplasstilbud i din kommune? Eventuelt - hva savner du?

Om LOSA og egen framtid

Hva har du tenkt å gå videre med neste skoleår?
 Har du søkt flere steder? Hva gjør du om du ikke får førstevalget ditt?
 Ser du fram til å flytte eller ville du helst ha vært på hjemsplassen din et år til?
 Hva synes du om å være elev i LOSA?
 Er det andre erfaringer eller tanker du har om LOSA som ikke vi har berørt – og som du vil formidle til meg?

Intervjuguide

b) Lokal veileder

Om Losa-tilbudet generelt:

- Når hørte du om LOSA-prosjektet for første gang?
- Hva var det du hørte om den utdanningen?
- Hvem informerte deg?
- Hva oppfatter du er hovedmålsettingen med LOSA?
- Hvordan tror du elevene oppfatter din funksjon/rolle?
- Hvordan tror du foresatte oppfatter din funksjon/rolle?
- Hvordan tror du instruktørene oppfatter din funksjon/rolle?

Formalia:

- Hvilken utdanningsbakgrunn har du?
- Hvordan ble du lokal veileder?
- Hvor lenge har du vært lokal veileder?
- Hvilken stilling hadde du før du ble lokal veileder?
- Hvilke andre arbeidsplasser har du arbeidet på? Hvor lenge?

Organiseringen av skoletilbudet:

- Kan du beskrive hva som er de viktigste arbeidsoppgavene dine som lokal veileder i LOSA?
- Hvor stor prosent av din stilling er tillagt lokal veileder?
- Hvem er dine viktigste samarbeidspartnere?
- Hvem samarbeider du mest med?
- Hva samarbeider dere om?
- Opplever du at alle elevene får vist sin faglige kompetanse gjennom denne formen for opplæring?
- Hvor mange av dine elever er på meldeskjema?
- Har du i din gruppe elever som har fått inntak på særskilt grunnlag?
- Hvilke vansker har de?
- Hvordan organiseres tilbudet for de som har behov for særskilt tilrettelegging i opplæringen?
- Hvilke ressurser er til rådighet for å kunne tilpasse opplæringen (og evt gi spesialpedagogisk hjelp)
- Hvordan ivaretas deres rettigheter – rett til spesialundervisning – kap. 5 i Oppl.lov.?
- Hvordan er den kommunale pp-tjenesten koblet opp til dine elever?
- Hva med andre instanser fra 1. og 2. linjetjenesten i kommunen/på fylket?

Aktivitetene i LOSA-opplæringen:

- Hvordan organiserer du skoledagen for din elevgruppe? Når møter de opp? Hver dag fram møte i det fysiske klasserommet?
- Synes du det er greit å lede elevene på denne måten? Hva er greit? – hva er vanskelig?
- Hvordan organiseres din tilgjengelighet for elevene utover de faste møtepunktene? –
- Kontakten mellom deg og din elevgruppe – når de har behov for hjelp?
- Hvordan opplever du at elevene makter å gjennomføre den faglig/teoretiske delen av opplæringen? Behovet for individuell oppfølging i enkeltfagene? Hvem kontakter du da?
- Hvem er IT-ansvarlig i kommunen din?
- Hvilken datakompetanse har du?
- Hvordan opplever du som veileder elevenes databruk og kompetanse? Hva fungerer/fungerer ikke?

Hvordan hjelper du elevene med å takle IKT? Hvor ofte må du gjøre slikt arbeid?
 Hvem er din IKT-støtte?
 Behersker elevene Class Fronter tilfredsstillende? Hva burde elevene eventuelt behersket bedre?
 Hvordan opplever du elevenes innsats med skolearbeidet?
 Hvordan er innsatsen?
 Hvilken faglig kvalitet er det på arbeidet?
 Synes du at innsatsen hos elevene er god? I tilfelle ikke - hva er dårlig?
 Hvordan er oppfølgingen i de ulike fagene? Hva er vanskelig her, dine muligheter til å veilede, vilkår å veilede under (tid, egen kompetanse, status m.).

Samarbeidet i LOSA-prosjektet:

Hvem er LOSA-ansvarlig i kommunen din?
 Hvordan gjennomføres samarbeidet rent praktisk med hjemmet? Faste møter, telefonkontakt?
 Hvem tar initiativet? Hva slags oppgaver samarbeides det om?
 Hvordan er sammenhengen elev – skole – bedrift? Hvordan gjennomføres samarbeidet rent praktisk? Hvilken rolle og oppgave har du i dette samarbeidet?
 Hvordan samarbeider du med de ansvarlige på moderskolen? Hva samarbeider dere om?
 Hvilken kontakt opplever du at det er mellom elev – faglærer på moderskolen?
 Opplever du at det er forskjeller i kontaktbehovet mellom de ulike fagene?
 På hvilket grunnlag opplever du som lokal veileder at elevene blir vurdert og karaktersatt?
 Er du en del av (formativ) underveis-sluttevalueringen av dine elever? Blir du forespurt om deres innsats?
 Er mappevurdering vanlig – og i hvilke fag?
 Hva med innleveringsoppgaver?
 Ser du noen konkrete forbedringspotensialer i samarbeidet – i tilfelle hvilke?

Tilpasset opplæring

Hvordan ivaretas elevenes rett til tilpasset opplæring?
 Hvilken funksjon oppfatter du som den lokale veileder at du har for den tilpassede opplæringen i skole og bedrift?
 Hvilken elevkjennskap har du til dine elever? Hvem får du informasjon fra? Hva har du lest av dokumenter om elevene?
 Mener du at alle lærerne kjenner til elevforutsetningene til dine elever?
 Hvilke hjelpeinstanser er inne for eventuelle elever med særskilte behov i opplæringen?
 Har noen av dine elever IOP – hvem har utviklet denne?
 Har du innsyn i elevenes IOP?
 Hvem følger opp den individuelle opplæringsplanen med evaluering og som en veiviser for at eleven får opplæring ut fra egne evner og forutsetninger?

Prosessene i LOSA opplæringen:

Hvordan opplever du som lokal veileder elevgruppa? Faglig innsats/forutsetninger. Sosialt – evne til å ta kontakt som gruppemedlemmer. Arbeidsinnsats; initiativ, tilstedeværelse, innleveringer, bruk av tid med mer.
 Hvordan fungerer målsettingene i LOSA for elevene – for deg og for instruktørene? Tar elevene ansvar for egen læring?
 Hvordan fungerer opplæringen i din elevgruppe?
 Hvordan er din kompetanseheving – hva ser du at LOSA kan tilføre deg av ny, faglig kompetanse innenfor Kunnskapsløftet?

Hva ser du som den største utfordringen som LOSA-veileder? (utvidet kontaktlæreransvaret; sosialpedagogisk ansvar for elevenes opplæring, oppmøtekontroll, permisjonsinnvilger, fravær – elevenes ve og vel)

Praksisplassene:

Hvor mange bedrifter er knyttet til LOSA i din kommune? Hvor mange kontaktpersoner /instruktører har du i din kommune?

Kan du beskrive din primære oppgave i forhold til dem?

Hvilken oppfølging har de behov for – og hvilket ansvar har du?

Hvilken informasjon får bedriftsinstruktørene om elevene?

Hvordan planlegges opplæringen i bedrift for elevene?

Hva mener du at elevene dine lærer på praksisplassene?

Hvem opplever du er premissleverandørene for praksisen?

Hvordan gjennomføres samarbeidet rent praktisk – mellom skolen og bedriften?

Har bedriftens ansvarlig – og instruktøren – god elevkjennskap? I tilfelle hvordan får de denne innsikten i den enkelte elevs evner og forutsetninger for å gi tilpasset opplæring?

Hva synes du om LOSA som opplæringssystem? Kommet for å bli?

Er det andre erfaringer eller tanker du har om LOSA som ikke vi har berørt – og som du vil formidle til evalueringsgruppa ved HiF?

Intervjuguide

c) Instruktører i bedrift

Om Losa generelt:

Når hørte du om LOSA-prosjektet for første gang?

Hva var det du hørte om denne utdanningen?

Hvem informerte deg?

I hvilken sammenheng ble du informert om LOSA for første gang?

Hva oppfatter du er hovedmålsettingen med LOSA?

Hvor lenge har du vært LOSA-instruktør?

Formalia:

Hvilket yrke utøver du?

Hvilken utdanningsbakgrunn har du?

Er du bedriftseier eller ansatt?

I hvilken bedrift arbeider du?

Hvordan ble du instruktør for eleven? (Søkt, forespurt, pålagt, interesse...)

Hvilken andre arbeidsplasser har du vært p tidligere – din yrkeserfaring? Hvor lenge?

Organisering av praksisen:

Har du tidligere erfaringer med LOSA-elever, delkompetanselever eller med lærlinger?

I tilfelle du har erfaringer med lærlinger - hva mener du er forskjellig i arbeidet lærlinger og elever fra VgI som er utplassert i arbeidslivet?

Kan du beskrive en vanlig arbeidsdag for eleven. Hvilket arbeid kan LOSA-eleven gjøre her i bedriften?

Hva vet du om elevene som du har utplassert her? Hvem informerer deg?

Hvilke utfordringer er det å ha en LOSA-elev?

Hvem bistår deg i arbeidstilretteleggingen i forhold til Opplæringsloven?

Aktivitetene i LOSA-opplæringen:

Kan du beskrive hva som er de viktigste arbeidsoppgavene dine som instruktør for en LOSA-elev?

Hvor stor del av din arbeidsdag er avsatt til veiledning av eleven?

Hvem kan du spørre om hjelp til for å utvikle arbeidsplanene – med oppgaver, tilrettelegginger og evaluering med bakgrunn i dokumentene som styrer videregående opplæring?

Hvordan evalueres elevene? Skriftlig? Muntlig?

Hvilken opplæring har du selv fått før du gikk i gang med å være instruktør? (kurs, litteratur og dokumenter). Hvem tilbød deg kursingen?

Samarbeidet i LOSA-tilbudet:

Hvilken kontakt har du med den lokale veilederen?

Hvilken kontakt har du med elevens hjem?

Hvilken kontakt har du med faglærerne?

Kommuniserer du med faglærere og lokal veileder på nett eller andre måter?

Hvordan var/er din datakompetanse?

Har du behov for mer datakompetanse i dette arbeidet?

Hvilken oversikt har du over elevens evner og forutsetninger?

Vet du om du har elever med særskilte behov – og som har rett til særskilt tilrettelagt yrkesopplæring? (Som ikke vil kunne oppnå et fagbrev – men få delkompetanse gjennom skolegangen).

I tilfelle hvilken informasjon har du fått fra moderskolen, PPT el.?

Har du fått hjelp til - eller fått tilbud om hjelp til å tilrettelegge arbeidet for disse elevene?

Hvor kan du søke hjelp for å bli en bedre LOSA-instruktør?

Prosessene i LOSA:

Hvordan oppleves det å være instruktør og veileder for en ungdom under utdanning i prosjekt-LOSAs?

Hvordan er det med gleder og frustrasjoner?

Kan du tenke deg å fortsette som LOSA-instruktør etter dette skoleåret? Begrunn.

Hva lærer du om deg selv og ditt yrke gjennom å være instruktør?

Hva lærer du om andre mennesker?

Synes du LOSA har innfridd forventningene til nå? Hvorfor/ hvorfor ikke?

Hva tenker du lokalsamfunnet her kan få av gevinst gjennom LOSA-tilbudet?

Er det andre erfaringer eller tanker du har om LOSA som ikke vi har berørt – og som du vil formidle til evalueringsgruppa ved HiF?

